فلسطين ۽ سامراج

لکندڙ: رئوف نظاماڻي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

فلسطين ۽ سامراج

لکندڙ : رئوف نظاماڻي

ڇپائيندڙ : صمد ڪلاڻي

ڇاپو : نومبر ۱۹۸۲ع

تعداد : هڪ هزار

قيمت : ۸ (اٺ) رپيا

پاران:-

جيئاپو پبليڪيشن ڪراچي

[ڪمپوزنگ ۽ پڙهپروف: نظام الدين ايم - ايس انصاري]

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سنڌ سلامت پاران:

سنڌ سلامت ڪتاب گهر پاران ناميارِي اديب، نقاد، مترجم ۽ سماجي معاشي تجزيي نگار رئوف نظاماڻيءَ جو لکيل ڪتاب ”فلسطين ۽ سامراج“ اوهان اڳيان پيش آهي.

فلسطين جي سوال ۽ وچ اوڀر ۾ ٿيندڙ سامراجي ناٽڪ ۾ ترقي پسند تحريڪ جي اوسر ڪيئن ٿي آهي، تحريڪ جا مسئلا ڪهڙا آهن، موقعي پرست ڌريون ڪيئن حرامپايون ڪري سامراج ڏور تي پتلين وارو ناچ پيش ڪن ٿيون، تنهن بابت سنڌيءَ ۾ پنهنجي نوعيت جو پهريون اصلوڪو ڪتاب آهي. فلسطيني ويڙهاڪ ۾ جنبيل ڌرين جي اندروني ٽڪرائن کي چٽو ڪيو ويو آهي.

هي ڪتاب 1982ع ۾ جياپو پبليڪيشن، ڪراچي پاران ڇاپيو ويو. سنڌ سلامت پاران هن ڪتاب جي پي ڊي ايف ڪاپي حاضر آهي. اسان ٿورائتا آهيون رئوف نظاماڻي جا جنهن ڪتاب جي واحد ڪاپي موڪلي ۽ ڪتاب سنڌ سلامت ڪتاب گهر ۾ اپلوڊ ڪرڻ جي اجازت ڏني.

محمد سليمان وساڻ
مينيجنگ ايڊيٽر (اعزازي)
سنڌ سلامت ڊاٽ ڪام
sulemanwassan@gmailcom
wwwsindhsalamatcom
bookssindhsalamatcom

فهرست

صفحو	عنوان	نمبر
	پهنجي پاران	١-
	ڪتاب جو ڪارج	٢-
٣	صيهوني تحريڪ	٣-
١٣	فلسطين جي معاشي ترقي	۴-
٢٢	فلسطيني عوام جي جدوجهد	۵-
۴٠	اسرائيل جو قيام ۽ صيهوني دهشت پسندي	٦-
۴٧	عرب قومي تحريڪ	٧-
۵٢	عوامي جدوجهد ۽ تنظيمي عمل	٨-
[illegible]٨	فلسطيني مزاحمت ۽ اردن	٩-
٧٢	لبنان ۽ فلسطيني مزاحمت	١٠-
[illegible]٧	اسرائيل هڪ فاشسٽ رياست	١١-
[illegible]١	سامراج ۽ فاشزم	١٢-
[illegible]٦	فاشسٽ رياست ۽ عوام	١٣-
١٠٩	اسرائيلي ۽ سندن قومي حيثيت	١۴-
١١۴	فلسطيني مسئلو - آمريڪا ۽ سوويت يونين جو موقف	١۵-
١٢٠	فلسطيني انقلاب جو آئينو	١٦-

انتساب

فلسطين ۽ لبنان جي عوام جي آزاديءَ جي جدوجهد ۾ شهيد ٿيندڙ فلسطيني، لبناني جوانن، ٻارڙن، عورتن ۽ ٻڍن جي نالي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پنهنجي ياران ... ...

ڏکي ۽ مستقل مزاجي واري ويڙهه ۾ اسان جنهن محاذ تان وڙهون ٿا، اهو علمي ۽ نظرياتي محاذ آهي، جنهن جي لاءِ اسان پنهنجي فرض جي پوراڻي، موجوده حالتن ۾ ايرندڙ نون واقعن ۽ تحريڪن جي نظرياتي ڇنڊڇاڻ ۽ ان جي جوڙجڪ تي پنهنجو نقطهِ نظر واضح تجزياتي انداز ۾ پيش ڪري رهيا آهيون. پنهنجي حالتن کي سمجهڻ واري سگهه کي پختو ڪرڻ ۽ وڌائڻ جو مقصد رکي هينئر "فلسطين ۽ سامراج" پيش ڪري رهيا آهيون، جنهن عالمي سامراجي نظام ۽ قومي آزادي جي تحريڪن جي ٽڪر ۾ اسان مظلوم عوام جا حقيقي اتحادي ۽ قومي آزادي لاءِ وڙهندڙ طبقا ۽ انهن جا مفاد ۽ انهن جي سياست جا هلندڙ جنگ ۾ ۽ ايندڙ وقت ۾ رخ طئي ڪري پنهنجي حالتن لاءِ ڪا واٽ وٺي سگهون.

آزادي، انصاف ۽ خوشحالي لاءِ جيڪو فلسطيني خون وهي رهيو آهي، اهو هن دنيا جي هر ٽڪري تي ساڳي مقصد لاءِ وهندڙ خون جو حصو آهي. ان لاءِ اسان پنهنجي حيثيت فلسطين جي ڀرپور اتحادي جي صورت ۾ واضح ڪندي؛ انهن سوڙهي تنگ نظر ۽ عالمي حالتن جي اهميت کي سمجهي نه سگهندڙ ماڻهن جي آڏو عالمي سطح

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٿي ٿيندڙ واقعن جي اهميت کي محسوس ڪندي هڪ ڀيرو وري ڪين اهو موقعو ٿا ڏيون ته هو پنهنجي راءِ ڏي سگهن!

اسان جي ان پهرين ارادي آڏو جيڪي رنڊڪون آهن انهن ۾ هڪڙي رنڊڪ آهي مالي وسيلن جي کوٽ.

پڙهندڙن جي ڀرپور سهڪار جي اميد هئي پر، گذريل ٽن ڪتابن کان پوءِ صورتحال ڏکوئيندڙ آهي. اسان جي طرفان پوري ڪوشش آهي ته ڪتاب وقت اندر پڙهندڙن تائين پهچائون پر انهن نه ته ٿئي ان لاءِ اسان مياري نه آهيون.

هيئر هڪ دفعو ٻيهر اوهان آڏو پنهنجي حال کي پيش ڪيو آهي اميد ته اوهان جو ساٿ رهندو.

(ادارو)

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪتاب جو ڪارج

سنڌ جي ترقي پسند، سياسي، علمي ۽ ادبي حلقن جون ذميواريون ڏينهون ڏينهن وڌن پيون ۽ سطحي ڄاڻ ۽ رکو نعري بازي جي آڌار تي عمارتن اڏڻ سان ڪم ڪونه ٿو هلي. سڄي سنڌ ۾ ڪارڪنن جي ذهني ۽ عملي لحاظ کان سگهاري کيپ، تيار نه ڪري سگهڻ، هتان جي انهن ڌرين جو وڏو الميو رهيو آهي، جيڪي تاريخ ادلائڻ جي ڳالهه ڪن ٿيون.

بد قسمتي سان ٻين ڪيترين ڳالهين وانگر اسان کي ورثي ۾، نهايت ٿوري ترقي پسندي ۽ تنظيم ملي آهي. هتي جي ماضي يا اڄ جا نه ويجهي ماضي جي ترقي پسند شخصيتن سان ملڻ، سندن تجربن منجهان سکڻ جي ڪوشش ڪئي نه هو [illegible] ڪڙو صوفي [illegible] نظر ابتدا [illegible] ذهن جو هڪڙو ڪرڻ، ذات جو مصلحتن ۾ محدود وڃڻ نه آهي. ان ڪري، نظرياتي ڌرين ۾ هاڻوڪي داخليت پرستي به جن ورثي ۾ مليل آهي. ان صورتحال ۾ ساٿين جو پاڻ ۾ ويساهه ڇماڻڻ ڌري گهوٽ ڪڍڻ ڪونهي.

ساڳئي وقت گهڻو تڻو سياسي مواد به اهڙي نموني ۾ ڏنو پيو وڃي، جنهن ڪري ساديءَ ۾ ڳالهه سمجهائڻ جي ڪوشش پئي ٿئي. جهڙو خدشو هجي، ته آرام سان،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

۽ علمي انداز ۾ ڳالهه سمجهائڻ ذريعي مقصد حاصل ٿي ٿيندو. انهن ڪرڻ سان سياسي ۽ نظرياتي آپ ساهي ڏئي جا مثال به اڳيان آيا آهن. اهڙي مواد ماڻهن کي سطحي ڄاڻ مهيا ڪئي آهي. پوءِ دليل هلندا، ۽ تفصيل ۾ وڃبو ته ڳيتن ۽ اوپاسين جو ٽڪاءُ هوندو.

رئوف نظاماڻي، ان ڪوپ سان آهي، جنهن محسوس ڪري ورتو آهي، ته معاملا جيئن هلندا آيا آهن، انهن کي ڪارائتي رخ ۾ موڙجي. هوئڻ به حالتن جي وهڪري ۾ اهو هڪڙو فطري ۽ ڳالهوچال آهي. صفا انهن جيئن دقدار معيار ۾ بدلبو آهي. سياسي موادهجي يا ادبي، ان کي حقيقي انداز ۾ ڪنڻ ۽ پيش ڪرڻ جا ويچار پختا ٿي رهيا آهن؛ ۽ اها ڳالهه، تبديلي جي اڳوات لازمي شرطن منجهان هڪ آهي.

سوچ جي وڏيرڪي يا سبل ڪلاس واري مزاج کي ختم ڪرڻ لاءِ ۽ انقلابي مزاج ڏاڍڻ واسطي، سطحي ۽ نعري بازي واري انداز کي ختم ڪري، نئون ۽ سنجيده ذوق ڏاهڻ ضروري آهي. جنهن لاءِ پيش ٿيندڙ مواد کي ان انداز ۾ پيش ڪرڻو آهي، جيئن ڏيان ڏيڻ واري عادت پختي ٿئي. رئوف جون لکڻيون ان ڪسوٽي تي گهڻي ڀاڱي پوريون لهن ٿيون. اقتصاديات ۽ عالمي لاڳاپن تي جنهن منطقي ۽ جدلياتي انداز ۾ هو لکي ٿو،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٿو کڻرائب پيدا ڪندڙ، ۽ مستقل ڇاڻ ڏيندڙ آهي.

فلسطين جي سوال ۽ وچ اوڀر ۾ ٿيندڙ سامراجي سازش ۽ ترقي پسند تحريڪ جي اوسر ڪهڙن ٿي آهي، تحريڪ جا مسئلا ڪهڙا آهن، موقعي پرست ٽريون ڪهڙن حرامپاڻيون ڪري سامراج ڏور تي هٿلين واڙو ناچ پيش ڪن ٿيون. تنهن بابت سنڌيءَ ۾ پنهنجي نوعيت جو پهريون اصلوڪو ڪتاب آهي. توڙي جو فلسطين جو موضوع ۽ وچ اوڀر جو سانڊاڻ، سڀني جو سڀو هن صفحن ۾ سهيڙي نه ٿو سگهجي، تڏهن به هتئون هٽ اهڙي معلومات ۽ چند ڇاڻ ملي وڃي ٿي، جنهن سان سرمايدار دنيا جي پرچاري ادارن پاران مسئلي تي چاڙهيل دز گهڻو صاف ٿئي ٿي.

فلسطين جي مسئلي ۽ اسرائيل جي قائم ٿيڻ جي تاريخ تي عام طرح سان سياسي اهڃار گهڻي ٿيل آهي، پر اقتصادي ڏس ۾ ان تي گهٽ روشني وڌل آهي. هن ڪتاب ۾ مسئلي جي ان بنهه مکيه پهلوءَ کي به هٿ ۾ ڪنيو ويو آهي. ساڳئي وقت اسرائيل جي اصلي مقصدن، ۽ انهن کي حاصل ڪرڻ جي تيارين تي به روشني وڌي وئي آهي.

ٻي مکيه ڳالهه، هتي اها به ملندي، ته فلسطيني

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

وڙهاند ۾ جنهن طبقي جي اندروني حڪمرانن ڪسي جهڙو ڪيو ويو آهي. انيڪ ڏڍا ڪهڙن نظرين ۽ ڪهڙين ڌرين جي مدد ۽ مقصدن سان ڪم ڪري رهيا آهن، ۽ وچ اوڀر جي موقعي پرست حڪمران ڪيئن فلسطينين کي پنهنجن مقصدن لاءِ استعمال ڪرڻ جون ڪوششون ڪيون آهن. هتي پڙهندڙ ڪسي چڙجي، چنڊجي اها ڳالهه به مڃيندي، ته قومن جي آزاديءَ واري حق جا دشمن رڳو سامراج ۽ ان جا هر هنڌ تي، انهن ئي قومن منجهان لاڏڙيا آهن. اهي لاڏڙيا قومي آزادي جي تحريڪن ۾ شامل هئڻ جي باوجود، جدوجهد ۾ عوام سان گڏيجي نه سگهيا آهن، ۽ سندن لاڳيتي ڪوشش آهي، ته عوام ڪنهن به طرح ويڙهاند ۾ شامل نه ٿئي. ياسر عرفات واري ڌڙي الفتح هاڻ ورڪ تي موقعي پرستي جو اظهار ڪري، فلسطين جي عوام کان پلاند ڇڏائي، آمريڪا نواز حڪمرانن سان گڏيجي، ڊپلوميسي تي زور ڏئي، فلسطيني بورجوازي جي فلسطيني عوام سان غداري جو منهين پٽ ثبوت آهي.

تازو اردن جو شاهه حسين، جيڪو ريگن امن رٿا کي عملي روپ ونرائڻ لاءِ ڪم ڪري رهيو آهي، تنهن به ايل او تي دٻاءُ وڌو آهي، ته اسرائيل کي سوڃنا ڏئي؛ جيئن اردن سان لڳو لڳ علائقي ۾ فلسطيني رياست قائم ڪري، اردن سان فيڊريشن ٺاهي وڃي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪجهه اطلاع اهي به آهن، ته سامراجي طاقتون ان رٿ کي قبول ڪرڻ لاءِ تيار آهي، پر پيا ڏڙا جيئن، ته ريگن رٿا کي فلسطيني عوام جي خلاف ڏکي سازش جو حصو سمجهن ٿا، تنهن ڪري انهن مخالفت ڪئي آهي. اهڙو فلسطين، جيڪو اردن جـو طفيلي هجي، ۽ جنهن جا ڏيندڙ حڪمران سامراج جي ڏور تـي نچڻ لاءِ تيار ٿي وڃن، تنهن جو قيام، عوام جي ڪشالن کي گهٽ ڪري نه سگهندو. آمريڪا پاران اهـا ڪوشش لازمي طرح سان فلسطيني عوام جي ان ويڙهاند کي روڪڻ لاءِ آهي، جيڪا صيهونيت، سامراجيت ۽ بادشاهت جا تـڏا ويڙهائڻ کان اڳ ڪٽي پهتي آهي ٿي ڪونه. هن ڪتاب ۾: عوام دوست فلسطيني تنظيمن جي اوسر تي به روشني وڌي وئي آهي. ۽ اصل سمجهڻ ۽ معلوم ڪرڻ جي ڳالهه اسان سڀني لاءِ آهي ٿي اها.

سامراجيت ۽ فاشزم جي لاڳاپن کي بـه هٽلر ۽ صيهوني اڳواڻن جي لاڳاپن جي حوالي سان پڌايو ويو آهي، تـه يهودي مذهب جي نالي ۾ قائم ٿيل ملڪ جي شروعاتي اڳواڻن جو هٽلر هـٿان يهودين جـي قتلام ۾ ڪيترو هٿ هو.

سڀ کان وڌيڪ اهم ڳالهه هيءَ آهي تـه لبنان ۾ اسرائيل جي اڳرائي ۽ فلسطينين کي پهتل نقصان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سبب عالمي عام راءِ کي مايوسي ٿي آهي ۽ جنهن
مايوسي سبب هتي به ڪي حلقا، الفتح جي موقعي پرست
لاڙن کي سچارو سمجهڻ لڳا، ته انهن جي جواب ۾
جذباتي انداز ماڻ، تاريخي قانون جي عمل ۾ هن واري
مرحلي کي به پٺڀرو ڪيو ويو آهي. اسرائيلي معاشرو،
به جيئن ته سرمائيدار معاشي بنيادن تي بيٺل آهي، انڪري،
ان جي اندروني ڦڙ ڦوٽ ۽ ڏارن کي به ناهي وسارڻو.
جتي فلسطيني پنهنجي نظرياتي ۽ عملي صفن جي ترتيب
برابر ڪرڻ ۾ رڌل آهن، اتي اسرائيل اندر عوام جي
گهڻائي، به صيهوني ۽ سامراجي طلسم منجهان نڪرڻ لاءِ
هٿ پير هڻي پئي. ڇاڪاڻ، ته سڄي دنيا جي عوام جو
ڇوٽڪارو، پر ساري سرشتي منجهان نڪرڻ ۾ آهي، انڪري
اوير يا سوير هر ڏيهه جي عوام کي اهائي واٽ
وٺڻي پوندي.

ف. م. لاشاري

ڪراچي

١٢- نومبر ١٩٨٢ع

هن وقت فلسطين جي حيثيت دنيا جي انهن مکيه محاذن مان هڪ آهي، جتي آزادي پسند ۽ سامراجي قوتن جي باٽ ۾ جنگ جوٽيل آهي. اها ويڙهه مختلف مرحلن مان گذري هاڻي هڪ اهڙي ڏاڪي تي اچي پهتي آهي، جتي سڄي دنيا جا ترقي پسند ان مان پنهنجي ليکي نتيجا ڪڍي پنهنجي جدوجهد جي وات کي مقرر ڪرڻ جي ڪوشش ڪري رهيا آهن.

جاگرافيائي ۽ تاريخي لحاظ کان فلسطين جي پوري دنيا لاءِ اهم ترين حيثيت آهي. فلسطين جي ڪل ايراضي اٽڪل ستاويهه هزار چورس ڪلوميٽر آهي. سندس اولهه ۾ روم ساگر، اتر ۾ لبنان، ڏکڻ ۾ ڳاڙهو سمنڊ ۽ ڏکڻ اولهه ۾ سينائي جو رڻ پٽ آهي. انهيءَ جاگرافيائي حيثيت سبب ئي پوري انساني تاريخ ۾ فلسطين مختلف ملڪن جي ماڻهن ۽ انيڪ تهذيبن جو گهاٽ رهيو آهي، ۽ انهن جي اثرن کي پاڻ ۾ جذب ڪيو اٿس. اهوئي سبب آهي، جو هاڻي به فلسطين دنيا جي ٽن اهم مذهبن، اسلام، عيسائيت ۽ يهوديت جي پيروڪارن لاءِ مقدس سرزمين جي حيثيت رکي ٿو.

آباديءَ جي لحاظ کان ويهين صدي جي وچ ڌاري تائين عرب آبادي فلسطين جو وڏو حصو هئي. آباديءَ جو

تناسب اسرائيل جي قائم ٿيڻ، دنيا جي مختلف ملڪن جي يهودين جي هتي اچي آباد ٿيڻ ۽ وڏي پيماني تي عرب آباديءَ جي لڏ پلاڻ ڪري بدلجي ويو.

پهرين مهاڀاري جنگ جي ختم ٿيڻ تائين فلسطين خلافت عثمانيه جو هڪ حصو هو. انهيءَ جنگ جي هلندي ئي برطانيه ۽ فرانس Sykes - Picot نالي هڪ ڏاهم تي صحيحون ڪيون. انهي ڏاهم ۾ ان ڳالهه کي طئي ڪيو ويو هو، ته جنگ ختم ٿيڻ کانپوءِ وچ اوڀر جي ورهاست ڪيئن ڪجي. انهي ورهاست تحت فلسطين کي برطانوي قبضي هيٺ رهڻو هو. ان ڪري جنگ ختم ٿيڻ کانپوءِ، ١٩١٨ ۾ ليگ آف نيشنز طرفان هڪ حڪم ۾، پرڏيهي سيڪريٽري بالفور طرفان برطانيه جي هڪ صيهوني اڳواڻ روٿس چائلڊ کي ڏنل انهي واعدي کي به بالفور اعلان جي نالي سان شامل ڪيو ويو، جيڪو ٢ نومبر ١٩١٧ع تي هڪ خط ذريعي ڪيو ويو هو. بالفور اعلان ۾ انهيءَ ڳالهه کي واضح ڪيو ويو هو، ته برطانيه سرڪار پاڻ کي انهي ڳالهه لاءِ پابند سمجهي ٿي، ته فلسطين ۾ اهڙيون سياسي، معاشي ۽ انتظامي حالتون پيدا ڪيون وڃن جن سان يهودين لاءِ هڪ قومي وطن جي قيام جي ضمانت ملي سگهي. اهڙي طرح سالياني ڪوٽا مقرر ڪري دنيا جي مختلف ملڪن ۾ رهندڙ يهودين کي اها اجازت ڏني ويئي، ته هو مستقل طور تي اچي فلسطين ۾ آباد ٿين.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

صيهوني تحريڪ :

ليگ آف نيشنز جي انهي فيصلي ۽ بالفور اعلان جي پويان صيهوني تحريڪ جو ڏکيو پس منظر آهي. سياسي تحريڪ جي حيثيت ۾ انهي جو بنياد اوڻويهين صدي جي پوئين حصي ۾ آيرلنڊ ۽ وچ يورپ ۾ پيو. انهي تحريڪ جو مقصد، يهودين جي مذهبي عقيدي کي، قوميت جو رنگ ڏيئي نوآباديات جي لئين هٿيار طور استعمال ڪرڻ هو.

فلسطين موٽڻ جو تصور، مذهبي خيال کان يهودين لاءِ هميشه کان ڪشش رکندو آيو آهي. مختلف وقتن تي اهڙا مختلف ماڻهو سامهون ايندا رهيا، جن پاڻ کي مسيحا سڏائي يهودين سان اهو وچن ڪيو، ته هو فلسطين هلڻ ۾ سندن رهنمائي ڪندا. انهن مسيحائن مان سورهين صدي جي پوئين حصي ۾ ڊيوڊ روبائني ۽ سندس شاگرد سولومون مالچو ۽ سترهين صدي ۾ سامهون ايندڙ ترڪي جو هڪ رهاڪو سبتائي زيبو قابل ذڪر آهن. ايستائين جو سبتائي زيبو، مسلمان ٿيڻ کانپوءِ به يهودين لاءِ قابل تقليد رهيو.

ارڙهين صدي جي پوئين حصي ۾ يورپ ۽ آمريڪا ۾ روشن خيالي جي زور وٺڻ ڪري، يهودين کي به ٻين شهرين وانگر مڪمل شهري حق ڏنا ويا ۽ ساڻن ٿيندڙ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٻئي درجي جهڙي ٿيڻ ورو اهو سلوڪ ختم ڪيو ويو، ڇاڪاڻ ته انهي ڪان پهرين ساڻن روا رکيو ويو هو. حالتن جي بدلجڻ جو اثر اهو ٿيو، جو صيهونيت کي شروعات ۾ يهودين جي وڏي اڪثريت پاران ڪا مؤثر موٽ ملي نه سگهي. ان وقت سندن خيال هو، ته مذهبي عقيدن جهڙي بنياد تي، قوم پرستيءَ کي زور وٺائڻ جي بدران بهتر آهي، ته نون ترقي پسند نظرين ۽ خيالن کي ٻنهنجو ڪجي ۽ معاشري جي ٻين فردن سان گڏجي گڏيل سماجي انصاف لاءِ جاکوڙ ڪجي. اهوئي سبب هو، جو موسس هيسل جي ١٨٦٢ ۾ لکيل ڪتاب "روم ۽ يروشلم" کي، جنهن پهريون ڀيرو صيهونيت کي هڪ نظرئي طور پيش ڪيو هو ۽ جنهن کي اڳتي هلي ڪافي اهميت حاصل ٿي، ان وقت ڪا خاص موٽ ملي نه سگهي. انهي ڪري ئي آمريڪا ۾ ١٩١٦ع ۾ رهندڙ اٽڪل ٽيهه لک يهودين ۾ صيهونيت لاءِ همدردي گهٽ هئي. صيهوني تنظيمن جي ميمبرن جو ڪل تعداد ان وقت رڳو ٻارهن هزار هو. ايستائين جو ١٩٤٠ تائين به جڏهن يهودين جي آمريڪا ۾ ڪل آبادي اڌ ڪروڙ تائين وڃي پهتي، صيهوني تنظيمن جي ميمبر شپ هڪ لک ايڪهتر هزار کان وڌيڪ نه ٿي سگهي.

اوڻويهين صديءَ جي آخر کان ئي آيرلنڊ يورپ ۽ روس سان وڏي پيماني تي يهودي آبادي جي لڏ پلاڻ

شروع ٿي ويئي. سبب هو هو، ته انهن ملڪن جي حڪمران پاران عوامي تحريڪن جي زور کي ختم ڪرڻ لاءِ، تضادن کي مذهبي رخ ڏيئي، باقاعده هڪ پاليسي طور يهودي آباديءَ کي نشانو بڻايو ويو. ڇاڪاڻ، ته يهودي مذهبي ٽوراني هٿان گڏو گڏ پنهنجي صدين جي ڏُکن ۽ مصيبتن جي ڪري معاشري جي ٻين حصن جي ڀيٽ ۾ نسبتاً وڌيڪ ترقي پسند هئا، ۽ ترقي پسند نظرين ڏانهن تمام جلد مائل ٿيندڙ هئا.

انهيءَ سڄي صورتحال کي يورپ ۽ آمريڪا جي يهودي ۽ غير يهودي سرمايه دار، يهودين جي نالي ۾ هڪ سياسي تحريڪ جي حيثيت ڏيئي پنهنجن مقصدن جي پوراڻي لاءِ استعمال ڪرڻ جي رٿابندي ڪرڻ شروع ڪئي. پراڻي بيت المقدس ۾ يهودين جي لاءِ مذهبي طور مقدس جبل "Zion" جي لفظ کي انهيءَ تحريڪ جي نالي لاءِ چونڊيو ويو. هڪ آسٽريائي صحافي ٿيوڊر هرزل کي ان سڄي ڪم کي منظم ڪرڻ لاءِ مقرر ڪيو ويو. ١٨٩٦ع ۾ هرزل انهيءَ مقصد لاءِ، "يهودي رياست" نالي هڪ ڪتاب لکيو. آگسٽ ١٨٩٧ع ۾ سندس پاران سوئٽزرلئنڊ ۾ پهرين صيهوني ڪانگريس ڪوٺائڻ جو اعلان ڪيو ويو. انهيءَ ڪانگريس پاران پنهنجو پروگرام طي ڪيو ويو؛ جنهن موجب:

"صيهونيت جو مقصد آهي، ته فلسطين ۾ يهودين کي مستقل طور آباد ڪجي ۽ کين رياستي قانون ذريعي محفوظ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پڻ ڪجي.

”انهيءَ مقصد کي حاصل ڪرڻ لاءِ هي طريقا استعمال ڪيا ويندا.

١- يهودين کي مناسب نموني دستڪارن، زراعت پيشي ۽ واپارين جي حيثيت ۾ فلسطين ۾ آباد ڪيو وڃي.

٢- هر ملڪ جي قاعدن موجب مناسب مقامي ۽ غيرمقامي ادارا قائم ڪري دنيا جي سڀني يهودين جي تنظيم ۽ منجهن ايڪو پيدا ڪرڻ.

٣- يهودي هئڻ جي خيال ۽ انهيءَ بنياد تي قومي شعور کي همٿي وڌائڻ.

٤- شروعاتي قدم طور پنهنجي مقصد کي حاصل ڪرڻ لاءِ سرڪاري اجازت حاصل ڪرڻ.“

پروگرام ۽ مقرر ڪيل مقصد مان اها ڳالهه چٽيءَ ريت سامهون آئي ٿي، ته سامراجي قوتون صيهونيت کي فاشزم جي هڪ شڪل ۾ پيش ڪرڻ چاهين ٿيون.

انهيءَ سڄي ڪم کي منظم ڪرڻ لاءِ ڪانگريس پاران عالمي صيهوني تنظيم ٺاهڻ جو اعلان ڪيو ويو. انهيءَ تنظيم جي عمل کي هرزل طرفان ائين بيان ڪيو ويو، ته ”جن وٽ زمين ناهي تن جي اهڙي زمين تي پرامن آباد ڪاري، جتي آبادي ڪونهي.“ اها ڳالهه ٺهڪندڙ انهيءَ ڪري ڪونه هئي جو فلسطين ۾ هزارين سالن کان ماڻهو رهندا پيا اچن. انهيءَ ڪري هرزل اڳتي انهيءَ جي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

وضاحت ڪندي لکيو ته ”جڏهين اسان فلسطين تي قابض ٿيندا سين، تڏهن اسان آتان جي زمين جا مڪمل مالڪ ٿي پونداسين. ڇاڪاڻ ته وڏا زميندار پاڻهي اسان وٽ هلي ايندا ۽ اسان کي وڏين قيمتن عيوض پنهنجي رضا خوشيءَ سان، پنهنجي زمين وڪرو ڪري ڏيندا. ساڳي طرح غريب ماڻهن کي زوري سندن زمين تان تڙيو ويندو. باقي بچيل مقامي آبادي کي آهستي آهستي اهڙن علائقن ۾ موڪليو ويندو، جتي نانگ ۽ ٻيا جهنگلي جانور رهن ٿا، جتي بيمارين جا گهڻا امڪان آهن ۽ جتي زمين ڦوٽ ۽ ڏيڻ واري آهي. انهيءَ طريقي سان عربن ۾ موت جو تناسب وڌي ويندو.“ هڪ انتهاپسند صيهوني اڳواڻ ولاديمر جيبو ٽنسڪي انهيءَ ڳالهه کي وڌيڪ چٽو ڪري ٻڌايو ته ”اسان جي نوآبادڪاري لازمي طور تي آتان جي اصلوڪن رهاڪن جي مرضي خلاف هئڻ گهرجي. انهيءَ ڪم کي رڳو طاقت جي زور تي جاري ۽ اڳتي وڌائي سگهجي ٿو.“

صيهوني نظريه دان ان ڳالهه کي پيش ڪرڻ ۾ صاف هئا، ته ڪجهه چونڊيل ماڻهو ئي مختلف ملڪن مان آيل يهودين جي گهڻائي کي پنهنجي تابع ڪري هلائيندا ۽ کين پنهنجي عالمي مقصدن کي حاصل ڪرڻ لاءِ استعمال ڪندا. هرزل پاران انهيءَ جي جهلڪ ڏيکاريندي لکيو ويو ته ”آهي امير يهودي جن کي مجبور ٿيڻ پنهنجي دولت لڪائڻي ٿي پوي، تن کي اهو يقين ڏيارجي ٿو، ته

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هو پنهنجي وطن ۾ زندگيءَ جا مزا مائڻ ۾ بلڪل آزاد هوندا.“ طبقاتي ڇڪتاڻ کي ماٺو ڪرڻ لاءِ سندس پاران هڪ ٻي جاءِ تي لکيو ويو ته ”گڏيل يهودي پيار جي بنياد تي، يهودين جا سڀئي طبقا گڏيا. انهن ۾ قدامت پسند، ترقي پسند، امير ۽ غريب سڀئي شامل هوندا، ڇاڪاڻ ته نسلي بقاء جي جدوجهد طبقاتي جدوجهد جي پيٺ ۾ ثانوي حيثيت رکي ٿي.“

بين الاقوامي طور تي فاشسٽ قوتن سان پنهنجن لاڳاپن کي وڌيڪ مضبوط ڪرڻ لاءِ ۱۹۰۲ع ۾ هرزل، زمبابوي جي نوآبادڪار ”سيسل روڊس کي هڪ خط لکي چيو ته، ”توهان کي دعوت ٿي ڏجي ته هت اچي تاريخ ٺاهڻ ۾ اسان جي مدد ڪريو. اها ڳالهه نه تنهنجي لاءِ ڏيکاريندڙ ۽ نه ئي مسخري آهي. اهو آفريڪا جو نه، پر ايشيا جو ۽ انگريزن جو نه، پر يهودين جو معاملو آهي. انهن ڳالهين جي هوندي به توهان کي رڳو انهيءَ ڪري سڏ ڏنو ويو آهي جو هڪ نوآبادياتي ڳالهه آهي.“

جيئن ته انهيءَ تحريڪ پاڻ کي لازمي طور تي مذهبي عقيدن سان پڌل نه ٿي سمجهيو، انهيءَ ڪري فلسطين نه ملڻ جي حالت ۾ يوگنڊا، قبرص ۽ ارجنٽائن به سندن نظر ۾ هئا.

انهيءَ تحريڪ پاران فلسطين متعلق پنهنجي نوآبادياتي رٿا کي پوري ڪرڻ لاءِ هر حيلو هلايو ويو ۽ مختلف

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ذاتين سان مختلف نوعيت جا لاڳاپا قائم ڪيا ويا. ١٨٩٦ع ۾ هرزل پاران هيٺين ريت ترڪي جي خليفي کي مخاطب ڪيو ويو ته "جيڪڏهين عزت ماب سلطان، فلسطين اسانجي حوالي ڪندو، ته اسان ڪيس اهو وچن ٿا ڏيون، ته موٽ ۾ اسان ترڪي جي انتظام لاءِ گهربل پوري رقم مهيا ڪنداسين. هتي اسان کي يورپ لاءِ ايشيا ۾ هڪ بچاءَ واري ديوار کڙي ڪرڻ گهرجي جيڪا وحشي پڻي جي مقابلي ۾ تهذيب جو هڪ آهيڃاڻ هجي."

جرمني جي قيصر کي پنهنجي حمايت جي پڪ ڏياري وئي ۽ روس ۽ پولينڊ جي يهودين کي اها هدايت ڪئي وئي، ته هو حمله آور جرمن فوجن جو ساٿ ڏين، جنهن موٽ ۾ جرمني، فلسطين جي باري ۾ ترڪي جي خليفي تي پنهنجي اثر رسوخ کي استعمال ڪري سگهي. انهن ڪوشش ڪانسواءِ هرزل پاران ڪين اها ڌمڪي پڻ ڏني وئي ته "جيڪڏهين يهودي سوال کي اسان جي چوڻ موجب حل نه ڪيو ويو، ته يورپ يهودي آبادي انقلابي ڌر طور ڪم ايندي."

پهرين مهاڀاري جنگ ختم ٿيڻ کانپوءِ صورتحال ڪنهن حد تائين واضح ٿي ۽ صيهوني اڳواڻن هڪ مقرر ڪيل رخ ۾ ڪم ڪرڻ شروع ڪيو. ان وقت برطانيه ۽ فرانس، وچ اوڀر ۾ مکيه طاقت هئا. برطانيه فلسطين متعلق صيهوني تحريڪ جي گهر کي، اتان جي صيهونيت مخالف يهودين

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جي ڏيڻ ڪري پوري ڪرڻ ڪانپوءِ ڪيڇايو پئي. انهيءَ صورتحال ۾ آمريڪي ڪردار هڪ اهم عنصر طور سامهون آيو. بيروت جي فلسطيني تحقيقي مرڪز جي، آمريڪي اسرائيلي ناتن متعلق هڪ جائزي ۾ ٻڌايو ويو آهي، ته:

”سورهين آڪٽوبر ١٩١٧ع تي ڪرنل هائوس، جيڪو صدر ولسن جي ترجماني ڪري رهيو هو، برطانوي سرڪار کي هڪ تار موڪلي ڪيس رٿيل بالفور اعلان تي آمريڪي سرڪار جي مڪمل حمايت جو يقين ڏياريو. اهڙي طرح اهو هڪ اهم عنصر هو، جنهن انهي گهوٽالي کي ختم ڪرڻ ۾ مدد ڪئي، جيڪو صيهونيت جي مخالف يهودين برطانوي سرڪار لاءِ پيدا ڪيو هو. ان ريت برطانوي سرڪار کي پنهنجي جڳ مشهور اعلان کي جاري ڪرڻ ۾ مدد ڪئي ويئي.“

اهڙي طرح برطانوي سرڪار انهي رٿا کي پوري ڪرڻ لاءِ پهرئين قدم طور، برطانوي صيهوني اڳواڻ هربرٽ سيموئل کي فلسطين جو هاءِ ڪمشنر مقرر ڪيو. ان ريت پهرين صيهوني ڪانگريس ١٨٩٧ع ۾ پنهنجي اڳيان جيڪي مقصد رکيا هئا، انهن تي ڏاڪي به ڏاڪي عمل ٿيڻ شروع ٿي ويو. برطانوي سرڪار پاران سرڪاري ۽ غير سرڪاري طرح سڀني دنيا جي يهودين کي هتي اچڻ لاءِ همٿايو ويو. اٿسين، يهودي جيڪي ١٩١٨ع تائين فلسطين جي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آباديءَ جو رکوا ٺ سيڪڙو هئا، ۱۹۴۴ع تائين ڪل آبادي
جي ايڪٽيهه سيڪڙي برابر ٿي ويا. اها ڳالهه ٻڌائڻ جي
جاءِ تي موجود هئي، ته آباديءَ ۾ فطري واڌاري جي رفتار
عربن ۾ يهودين جي ڀيٽ ۾ هڪ سيڪڙو وڌيڪ هئي
۱۹۴۸ع ۾ اسرائيل جي قائم ٿيڻ وقت فلسطين ۾ يهودين
جي ڪل آبادي وڌي ڇهه لک پنجاه هزار تي وئي.

صيهوني نوآبادڪارن جي وڌي تعداد کي فلسطين
جو انتظام هلائيندڙ برطانوي انتظاميه ۾ اهم عهدا سونپيا
ويا. ساڳئي وقت فلسطينين کي انهيءَ کان پري رکيو ويو.
فلسطينين کي سياسي ۽ سماجي حق ڏيڻ کان برطانوي
وزير اعظم ونسٽن چرچل اهو چئي انڪار ڪري ڇڏيو ته
ته انهن ڪرڻ "يهودين کي ڏنل انهيءَ واعدي جي آڏو
آهي، جيڪو کين فلسطين ۾ هڪ قومي وطن قائم ڪرڻ
لاءِ ڏنو ويو آهي."

برطانوي سرڪار پاران صيهوني تحريڪ کي فلسطين
جي نوآبادڪاري لاءِ هر سهولت مهيا ڪئي وئي. ۱۹۰۱ع
۾ "يهودي قومي فنڊ" جي نالي سان هڪ ادارو قائم
ڪيو ويو هو. انهيءَ اداري جو ڪم اهو هو، ته فلسطين
جي وڏن زميندارن کان زمينون خريد ڪري، اتان جي
اصلوڪن هارين کي بيدخل ڪيو وڃي ۽ ستن جاءِ تي
يهودي آبادڪارن کي وسايو وڃي. برطانوي سرڪار سان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

انهيءَ اداري ۱۹۴۸ع تائين، ۱۹۱۸ع ۾ يهودين وٽ موجود زمين جي پيٽ ۾ ڇهني وڏيڪ زمين خريد ڪري ورتي. ساڳي طرح ”تعميراتي فنڊ“ جي نالي سان ۱۹۲۰ع ۾ هڪ ادارو قائم ڪيو ويو. انهيءَ اداري جو ڪم اهو هو، ته فلسطين ايندڙ يهودين جي رهائشي مسئلي کي نبيري. انهي اداري جي ڪوشش سان يهودي وسندين جو ڪل تعداد جيڪو ۱۹۱۹ع ۾ رڳو اڻٽيهه هو، سو ۱۹۴۲ع تائين ٻه سو چوراسي ٿي ويو.

پنهنجي ڪم کي وڌائڻ ۽ منظم ڪرڻ لاءِ ۱۹۲۹ع ۾ انهن ٽنهي ادارن کي ”يهودي ايجنسي“ ۾ ضم ڪيو ويو. انهيءَ ايجنسيءَ جو ڪم اهو هو، ته مٿين ادارن پاران ٿيندڙ ڪم کانسواءِ عالمي صيهوني تنظيم پاران، برطانوي سرڪار سان پڻ لاڳاپو قائم ڪري. برطانوي انتظاميه انهيءَ ايجنسيءَ کي اُن حد تائين رعايتون ڏنيون جو اها سرڪاري معاملن ۾ مداخلت کانسواءِ سرڪاري ادارن تي پنهنجي مرضي پڻ مڙهي سگهي پئي. ان طرح ”يهودي ايجنسي“ رياست اندر ڄڻ هڪ جدا رياست بڻجي پئي. فلسطين جي اهم معاشي وسيلن جهڙوڪ بجلي جي رٿا ۽ مردار سمنڊ جي اهم معدني دولت کي ڪيٽ واري رٿا کي صيهونين جي حوالي ڪيو ويو. صيهونين پاران ڪيل صنعت ڪاري جي عمل کي هن طرح سان همٿايو ويو.

برطانوي انتظاميه پاران تشدد جي استعمال کان سواءِ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

"يهودي ايجنسي کي اهي اختيار ڀڻ سونپيا ويا، ته هو پنهنجي سطح تي جدا هٿياربند جٿا ٺاهي ڌاڙ ۽ ڌمڪاءَ ذريعي مقامي ماڻهن ۾ ڏپ ۽ هراس پيدا ڪري. انهيءَ مقصد لاءِ ۱۹۱۸ع ۾ هڪ صيهوني ڌمڪاءُ ڦهلائيندڙ ولاديمر جيبوتنسڪي جي اڳواڻي ۾ صيهوني رضاڪارن جي هڪ جٿي کي فلسطين گهرادو ويو.

صيهوني رياست لاءِ فوج جي باقاعده قائم ڪرڻ ۾ مدد ڏيڻ لاءِ ۱۹۲۰ع ۾ برطانوي انتظاميا "يهودي ايجنسي" کي "هگانا" نالي هڪ فوجي تنظيم ٺاهڻ جي اجازت ڏني. انهيءَ تنظيم کي تربيت وغيره جي سلسلي ۾ برطانوي سرڪار جو مڪمل سهڪار حاصل هو. ۱۹۳۷ع ۾ برطانوي آفيسر اورڊي ونگيٽ کي تربيت ڏيڻ لاءِ مقرر ڪيو ويو، ته جيئن ۳۹ - ۱۹۳۶ع واري فلسطيني عوام جي جدوجهد کي ختم ڪرڻ ۾ انهن کي ڪم آڻي سگهجي. ٻي مهاڀاري جنگ هلندي انهيءَ عمل کي اڳتي وڌايو ويو. برطانوي وزير اعظم ونسٽن چرچل ٽيهه هزار سپاهين تي مشتمل هڪ صيهوني فوج جي قيام جي منظوري ڏني، جنهن "يهودي برگيڊ" جي نالي سان جنگ ۾ حصو ورتو.

ان ريت فلسطين کي مڪمل طور تي پنهنجي نوآبادي ۾ تبديل ڪرڻ لاءِ هيٺين طريقن جي استعمال کي ضروري ڄاتو ويو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

— طاقت جي زور تي اصلوڪن رهاڪن کي سندن گهرن ۽ زمينن تان تڙي ڪيڻ.

— فوجي طريقــن سان مقامي آباديءَ کي پنهنجي تابــع بنائڻ.

— مقامي معاشي ڍانچي جي تباهي، پيداواري لاڳاپن جي قطري واڌ جي روڪ ۽ زوري ٻاهران آندل سرمائي ۽ نوآبادياتي پيداواري لاڳاپن کي مڙهڻ.

— مقامي پيداواري ذريعن جي ڦرلٽ ڪرڻ.

فلسطين جي معاشي ڦرلٽ:

برطانوي سرڪار جي مدد سان صيهونين جي، هر طرح سان ڪوشش رهي، تہ فلسطين جي عوام تي زوري نوآبادياتي سرمايہ دارانہ پيداواري لاڳاپن کي مڙهيو وڃــي، تہ جيئن کين صيهوني نگرانيءَ ۾ هلندڙ صنعتي شعبي جــو محتاج ڪري سندن ڦرمار وڏيڪ اثرائتي نموني ڪري سگهجي.

خلافت عثمانيہ جــي دور ۾ فلسطيــن ۾ زمين جــي ملڪيت جو سرشتو هن ريت هو. ڳوٺ جي زميــن سڀني ڳوٺاڻن جي گڏيل حڪومت ليکي وينــدي هئــي. انهيءَ سرشتي کي ”حامولا“ چيو ويندو هو. انهــيءَ زمين تي ڪم ڪندڙ مختلف خاندانن جا اڳواڻ پاڻ ۾ ”Agnatic“ يعني پيءُ جي لاڳاپي سان مائٽ هوندا هئا. سندن زمين

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

متعلق ذميوارين ۽ حق، هڪ نسل کان ٻي نسل تائين روايتي طور تي منتقل ٿيندا رهندا هئا. انهي سرشتي هيٺ رڳو هڪ قبيلي جـي مختلف خاندانن وچم زمين جي مالڪيت جي گهٽ وڌائي ڪري ڪين مختلف طبقن ۾ ورهائي نه ٿو سگهجي.

۱۸۵۸ع ۾ خلافت عثمانيه پاران اها ڪوشش ورتي ويئي، ته محصول وغيره جي مقصدن لاءِ ٻوڪ ڪندڙ ۽ سرڪار ۾ سڌي لاڳاپي قائم ڪرڻ لاءِ مالڪيت جي حق کي باقاعده بنايو وڃي. انهي سڄي ڳالهه کي سمجهيو ائين ويو، ته شايد سرڪار اهڙي نموني زمين جي مالڪن کان فوجي خدمت وٺڻ چاهيندي هجي ۽ گڏوگڏ وڌيڪ محصولن اگاڙڻ جي به سندس ڪا رٿا هجي. انهي ڪري زمين کي يا ته قبيلي جي سردارن جي نالي ڪرايو ويو ۽ يا وري خاندان جي ڪنهن اهڙي فرد جي نالي جيڪو فوجي خدمت لائق نه هجي. ان نموني سندن پاران انهي انهي نئين قانون کي ڪا اهميت نه ڏني ويئي ۽ ساڳئي نموني پراڻي سرشتي موجب ٻوڪ ٿيندي رهي.

انهن قانوني تبديلين جـي طبقاتي اهميت کي رڳو ان وقت ئي پوري طرح سمجهي سگهجي ٿو، جڏهن اهو سمجهيو وڃي، ته ۱۸۵۸ جو لئنڊ ڪوڊ آها گهڙي هئي، جڏهن ئي زمين هارين جـي قرضدار يعني سرڪار پاران

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪانئن پيداوار حاصل ڪرڻ ۾ واڌ آندي ويئي . انهي قانون کي ٽڪڙ ۾ ڇڏي آبادي وارن زرخيز ميداني علائقن ۾ لاڳو ڪيو ويو. اهڙي ريت محصولن وغيره پيارڻ لاءِ پيداوار ڪندڙن جو وياج خورن تي دارو مدار وڌي ويو. انهي نموني انهي قانون کي منظم نموني بي زمين هارين کان وڌ ۾ وڌ پيداوار حاصل ڪرڻ لاءِ استعمال ڪيو ويو ۽ انهي جي حيثيت رڳو هڪ قانون واري نه رهي.

صنعتي طور تي اوڻويهين صدي جي پوري عرصي ۾، يورپي صنعتي شين جي چڙهائي جي نتيجي طور ٻهراڙي جي دستڪارين ۽ شهري صنعتن خاص ڪري ڪپڙي جي صنعت کي ڪافي نقصان پهتو. ان جي نتيجي طور بي زمين هارين ۽ گهٽ ايراضي وارن مالڪن جي زمين تي گذارو ڪندڙن جو دارو مدار وڌي ويو ۽ سندن ڇڏائيٽي واري حيثيت وڌي زميندار جي ڀيٽ ۾ ڪافي گهٽجي ويئي.

اهڙي طرح هڪ پاسي ته اوڻويهين صديءَ جي وچ ڌاري ٿي زراعت ۾ پيداوار جا جاگيردارانا ناتا نظر لڳا هئا، ۽ ٻئي پاسي فلسطين جي حيثيت مڪمل طور تي هڪ زرعي ملڪ جي ٿي پيئي. موجود صنعتون گهڻو ڪري زرعي نوعيت جون هيون. صابڻ جي مدي خارج صنعت نه لڳل هئي. روايتي نموني تي هٿ ۽ جانورن جي مدد سان ڪم ڪندڙ صنعتن جو هڪ وڏو تعداد هو. وڏين ۽ جديد

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

صنعتن ۾ ڏڍو هڪ شراب جي صنعت هئي. نتيجي ۾ پيداوار جي سرمايه دارانه نائن کي گهربل حد تائين هٿي ملي نه سگهي.

انهي سڄي صورتحال ۾ پهرين مهاڀاري جنگ کانپوءِ برطانيه جي مدد سان جيڪي يهودي آبادڪار آيا، انهن پنهنجي مفادن آهر يورپ جي سرمايه دار لاڳاپن کي مڙهڻ جي ڪوشش شروع ڪري ڏني.

يورپ مان آيل يهودي، فلسطيني يهودين کان ثقافتي، معاشي ۽ ٻئي هر لحاظ کان مختلف هئا. فلسطيني يهودي هتان جي ئي غير سرمايه دارانه پيدا واري عمل جو هڪ اڻ ٽٽ حصو هئا، جڏهن ته يورپ مان آيل يهودي پاڻ سان گڏ نون خيالن سميت پيداوار جي سرمايه دارانه لاڳاپن کي هتي زوري مڙهڻ لاءِ پڻ تيار ٿي آيا هئا.

يهودي نوآبادڪارن پاران شروعات ۾ هتي مختلف شين ۾ سيمينٽ، وناسپتي گيهه وغيره جهڙيون وڏيون صنعتون لڳايون ويون. ساڳئي انهي عمل کي برطانوي سرڪار پاران ڀرپور نموني همٿايو ويو. زراعت ۾ مختلف شيون صنعتون جيڪي مقامي ماڻهن جون ملڪيت هيون، تن تي ڳرا محصول لاڳو ڪيا ويا.

زراعت ۾ محصولن اڳاڙڻ جو جيڪو سرشتو لاڳو ڪيو ويو هو، انهيءَ ڪري گهڻو ڪري عرب آبادگار کي

ڪندو ني پيو. چاڪاڻ ته نج پيداوار کي ٽيڪس جو بنياد ڪري مقرر ڪيو ويو هو، جنهن ڪري ننڍين ٽڪرن تي پوک ڪندڙ عرب آبادگار کي ٽيڪس لائق ئي ني سمجهيو ويو، جڏهن ته صيهوني نوآبادڪار ٻارن وٽ اڪثر وڏيڪ پيداوار هئڻ جي باوجود مشينري ۽ ڇڙي اجوري واري پورهئي جي استعمال ڪري، پنهنجو خرچ پيداوار وڏيڪ ڏيکاري سرڪار کي محصول ڏيڻ بدران اجا ڪانئس رعايتون طلب ٿي ڪيون.

اڻ سڌن محصولن جي سلسلي ۾ به عام ضرورت جي شين تي عياشي واري سامان جي ڀيٽ ۾ وڌيڪ محصول لاڳو ڪيا ويا هئا. جيئن ته انهن شين تي گهٽ آمدني وارن ماڻهن جي ڀيٽ ۾ پنهنجي آمدني جو وڌيڪ حصو خرچ ڪرڻو پوندو آهي، ان ڪري انهن محصولن جو به گهڻو ڳتو ٻار غريب عرب ڳوٺائي کي ئي برداشت ڪرڻو پيو. انهي قرار ۾ وڏو عرب زميندار ۽ شهري عرب وچولو طبقو ٻئي هٿ ونڊائي رهيو هو. غريب ننڍي آبادگار جي پيداوار کي گهٽ اگهن ۾ خريد ڪري منڊيءَ ۾ وڌيڪ اگهن ۾ وڪرو ڪري پنهنجو حصو حاصل ڪيو ويندو هو. گڏوگڏ ٻاهران گهرايل شين تي پريل ٽيڪس کي ٻئي اڻ سڌن محصولن جي شڪل ۾ گهڻي ڀاڱي غريب ڳوٺائي کان ئي وصول ڪيو ويندو هو.

سرڪار ٻاران آهستي آهستي صنعتي شعبي ۾ به وڏين

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

صنعتن کي محصولن وغيره جي مسئلي ۾ ڇوٽ ملڻ لڳي. انهن صنعتن جو گهڻو تڻو حصو صيهوني نوآبادڪارن جي ملڪيت ۾ هو. نتيجي طور مقامي عربن جون ننڍيون صنعتون ڏينهون ڏينهن ختم ٿينديون ويون. قومي آمدني ۾ صنعتن جو حصو صيهوني شعبي ۾ ۱۹۳۶ع ۾ چوويهه سيڪڙو کان وڌي ۱۹۴۵ع ۾ ايڪيتاليهه سيڪڙو ٿي ويو، جڏهن ته غير صيهوني شعبي ۾ اهو تناسب ۱۳۴۶ع سيڪڙو کان گهٽجي ڏهه سيڪڙو ٿي ويو. ٻئي پاسي انهن صنعتن ۾ ڪم ڪندڙ مقامي عرب ۽ آبادڪار مزدور جي اجرتن ۾ پڻ فرق رکيو ويو. ۱۹۳۱ع ۽ ۱۹۳۷ع واري عرصي ۾ عرب مزدور جي حقيقي اجرت ۾ ڏهه سيڪڙو گهٽتائي ٿي، ۽ ساڳئي عرصي دوران يهودي مزدور جي حقيقي اجوري ۾ ڏهه سيڪڙو واڌارو ٿيو. گڏوگڏ ملازمتن جي سرشتي باعث مزدور جي سراسري حقيقي اجرت ۾ ڪافي گهٽتائي آئي. صيهوني اخبار ”جيوش فرنٽ“ مارچ ۱۹۳۹ع ۾ انهيءَ ڳالهه جو ذڪر ڪيو، ته ۱۹۳۸ع جي آخر تائين يهودي نوآبادڪارن جي بيروزگاريءَ ۾ انهيءَ ڪري ڪافي گهٽتائي آئي، جو ڪيترن عرب مزدورن جي جاءِ تي زرعي فارمن ۽ ٻين هنڌن تي روزگار مهيا ڪيو ويو هو.

فلسطين ۾ نوآبادياتي سرڪار پاران اڳاڙيل محصولن وغيره کي خاص طرح سان ٻن ڪمن تي خرچ ڪيو ويندو هو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

انهن مان هڪ ترقياتي ڪم ۽ معاشي خدمتن جي فراهمي، سڙڪن جي تعمير، مواصلاتي نظام جو قيام ۽ بندرگاهن وغيره کي بهتر بنائڻ جا ڪم انهيءَ شعبي ۾ اچي وڃن ٿا. انهيءَ ڳالهه جي وضاحت جي ضرورت ڪانهي، ته انهن ڪمن جو فائدو تمام گهڻي حد تائين رڳو سرمايهدارانه شعبي کي ئي پهچندو آهي. ٻيو ڪم هو امن امان ۽ بچاءَ وارين سرگرمين کي همٿائڻ جي آڙ ۾ ڏاڍ ۽ ڌمڪاءُ جو اهڙو سرشتو جوڙڻ، جيڪو پيداوار ڪندڙ عرب عوام کي جڪڙي سگهي. انهي شعبي تي ۳۷-۱۹۳۳ع واري عرصي ۾ ڪل سرڪاري خرچ جو اٽڪل ٽيتاليهه سيڪڙو خرچ ڪيو ويو.

برطانوي سرڪار پاران رائج ڪيل محصولن جي سرشتي جو مقصد اهو هو، ته مقامي غير سرمايهدارانه شعبي مان وڌ ۾ وڌ ملهه هٿ ڪجي، جنهن جو لازمي نتيجو پيداوار ڪندڙ جو وڌيڪ قرض ۾ ونجڻ هيو. جڏهين ته انهيءَ جواڻ سڌو اثر سرمائيدارانه پيداواري طريقي جو غيرسرمايهدارانه پيداواري طريقي تي حاوي ٿيڻ هو. انهيءَ عمل هلندي ئي عرب هاري ۽ مزدور کي سندس زمين ۽ ڪارخاني کان محروم ڪيو ويو. انهيءَ سڄي عمل کي هيٺئن بيان ڪري سگهجي ٿو.

١- برطانوي انتظاميه جي ڏاڍ ۽ ڌمڪاءُ ۽ غير پيداواري

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڌعبي ـان لاڳاپيل، عرب آبادي جي سڌد سان هڪ منظم طريقي تي پيداوار جو عربن کان صيهوني سرمايه دارانه ڌعبي ڏانهن وڃڻ.

۲ـ محڪوم غيرسرمايه دارانه پيداواري طريقي جي بنياد تي ٻڌل عربن جي مختلف طبقن جي اتحاد ۾ ڇڪتاڻ ۽ صيهوني ۽ برطانوي انتظاميه، جيڪي سرمائيداري پيداواري طريقي جي نمائندگي ڪن ٿا تن ۾ ۽ عربن ۾ ٽڪر.

ان ريت هڪ ئي سماجي بيهڪ ۾، مختلف پيداواري لاڳاپن ۽ قوتن وچ ۾ تضاد ۽ ٽڪرني عرب ڳوٺاڻي جي حيثيت کي ڌڪ پهچائڻ لاءِ خاص طرح سان ذميوار آهي. هڪ پاسي ٽيڪس، وياج ۽ زمين جي مسواڙ جي گهرجن سبب هو پيداوار نه پٺي ڪري سگهيو، جڏهن ته ٻئي پاسي سندس لاءِ زمين تي پورهئي جو سرشتو سنئي جي بنياد تي نه هو ۽ هو پنهنجو پورهيو، روڪ عيوض تي وڪڻي نه ٿي سگهيو.

صيهونيت جو بنيادي مقصد عرب زمين تي زوري طاقت وسيلي قبضو ڪرڻ هو، جيئن سڄي دنيا جا يهودي آڻي گڏجي هڪ نئين سماجي بيهڪ جوڙين. ۱۹۴۷ع تائين اهو عمل گهڻو اڳتي وڌي نه سگهيو. سندن قبضي ۾ فلسطين جي ڪل زمين جو مشڪل سان ڏهه کان ۱۲ سيڪڙو تائين اچي سگهيو هو. انهيءَ سلسلي ۾ ۴۹ – ۱۹۴۸ع

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

واري عرب اسرائيل جنگ جي نتيجي ۾ وڏي پيماني تي عرب عوام کي سندن معاشي وسيلن کان ڌار ڪيو ويو. گڏيل قومن جي فلسطين متعلق ڪاهه واري ڪميٽي اهو اندازو لڳايو، ته ۵۰ - ۱۹۴۹ع ۾ انهيءَ ابراضيءَ جو اسي سيڪڙو، جنهن تي هينئر اسرائيل جي حڪومت آهي، سڌي يا اڻ سڌي طرح عوام جي ملڪيت هو. انهي زمين جو گهٽ ۾ گهٽ ڀاڱي حصو زرخيز ۽ آبادي لائق هو.

۴۹ - ۱۹۴۸ع تائين اسرائيل جي قبضي هيٺ علائقن ۾ پيداوار جو سرمايه دارانه طريقو مڪمل طور تي حاوي ٿي ويو. عرب عوام کي سندن پيداواري ذريعن کان محروم ڪري انهيءَ ڳالهه لاءِ مجبور ڪيو ويو، ته هو پنهنجي گذران لاءِ لازمي طور صيهوني صنعتي شعبي جا محتاج رهن.

فلسطيني عوام جي جدوجهد

فلسطين جي عربن ۾، بالفور اعلان کان اڳ سياسي سرگرمي نه هئڻ جيتري هئي. ٿوري گهڻي جيڪا سياست هئي، انهيءَ جي واڳ به انهن ماڻهن جي هٿ وس هئي، جيڪي وڏين زميندارن ۽ مذهبي عهدن جي ڪري عزت لائق سمجهيا ويندا هئا. نومبر ۱۹۱۷ع ۾ بالفور اعلان جي پڌري ٿيڻ کانپوءِ فلسطين ۾ قومي پيماني تي جدوجهد جي شروعات ٿي. انهيءَ شروعاتي دور ۾ خلافت عثمانيه خلاف جدوجهد ڪندڙ ڪجهه ماڻهن جو خيال هو، ته دمشق

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جي امير فيصل جي اڳواڻي ۾ هڪ آزاد عرب بادشاهت جو بنياد وڌو ويو. پر جولاءِ ١٩٢٠ع ۾ فرانسيسين پاران امير فيصل کي تخت تان لاهڻ ڪانپوءِ اهو خيال هيٺ تي ويو ۽ انهيءَ جي جاءِ فلسطين جي هڪ جدا ۽ آزاد رياست واري خيال ورتي.

انهيءَ سڄي جدوجهد کي روڪ ڏيڻ لاءِ برطانوي سرڪار اها ڪوشش شروع ڪئي، ته پهرين کان موجود روايتي اشرافيه جي اڳواڻيءَ کي وڌيڪ مضبوط ڪيو وڃي. انهيءَ سڄي رٿابندي هيٺ ڊسمبر ١٩٢٠ع ۾ حيفه ۾ فلسطين جي عربن جي نالي ۾، هڪ ڪانگريس ڪوٺائي وئي. ڪانگريس پاران اشرافيه تي مشتمل هڪ انتظامي ڪاميٽي ٺاهي وئي. انهيءَ ڪاميٽي جي اڳواڻي يروشلم جي هڪ وڏي مذهبي گهراڻي جي شخص موسيٰ ڪاظم الحسيني ڪري رهيو هو. ڪاميٽي کي برطانيه پاران عرب عوام جي نمائنده سياسي اڳواڻ طور مڃيو ويو. انهيءَ نموني اشرافيه جي اڳواڻيءَ کي اداري جي حيثيت ۾ منظم ڪري اجا وڌيڪ مضبوط ڏاهڻ جي ڪوشش ڪئي ويئي.

انهيءَ ڪاميٽيءَ جي زور پرڻ تي ١٩٢٦ع ۾ برطانيه پاران هڪ آرڊيننس جاري ڪيو ويو، ته هو مذهبي قانون موجب پنهنجا معاملا طئي ڪري سگهي ٿي. ان قانون

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جو گهارو وڌندي، مذهبي اڳواڻ عوام ۾ صيهونيت ۽ برطانيه خلاف موجود نفرت کي استعمال ڪندي ماڻهن کي انهي ڳالهه لاءِ مجبور ڪيو، ته هو رياست جي جديد غيرمذهبي ادارن کان پري رهن. ان وقت ماڻهن ۾ پنهنجي سياسي اثر کي وڌ کان وڌ ڪرڻ جهڙي ڪنهن هڪ ڪليل واٽ ملي ويئي.

ٻئي پاسي يورپ مان ايندڙ صيهوني نوآبادڪار نون خيالن جي لحاظ کان هتان جي ماڻهن جي ڀيٽ ۾ ڪافي اڳتي وڌيل هئا. اهي پنهنجن اباڻن ملڪن ۾ اتان جي عوامي تحريڪن جي هڪ اهم حصي طور ليکيا ويندا هئا. پنهنجي موقعي پرستيءَ ڪري صيهونيت کي قبول ڪرڻ جي باوجود سندن اها ڪوشش هوندي هئي، ته صيهونيت کي به ترقي پسنديءَ جو ويس ڍڪائين. انهيءَ ڪري ويهين صدي جي شروعات ۾ فلسطين ايندڙ يهودي آبادڪارن مان گهڻا، صيهونيت کي سامراجي صيهونيت ۽ مزدور صيهونيت وغيره ڪري پيش ڪندا هئا.

انهن "مزدور صيهونين" جو فلسطين ۾ اچي آباد ٿيڻ لاءِ، اهو دليل هوندو هو، ته جيئن يهودي ماڻهن کي ٻيهر هڪ پيداواري قوت بڻائي سگهجي. سندن اهو چوڻ هو، ته فلسطين اچي رهڻ سان يهودي ماڻهو ٻيهر هاري ۽ مزدور جي حيثيت اختيار ڪري سگهن ٿا. يورپ ۾ سندن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

حيثيت گهڻو ڪري دڪاندارن، واپارين، ننڍن دستڪارن، مذهبي اڳواڻن ۽ وياج خورن جي رهي هئي. انهي سڄي ڪم لاءِ يهودين لاءِ هڪ زمين ۽ پيو "يهودي پورهيت" پيدا ڪرڻ ضروري پئي سمجهيو ويو. يهودين جي زمين مان مراد سندن آئينديءَ جو وطن هوندو، جتي زراعت کي ترقي وڌرائي ويندي. يهودي مزدور پيدا ڪرڻ لاءِ فلسطين ۾ ڪارخانن جي مالڪن کي مجبور ڪيو ويندو، ته هو رڳو يهودي مزدور رکن جيئن "يهودي پرولتاري" جي تشڪيل ٿي سگهي.

بين الاقوامي ڪميونسٽ تحريڪ ۽ بالشويڪن پاران هميشه انهيءَ موقعي پرستيءَ تي ملامت ڪئي وئي. انهي جو ئي نتيجو هو جو روس جي "مارڪسي يهودي پارٽي"، جنهن اڳتي هلي "يهودي ڪميونسٽ پارٽيءَ" جو نالو اختيار ڪيو هو، تنهن جي اڳواڻن کي سوويت يونين کان وڌيڪ فلسطين ۾ صيهوني رياست جو قائم ٿيڻ پنهنجي مقصدن موجب ٿي لڳو. لينن ۽ اسٽالن طرفان مختلف موقعن تي اهو واضح ڪيو ويو، ته صيهونيت روس جي انقلابي تحريڪ تي تباهه ڪندڙ اثر وجهي رهي آهي. قومي ۽ نوآبادياتي سوال متعلق ڪومنٽرن (ڪميونسٽ انٽرنيشنل) جي ٻي ڪانگريس ۾ صيهونيت جي دوکي ۽ موقعي پرستيءَ جي هن طرح وضاحت ڪئي وئي:

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

« ضروري آهي ، ته انهي ڳالهه کي سامهون آڻجي ۽ انهيءَ جي وضاحت ڪجي، ته جيئن سڄي دنيا جا خاص ڪري پٺتي پيل ملڪن جا ٻورهيت انهيءَ ڏوکي کي سمجهي سگهن جيڪو سامراجي طاقتون پٺتي پيل ملڪن جي مٿين طبقن سان گڏجي ، آتي نالي ماتر سياسي طورتي اهڙيون آزاد رياستون قائم ڪري جيڪي معاشي ، مالياتي ۽ فوجي طور تي سندن محتاج هجن: انهيءَ جو چٽو مثال آهو ڏوکو آهي ، جيڪو سامراجي طاقتون هڪ مظلوم قوم جي ٻورهيتن کي انهيءَ قوم جي مراعات يافته طبقن سان گڏجي ڏين چاهين ٿيون. صيهونين جي فلسطين متعلق رٿا ڏوکو آهي. انهيءَ رٿا مطابق صيهونين، فلسطين ۾ هڪ يهودي رياست قائم ڪرڻ جي جواز هيٺ، فلسطين جي ٻورهيت عوام کي، جنهن جو يهودي تمام ننڍڙو حصو آهن، قربان ڪرڻ لاءِ انگلستان جي حوالي ڪرڻ چاهي ٿي.»

انهيءَ سڄي پس منظر ۾ مارچ ١٩١٩ع ۾ صيهوني سوشلسٽ ورڪرز پارٽي جي کابي ڌر باران فلسطين جي ڪميونسٽ پارٽي ٺاهڻ جو اعلان ڪيو ويو. پارٽي پنهنجي آڏو صيهوني پرولتاريه جي تشڪيل کي اهم مقصد طور رکيو. ڪومنٽرن باران انهيءَ موقعي تي پارٽي سان ڳالهيون هلايون ويون. ۽ پارٽي جي موقف ۾ ڪابه تبديلي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

نہ اٿي. انهيءَ ڪري ۱۹۲۲ع ۾ ڪوسنٽرن پنهنجي انهيءَ
موقف کي پڌرو ڪيو : ”صيهونيت جي هر شڪل پيٽي
بورجوازي قوم پرستيءَ جو اوڏڻ آهي. صيهونيت جو رجعت
پسند ڪردار انهيءَ ڪري به واضع آهي جو اهو يهودين
کي طبقاتي جدوجهد کان پري وٺي وڃڻ آهي.“

پهرين مئي ۱۹۲۱ع تي ”مزدورن جي اتحاد“ نالي
هڪ پيٽي سوشلسٽ صيهوني گروپ جي ڪيڊيل هڪ جلوس
سان پارٽي جي ڪارڪنن جو ٽڪر ٿيو. انهي جو فائدو
وٺندي عربن طرفان ٻنهي گروپن جي جلوسن تي حملا ڪيا
ويا. نتيجي ۾ پارٽي جي ڪيترن اڳواڻن کي برطانوي
انتظاميه ڏيهه نيڪالي ڏيئي ڇڏي. انهيءَ سڄي صورتحال
۾ ڪوسنٽرن پاران هڪ ڀيرو وري اها ڪوشش ڪئي، ويئي
ته پارٽي ۾ موجود اهڙي عنصر جي همت افزائي ڪري
اڳتـــي آڻجي، جيڪو صيهونيت جي موقعي پرست موقف
کي ڇڏڻ لاءِ تيار هجي. انهن ڪوشش جي نتيجي ۾
ڪوسنٽرن جي اڳواڻيءَ کي قبوليندي گهڻن ڪارڪنن پراڻي
پارٽيءَ کي ڇڏي، نئيــن نموني پارٽي منظم ڪرڻ
جو ڪم شروع ڪري ڏنو.

سيپٽمبر ۱۹۲۲ع ۾ پارٽي جي پهرين ڪانگريس سهل
اها ڳالهه سامهون آئي، ته سيناهم ايشا جي اڳواڻيءَ ۾
پارٽي جي ٽي هزار ميمبرن جي گهڻائي جو لاڙو اڃا تائين
به صيهونيت ڏانهن آهــي. انهيءَ گروپ پاران فلسطين ۾

يھودين جي اچڻ ۽ فلسطين ۾ صيھوني سوشلسٽ سماجي ادارن جوڙڻ خيال جي مخالفت کي مناسب نہ ٿي سمجھيو ويو. انھي سڄي صورتحال ۾ پارٽي جي ڏيڍ سؤ ميمبرن جي ٿوراڻي انھي نعري ھيٺ پارٽي ڇڏڻ جو اعلان ڪيو تہ ”صيھوني دوزخ مان ٻاھر نڪري اچو“. انھيءَ دور ۾ پارٽي جي صورتحال اھا ھئي جو عرب آباديءَ مان ھندس ڪو خاص لاڳاپو نہ ھو. ايستائين جو ونس اھڙو بہ ڪو ماڻھو نہ ھو جيڪو رڳو عربيءَ ۾ پمفليٽ ئي لکي سگھي.

١٩٢٣ع ۾ پارٽي جي ٻي ڪانگريس مھل ھڪ نئين پروگرام ھيٺ وري پيٺي گروپ پاڻ ۾ گڏ ٿيا. انھيءَ نئين پروگرام موجب گھڻائي، ٿوراڻي جي گھڻي پاڻ کي پيش ڪيل مؤقف کي قبول ڪيو. ڪانگريس ۾ پارٽي پنھنجو پروگرام ھن نموني پڌرو ڪيو.

”اسان عربن جي قومي تحريڪ کي برطانوي سامراج خلاف ويڙھہ جو ھڪ اھم عنصر ڪري ليکيون ٿا. اھا اسانجي ذميواري آھي، تہ اسان سامراج خلاف ويڙھہ ۾ انھيءَ تحريڪ جي جيڪا پنھنجي حمايت ڪري سگھون ٿا، سا ڪريون. صيھونيت، يھودي بورجوازي جي ھڪ تحريڪ آھي، جنھنجو مقصد رومانوي خيالن کي استعمال ڪري پنھنجي لاءِ منڊي قائم ڪرڻ آھي. صيھونيت پنھنجو پاڻ

ڪي برطانوي سامراج سان ڳنڍيي ڇڏيو آهي ۽ صيهونسي نوآبادڪاري جي ڪنهن به رنا جو بنياد معاشي ڦرمار آهي. صيهوني ادارن جون سيئيئي سرگرميون عوام جي وڏيڪ پرمارت ڪرڻ لاءِ سرمائيداري جي راهه هموار ڪن ٿيون. جيڪي به جماعتون سوشلسٽ نوآبادڪاري جي ڳالهه ڪن ٿيون، سي اصل ۾ صيهونين کي سندن مقصدن حاصل ڪرڻ ۾ وڏيڪ آساني پيدا ڪري ٿيون ڏين."

ان رت فيبروري ۱۹۲۴ع ۾ پارٽيءَ کي ڪميونسٽ انٽرنيشنل جي ميمبر طور تسليم ڪيو ويو. هيئنر پارٽي جو مؤقف ۱۹۲۰ع ۾ نوآبادياتي عوام متعلق ٿيل باڪو ڪانگريس جي بلڪل ئي ويجهو هو. باڪو ڪانگريس نوآبادياتي سوال تي عالمي ڪميونسٽ تحريڪ لاءِ هيٺيون مؤقف پيش ڪيو هو.

" انهن پٺتي پيل رياستن ۽ قومن، جتي اڃا جاگيرداري يا ان ڪان به اڳ جو نظام قائم آهي، اتان جي ڪميونسٽ پارٽين جو اهو فرض آهي، ته پنهنجي عمل وسيلي آتان جي انقلابي تحريڪن جي ڀرپور حمايت ڪن. سندن پهريون فرض آتان جي پورهيتن جي مدد ڪرڻ آهي، جن تي آنهي پٺتي پيل قوم جو ساماياتي ۽ هڪ نوآبادي جي حيثيت ۾ دارو مدار آهي. انهيءَ سان گڏوگڏ اهو پڻ ضروري آهي، ته آنهي ملڪ جي رجعت پسندن ۽ مذهبي رهنمائن جي اثرن خلاف پڻ جدوجهد ڪجي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پان اسلامڪ ۽ پان ايشيائـــي تحريڪن خلاف ٻه ان وقت جدوجهد ڪرڻ لازمي آهي، جڏهن انهن تحريڪن پاران آزادي جي جدوجهد ڪـــي اشرافيه، وڏن زميندارن ۽ مذهبي اڳواڻن جي اثر وڌائڻ لاءِ استعمال ڪيو وڃي.

پنهنجي ٽين ڪانگريس ۾ فلسطين ڪميونسٽ پارٽي اڃا هڪ قدم اڳتي وڌائي انهيءَ ڳالهه تي زور ڏنو ته

پارٽي جي آئينڊي جو دارومدار ڪيس مقامي حالتن سان ٺهڪائـــي هلائڻ ۾ ئـــي آهي: هيستائين پارٽي رڳو ٻاهران آيل يهودين تي ئي مشتمل آهي: مستقبل ۾ اها لازمي طور عرب پورهيتن جي پارٽي هئڻ گهرجي، جنهن ۾ رڳو آهـــي يهودي ئي شامل ٿي سگهندا جيڪي پاڻ کي فلسطين جي حالتن سان ٺهڪائي سگهن ۽ جن کي عربي ايندي هجي.

هن وقت پارٽي انهيءَ حيثيت ۾ هئـــي جو فلسطين جي عرب عوام جي، برطانوي سامراج ۽ صيهونيت خلاف جدوجهد لاءِ هڪ اهڙو مؤثر پليٽ فارم مهيا ڪري سگهي، جيڪو اشرافيه جهڙي روايتي اڳواڻي جي اثر کي ختم

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪري سگهي. نومبر ۱۹۲۴ع ۾ جيزرائيل ماريهءَ جي الولا علائقي مان پارٽي پنهنجي عملي جدوجهد جي شروعات ڪئي. انهيءَ سڄي ماڙيءَ ڪي يهودين جي قومي فنڊ پاران بيروت ۾ رهندڙ هڪ غير حاضر فلسطيني زميندار کان خريد ڪيو ويو هو. هتي زوري فلسطين هارين کي بيدخل ڪري، سندن جاءِ تي صهيونين کي آباد ڪيو ويو. پارٽي پاران ڪيل پر پور نموني فلسطيني هارين جي حمايت جو اعلان ڪيو ويو ۽ ڪين انهيءَ لاءِ تيار ڪيو ويو، ته هو پنهنجن گهرن ۾ پنهن تي رهن ۽ صهيوني آبادڪارن جي مزاحمت ڪن، ٻئي پاسي يهودين تي زور وڌو ويو، ته هو انهيءَ علائقي ۾ آباد نه ٿين.

انهيءَ سڄي عمل جي عرب آبادي پاران تمام سٺي موٽ ملي. جافا وٽان نڪرندڙ ملڪ جي هڪ وڏي عربي اخبار "فلسطين" لکيو، ته "عرب پڙهندڙ انهن ڪارڪنن لاءِ ضرور همدردي محسوس ڪندا جن کي بغاوت پکيڙڻ جي ڏوهه هيٺ جيل اماڻيو ۽ ملڪ مان تڙيو ويو آهي."

پارٽي جي انهيءَ موقف جي صهيونين پاران ڇڙي نموني مخالفت ڪئي وئي. اپريل ۱۹۲۴ع ۾ صهيونين جي مزدور تنظيم "هستادرت" مان "وکوڙي سرگرمين" جي ڏوهه هيٺ پارٽي جي ميمبر شپ ختم ڪئي وئي. انهيءَ جي نتيجي ۾ يهودي مزدور سان، پارٽي جي لاڳاپي کي گهاٽو ڌڪ رسيو. انهيءَ نقصان کي پوري

ڪرڻ لاءِ پارٽي پاران ”اتحاد“ جي نالي سان مختلف ڪلبون ٺاهيون ويون، ته جيئن هسٽادروٽ ۾ شامل ڪجهه بهتر تنظيمن سان ۽ يهودي مزدورن سان لاڳاپي ۾ رهجي.

۱۹۲۰ع جي ڏهاڪي جي آخر تائين جيتوڻيڪ پارٽي ڪيترن عربن کي شامل ڪيو هو، پر اهو تعداد ڪافي نه هو. انهي ڪري پارٽيءَ کي پيهر جائزو وٺڻو پيو، ته ڪٿي سندس موقف ۾ اڃا تائين به صيهونيت لاءِ ڪا همدردي ته موجود ناهي. ان ريت پارٽي پنهنجي عرب ڪردار کي ڏينهون ڏينهن وڌيڪ صاف ۽ چٽو ڪندي رهي.

انهي ڪري ۱۹۳۲ع ۾ صهونيت خلاف ٿيل مظاهرن ۾ پارٽي پاران، حامد الحسيني جي استغلال پارٽي سان تمام ويجها لاڳاپا رکيا ويا. انهن لاڳاپن کي انهي نعري جي صورت ۾ بيان ڪيو ويو ته ”واڏون جدا جدا پر جدوجهد گڏيل“.

انهي عرصي ۾ فلسطين جي عرب قوم پرست جماعتن گڏجي ”اعليٰ عرب ڪاميٽي“ جي نالي سان هڪ محاذ ٺاهيو، جيئن گڏيل نموني برطانوي انتظاميه ۽ صهونيت خلاف جدوجهد هلائي سگهجي. پهراڙي وارن علائقن ۾ ۱۹۳۳ع کان ئي گوريلا تحريڪ هلندڙ هئي. انهي تحريڪ جي شروعات جيتوڻيڪ اعليٰ عرب ڪاميٽي ۾ شامل جماعتن جي مذهبي ۽ جاگيردار اڳواڻن پاران

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪئي ويئي هئي. پر انهي تي سنڌن پورو ضابطو هو ۽ انهي جو سياسي رخ بہ سنڌن طرفان ئي مقرر ڪيو ويو هو.

١٩٣٥ع جي آخر ۾ ڪميونسٽ پارٽي انهن گوريلا جٿن سان لاڳاپو قائم ڪيو. پارٽي پاران پنهنجن ڪارڪنن تي مشتمل هڪ گوريلا يونٽ ٺاهيو ويو. اپريل ١٩٣٦ع ۾ عام هڙتال جي سڏ سان ماڪي سطح تي انهي جدوجهد جي شروعات ٿي. اها هڙتال لاڳيتو آڪٽوبر تائين رهي. انهي هڙتال هلندي برطانوي ۽ صيهوني ماڪيتن کي خاص طور تي نشانو بڻايو ويو. انهي عمل جي پارٽي پاران مڪمل حمايت ڪئي ويئي. پنهنجي هٿياربند يونٽ کان سواءِ پڻ، پين ڪارڪنن کي انهي مزاحمتي تحريڪ جي فوجي پاسن جي تياري ڪندڙ جنرل اسٽاف ۾ شامل ٿيڻ لاءِ موڪليو ويو. سينٽرل ڪميٽي پڌرائي ڪئي تہ:

”پارٽي جي عرب ميمبرن جو ڪم آهي، تہ هو صيهونيت ۽ سامراجيت کي تباهہ ڪرڻ ۾ ڀرپور نموني حصو وٺن. جڏهن تہ پارٽي جي يهودي ميمبرن تي اهو لازم آهي، تہ هو صيهوني نوآبادڪاري جي عمل کي اندران ئي اندران هيٺو ڪرڻ ۾ مدد ڏين.“

انهي کان سواءِ پارٽي جي يهودي ميمبرن کي هدايتون ڏنيون ويون، تہ صيهونين خلاف دهشت پسند عمل ۾ حصو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ونن. پارٽي جي انهيءَ فيصلي سان اختلاف ڪندي ڪيترن يهودي ميمبرن پارٽي ڇڏي ڏني. سندن چوڻ هو، ته هو انهيءَ عرب بغاوت جي مڪمل ۽ غير مشروط حمايت نه ڪري سگهن.

۱۹۳۶ع جي سرءُ ۾ انهيءَ تحريڪ جو پهريون مرحلو پورو ٿيو. پاڙيسري عرب ملڪن جي مداخلت ڪري انهي کي روڪ ڏني ويئي. ۱۹۳۷ع جي بهار ۾ انهيءَ تحريڪ جو ٻيو مرحلو شروع ٿيو. پهرئين مرحلي ۾ انفرادي دهشت پسندي جي ڪارروائين سبب خطرو پيدا ٿي پيو هو، ته ان رت عربن ۽ يهودين ۾ حل نه ٿيڻ جهڙا اختلاف پيدا ٿي پوندا، جيڪي ڪنهن به نموني سامراج دشمن جدوجهد لاءِ ڪارائتا نه آهن. انهيءَ ڳالهه کي نظر ۾ رکندي ٻئي مرحلي ۾ پارٽي هٿيار بند جدوجهد شروع ڪرڻ جي حق ۾ نه هئي. ان جي باوجود جدوجهد شروع ٿيڻ ڪانپوءِ پارٽي پاران انهيءَ کي ننديو ويو ۽ پارٽي جي عرب ميمبرن ۱۹۳۸ع جي آخر تائين انهيءَ ۾ ڀرپور حصو ورتو.

فلسطين جي عوامي تحريڪ ۾ پارٽي جي اهم ڪردار ڪري کيس سخت نموني جي برطانوي تشدد کي منهن ڏيڻو پيو؛ جنهن سندس تنظيمي ڍانچي کي گهڻو نقصان پهچايو. ٻئي پاسي انهيءَ تحريڪ جي رجعت پسند اڳواڻن سان پارٽي جي تعاون واري مسئلي تي پڻ عرب ۽ يهودي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ميمبرن ۾ زبردست ڇڪتاڻ رهي. گڏو گڏ ڪوسٽرن ۽ پارٽي ۾ لاڳاپو ختم ٿي ويو. انهن سڀني ڳالهين گڏجي پارٽي جي هڪ انقلابي ڪردار کي تمام گهڻي حد تائين گهٽائي ڇڏيو.

١٩٣٧ع ۾ پارٽي جي يهودي ميمبرن پارٽي اندر پنهنجو هڪ ڌار گروپ ٺاهيو. سينٽرل ڪميٽي پاران لاڳاپي نه هئڻ واري مجبوري ڪري انهيءَ گروپ جي حيثيت کي مڃيو ويو. پر اڳتي هلي انهيءَ گروپ پاران پاڻ کي جدا پارٽيءَ جي حيثيت ۾ پڌرو ڪيو ويو. اهڙي قدم کي مرڪزي ڪميٽي تسليم ڪرڻ لاءِ تيار نه هئي. نتيجي ۾ عرب ۽ يهودي ڇڪتاڻ ڪري پارٽي ٻن حصن ۾ ورهائجي وئي. انهن ٻنهي ڌڙن ۾، ٣٩ - ١٩٣٦ع واري تحريڪ جي نيڪايل ڪردار تي اختلاف ڪانسواءِ، پارٽي جي مرڪزي ڪميٽي پاران، جيڪا عرب ڌڙي جي نمائندگي ڪري رهي هئي، تنهن ١٩٣٩ع ۾ برطانوي انتظاميه پاران جاري ڪيل ڪجهه ڇڙن جي حمايت ڪئي هئي. انهيءَ وائيٽ پيپر ۾ فلسطين ۾ يهودين جي اچڻ تي پابندي وجهڻ لاءِ چيو ويو هو. پارٽي جا يهودي ميمبر مرڪزي ڪميٽي جي انهيءَ فيصلي سان متفق نه هئا.

١٩٤٢ع ۾ يهودي گروپ پنهنجي ڌار حيثيت کي ختم ڪري پراڻي پارٽيءَ ۾ شامل ٿي ويو. انهيءَ ساڳئي عرصي ۾ پنهنجي پوري تاريخ ۾ پهريون پيرو سوويت يونين

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

۽ برطانيه جي جنگ واري اتحاد ڪري پارٽي کي ڪيتر
نموني ڪم ڪرڻ جو موقعو مليو. ۱۹۴۳ع ۾ ”هسٽادرت“
پاران فلسطين ۾ برطانوي فوجي اڏن خلاف عام هڙتال جو
سڏ ڏنو ويو. پارٽي جي مرڪزي ڪاميٽي ۽ عرب
ڪارڪنن پاران انهيءَ سڏ کي ان ڪري قبول نه ڪيو
ويو، جو اهڙي ڪابه ڳالهه جنگ وارين ڪوششن لاءِ
هاڃيڪار ۽ فاشسٽن جي فائدي ۾ هئي. جڏهن ته پارٽي
جي يهودي ميمبرن پاران انهيءَ کي صحيح سمجهندي،
ان جي حمايت ڪئي ويئي. انهيءَ صورتحال ۾ پارٽي
هڪ پيرو وري گهوٽالن جو شڪار ٿي ويئي. حيفه ۽ تل
ابيب جي پارٽي برانچن کي ٽوڙيو ويو. مرڪزي ڪميٽي
جي ٻن ميمبرن کي پارٽي ضابطن جي ڀڃڪڙي ڪرڻ
ڪري ڪين عهدن تان لاٿو ويو ۽ ڪيترن ٻين ميمبرن
خلاف ضابطي جي ڪاروائي ڪئي ويئي.

انهيءَ ڇڪتاڻ جي نتيجي ۾ اميل حبيبيءَ جهڙي
اڳواڻي ۾ عرب نوجوانن جي هڪ گروپ اهو موقف اختيار
ڪيو، ته عربن جي قومي موقف کي مرڪزي ڪميٽي
ڪان به وڌيڪ واضح ۽ چٽي نموني سامهون آڻجي. انهي
گروپ پاران هڪ پمفليٽ ڪڍيو ويو، جنهن ۾ چيو ويو
هو ”ڪميونسٽ پارٽي هڪ عرب پارٽي آهي ۽ يهودي
انهي حقيقت کي سمجهندي ئي انهي ۾ شامل ٿي سگهن
ٿا.“ انهيءَ جي جواب ۾ يهودي ميمبرن مئي ۱۹۴۴ع

۾ پنهنجي ڌار ڪانگريس ڪوٺائي ، پاڻ کي ”حقيقي ڪميونسٽ پارٽي“ جي نالي ۾ پڌرو ڪيو. يهودي ميمبرن جي هڪ ٻئي گروپ پاڻ کي ”ڪميونسٽ ايجوڪيشنل ايسوسيئيشن جي نالي ۾ پڌرو ڪيو.

انهيءَ سڄي صورتحال کي ڏسندي پارٽي جي نوجوان عرب اڳواڻن ، ۾ ايمل حبيبي، ايمل توما ۽ فواد ناصر محسوس ڪيو، ته پارٽي جيڪا عرب يهودي اتحاد جو هڪ آهڃاڻ هئي، هاڻي ختم ٿي چڪي آهي. انهيءَ ڪري ضرورت انهي ڳالهه جي آهي ، ته عربن جي هڪ ڌار تنظيم ٺاهجي جيڪا عربن جي قومي مؤقف کي صحيح نموني ڪڍي سگهي. انهيءَ نموني ۱۹۴۴ع جي شروعات ۾ ”نيشنل ليبريشن ليگ“ جي نالي سان هڪ جدا تنظيم جو قيام عمل ۾ آندو ويو.

انهيءَ جماعت جي قيام ۾ مختلف فلسطيني شهرن ۾ پارٽي جي ڪوشش سان قائم ٿيل مختلف سماجي ۽ سياسي ڪلبن اهم ڪردار ادا ڪيو. انهن ڪلبن ۾ دانشورن واريون ڪلبون قابل ذڪر آهن. انهيءَ ڪانسواءِ ٻي مهاڀاري جنگ دوران هزارن جي تعداد ۾ عرب هاري شهرن ۾ اچي، صنعتن ۾ پورهيتن جي حيثيت سان ڪم ڪري رهيا هئا. انهن پورهيتن کي منظم ڪرڻ لاءِ پارٽي جي ڪوشش سان مختلف پورهيت سوسائٽيون

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٿاهيون ويون ۽ عرب ٽريڊ يونين فيڊريشن جو بنياد وڌو ويو. انهيءَ فيڊريشن سڄي فلسطين جي عرب مزدور تحريڪ لاءِ هڪ مرڪز جي حيثيت ۾ ڪم ڪيو. ليگ جي قائم ڪرڻ ۾ فيڊريشن جو تمام اهم ڪردار هيو.

بين الاقوامي سطح تي نازي اڀرائي ڪندڙن تي سوويت يونين جي سوڀ ڪري به فلسطين جي عربن ۾ ڪميونزم ڏانهن لاڙو وڌيو هو. انهيءَ ڳالهه به ليگ جي قيام لاءِ معروضي صورتحال ۾ چڱو مدارو آندو هو.

جيئن ته ليگ جي اڳواڻن جو تعلق، گهڻي ڀاڱي ٽريڊ يونين فيڊريشن، عرب دانشورن جي ليگ ۽ مختلف مارڪسسٽ گروپن سان هو. انهيءَ ڪري سندس حيثيت هڪ ڪميونسٽ پارٽي کان وڌيڪ اهڙي جمهوري انقلابي تنظيم جي هئي، جنهن جي منشور ۾ ڪميونزم کي بنيادي حيثيت ڏني ويئي هئي. ليگ جو مؤقف هو ته فلسطين جي ڪميونسٽ پارٽي سان اتحاد ڪرڻ جي اسان اصولي طور خلاف نه آهيون. پر موجوده وقت ۾ جيئن ته عرب آباديءَ جو شعور ايترو وڌيل ڪونهي. انهي ڪري هڪ ”گهڻ قومي تنظيم“ ۾ گڏجي هلي نه ٿو سگهي. ليگ جي انهيءَ مؤقف کي وقتي طور تي انهيءَ ڪري درست سمجهي سگهجي ٿو،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جو اُنوقت ارصائيم ، صيهونين ۽ عرب قومي تحريڪ تي
قابض رجعت پسندن پاران هر ممڪن اهڙا ڪوشش ڪئي
پئي ويئي ، تہ عربن ۽ يهودين ۾ اختلافن کي وڌايو وڃي
۽ ڪميونزم ۽ صيهونيت کي ساڳيو ڪري پيش ڪيو وڃي.
فلسطين جي اشرافيہ پاران ڪميونسٽ پارٽي کي يهودين
تي مشتمل هڪ صيهوني پارٽي ڪري پيش ڪيو ويو هو.
منهن پاران عرب عوام کي منجهائڻ لاءِ ڪميونزم کي
” يهودي بالشويزم “ ڪري پيش ڪيو ويندو هو. مثال
۱۹۲۱ع ۾ جافا جي تشدد وارن واقعن کان ترت پوءِ
عرب انتظامي ڪاميٽي، انگلستان جي بادشاهہ کي هڪ
يادداشت موڪلي ، شڪايت ڪئي ، تہ فلسطين ۾ يهودين
جي اچڻ سان هتي ڪميونزم کي بڻ آندو پيو وڃي .
ان ڪري عبوري طور ، عربن ڌار تنظيم جي ضرورت
محسوس ڪئي ، تہ جيئن هڪ تہ صيهونيت ۽ سوشلزم ۾
فرق کي واضح ڪجي ۽ ٻيو انهي ڳالهہ جي وضاحت
ڪجي، تہ صيهونيت ۽ يهودي ساڳي ڳالهہ ڪونهن .
اهڙي طرح عرب قومي تحريڪ سان لاڳاپي ۾ رهجي ۽
۽ انهي تي قابض اشرافيہ جي اڳواڻي کي ختم ڪري
انهي کي صحيح واٽ تي وٺي هلجي .

بهرحال ۱۹۴۸ع ۾ اسرائيل قائم ٿيڻ کانپوءِ
جون هي پاليسيون قڏي واريون رهيون .

• يهودين جي هڪ ڌار قوم هئڻ واري حق ۾ يقين.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

— فلسطيني عوام جي قومي جدوجهد جي سلسلي ۾ هٿيار بند جدوجهد کي بنيادي ڳالهه نہ سمجهڻ. انهيءَ سلسلي ۾ ليگ پاران ڪڏهين بہ عوام جي ويرين خلاف هٿيار نہ کنيا ويا.

— عرب - يهودي ٽڪراءَ کي نسلي حيثيت ڏيڻ ۽ صيهونيت جي رجعت پسند نوآبادياتي ڪردار کي واضح نہ ڪرڻ.

— فلسطين جي ورهاست واري رٿا کي اڳ ۾ رد ڪرڻ پر پوءِ پنهنجي فيصلي کي بدلائي آن کي قبول ڪرڻ.

اڳتي هلي ليگ جي جدا حيثيت ختم ٿي ويئي. سندس هڪ حصو اُردن جي ڪميونسٽ پارٽي ۾ فلسطين جي ڪميونسٽ پارٽي ۾ شامل ٿي ويو. هن وقت اها پارٽي اسرائيلي ڪميونسٽ پارٽي (ٻيو حصو "راڪ") جي نالي سان ڄاتي وڃي ٿي.

اسرائيل جو قيام ۽ صيهوني دهشت پسندي

نومبر ١٩٤٧ع تي گڏيل قومن پاران هڪ ٺهراءُ پاس ڪري فلسطين ۾ ٻن آزاد ۽ خود مختيار رياستن، جن مان هڪ عرب ۽ ٻي يهودي هوندي - قائم ڪرڻ جي منظوري ۽ بيت المقدس کي هڪ ڌار ۽ خاص بين الاقوامي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

حيثيت ڏني وئي. انهيءَ ٺهراءُ موجب فلسطين جي ڪل ايراضيءَ جو ڇاونجاهه سيڪڙو يعني چوڏهن هزار هڪ سؤ چورس ڪلوميٽر يهودي رياست لاءِ مخصوص ڪيا ويا، ٽيتاليهه سيڪڙو يارهن هزار هڪ سؤ چورس ڪلو ميٽر، عرب رياست لاءِ ۽ اٽڪل هڪ سيڪڙو ايراضي بيت المقدس لاءِ مخصوص ڪئي ويئي. انهيءَ سلسلي ۾ دلچسپ ڳالهه، اها هئي جو ٺهراءُ منظور ٿيڻ وقت انهن ٽنهي علائقن مان يهودي ڪنهن ۾ به آباديءَ جي لحاظ ڪان گهڻائي ۾ نه هئا.

گڏيل قومن پاران منظور ڪيل ٺهراءُ ۾ اهو شرط به رکيو ويو هو، ته ٻنهي رياستن جي قائم ٿيڻ کان اڳ ضروري آهي، ته ٻئي اهڙو اعلان جاري ڪن جنهن ۾ ٻنهنجن شهرين ۽ ٻاهرين ڪي جمهوريت جي ضمانت ڏني ويئي هجي ۽ ٻنهنجي سرحدن کي واضح ڪيو وڃي.

انهيءَ ٺهراءُ جو فائدو وٺندي، صيهوني دهشت پسندن پاران انهن علائقن مان جيڪي يهودي رياست جو حصو ٿيڻا هئا، عرب آباديءَ کي طاقت جي زور تي لڏائڻ شروع ڪري ڏنو. مڪمل رٿا بندي هيٺ صيهوني فوجي تنظيم "هگانا" ۽ ٻين صيهوني دهشت پسند گروپن جهڙوڪ موجوده اسرائيلي وزيراعظم بيگن جي اڳواڻي ۾ هلندڙ "ارگون زيوي ليومي" ۽ "اسٽيرن" طرفان

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

انهيءَ پوري عرصي ۾ عرب ڳوٺن تي اٽڪل ٻه هزار خوني حملا ڪيا ويا. سڄي فلسطين ۾ انهي مضمون جا پمفليٽ هوائي جهازن ذريعي ڪيرايا ويا، ته ”اهي سڀ ماڻهو جنگي تباهي کان بچڻ ۽ پنهنجي حياتي بچائڻ چاهن ٿا. تن کي گهرجي ته هو پنهنجن ٻارن ٻچن کي ساڻ ڪري هتان ڀڄي وڃن. اها تمام ظالماڻي ۽ بي رحم جنگ هوندي.“ ۱۹ اپريل ۱۹۴۸ع جي رات ارگون ۽ اسٽيرن، يروشلم جي ويجهو عربن جي هڪ ڳوٺ ديرياسين تي حملو ڪيو. انهي حملي ۾ ٻه سؤ چوونجاهه ماڻهن کي، جن ۾ گهڻائي ٻارن عورتن ۽ پوڙهن جي هئي، نهايت بيدردي سان پستولن، چاقوئن ۽ خنجرن وغيره سان ڪهڻ کانسواءِ سندن جسم جي مختلف عضون کي ٽڪرا ٽڪرا ڪري ڌار ڪيو ويو. انهي سڄي قتل عام جون تصويرون ورتيون ويون. انهن تصويرن کي اڳتي هلي ٻين عرب ڳوٺن کي خالي ڪرائڻ لاءِ استعمال ڪيو ويو. هر ڳوٺ تي حملي وقت ڳوٺاڻن کي تنبيهه ڪئي ويندي هئي، ته هو هتان هليا وڃن، نه ته سندن حشر به ديرياسين جي رهاڪن جهڙو ٿيندو. ارگون جي اڳواڻ بيگن انهي سڄي قتل عام کي ساراهيندي چيو ته ”ديرياسين جي فتح (قتل عام) کانسواءِ اسرائيلي رياست جيڪر وجود ۾ نه اچي سگهي ها.“

انهيءَ نموني ۱۴ مئي ۱۹۴۸ع تي برطانوي مئنڊيٽ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جي ختم ٿيڻ تائين اٽڪل ڇهه لک پنجاهه هزار فلسطينين کي سندن اباڻي زمين، خاص ڪري ملڪ جي زرخيز ترين علائقن مان لڏايو ويو.

برطانوي اختيار نامي ختم ٿيڻ سان ١٥ مئي ١٩٤٨ع تي اسرائيل جي نالي سان يهودي رياست جي قيام جو اعلان ڪيو ويو. انهي اعلان وقت گڏيل قومن جي منظور ڪيل ٺهراءَ ۾ بيان ڪيل شرطن کي ڪا اهميت نه ڏني ويئي. اسرائيل جي پهرئين وزير اعظم بن گوريان زور ڏنو، ته آزاديءَ جي اعلان ۾ سرحدن کي مقرر ڪرڻ متعلق ڪابه ڳالهه نه رکي وڃي. ڇاڪاڻ، ته اسرائيل جو قانوني بنياد گڏيل قومن وارو ٺهراءَ نه، پر اهو صيهوني نظريو آهي؛ جنهن موجب يهودين کي سموري فلسطين تي ” تاريخي حق “ حاصل آهي. سندس چوڻ موجب ” اسرائيل جي سرحدن جو تعين جنگ ذريعي ٿيندو. “ ١٩٤٨-٤٩ع ۾ اسرائيل پاران شروع ڪيل عرب اسرائيل جنگ جي نتيجي ۾ صيهوني رياست، فلسطين جي ڪل اراضيءَ جي اسي سيڪڙي تي قابض ٿي ويئي. ٻين لفظن ۾ ڇهه هزار ست سؤ چورس ڪلوميٽر جي انهي اراضي تي به قبضو ڪيو ويو، جيڪا گڏيل قومن جي ٺهراءَ موجب عرب رياست جو حصو ٿيڻي هئي. فلسطين جي باقي علائقي مان اولهندي ڪناري کي اردن ۽ غزه کي مصر پاڻ سان شامل ڪري ڇڏيو. ان ڪري فلسطين

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

۾ عرب رياست قائم نه ٿي سگهي .

هيٺين عالمي ۽ علاقائي سببن ڪري فلسطين ۾ هڪ يهودي رياست طور اسرائيل جو قيام عمل ۾ آندو ويو .

١- ٻي مهاڀاري جنگ جي ختم ٿيڻ ڪانپوءِ برطانيه انهي حيثيت ۾ نه هئي، جو سڌي طرح وچ اوڀر تي ضابطو رکي سگهي. انهي جنگ جي ختم ٿيڻ ڪانپوءِ آمريڪا هڪ اهم سامراجي طاقت طور سامهون آيو هو. نين حالتن جي گهرج هئي، ته اسرائيل جي صورت ۾ وچ اوڀر سنجهه هڪ اهڙو اعتماد جوڳو ملڪ وجود ۾ آڻجي، جيڪو يورپ، ايشيا ۽ آفريڪا کي ڳنڍيندڙ انهي اهم ترين علائقي تي سامراجي ضابطي رکڻ ۾ مدد ڏيئي سگهي .

٢- جاگرافيائي طرح سان اسرائيل جي قائم ٿيڻ جي نتيجي ۾ اتر آفريڪا وارا عرب ملڪ سوئيز جي آيرندي ڪناري وارن ملڪن کان انهي ڪري ڪٽجي ڌار ٿي ويا، جو ڳاڙهي سمنڊ واري ايلات جي بندرگاهه کي اسرائيل جي حوالي ڪيو ويو هو .

٣- اسرائيل جي قائم ڪرڻ جو هڪ مقصد اهو به هو، ته عربن ۾ وڌندڙ قومي ، طبقاتي شعور کي پنهجو ٿي سگهجي .

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

انهن سڀني ڳالهين کي منطقي بنياد، هٽلر جي فاشسٽ پاليسي مهيا ڪري ڏنا. ١٩٣٣ع - ١٩٤٥ع واري پوري عرصي ۾ هٽلر فاشسٽ بنيادن تي ڀرپور طرح سان پنهنجي ان پاليسي کي پيش ڪيو، ته نج آريا هئڻ ڪري جرمن قوم نسلي طور سڀ کان اتم آهي. انهي ڪري کيس اهو حق حاصل آهي، ته دنيا جي ٻين سڀني قومن، جيڪي سندس چوڻ موجب، اڻ آريا آهن، تن تي حڪمراني ڪري ۽ انهن کي پنهنجو محڪوم ۽ تابع ڪري هلائي. پنهنجي انهي پاليسي هيٺ يورپ جي مختلف ملڪن، آسٽريا، هنگري پولنڊ ۽ جرمني وغيره ۾ نازين خاص طور تي يهودي آباديءَ کي نشانو بڻايو. يهودين لاءِ سندن رويو هو، ته انهن ماڻهن جي رت ۾ گندا جراثيم شامل آهن، جنهن ڪري اهي پيدائشي ڏوهاري آهن. فاشسٽ نازي ٽولي جي انهن پاليسين کي، صيهوني تحريڪ طرفان مڪمل حمايت ملي. انهي جو سبب اهو هو ته بين الاقوامي سطح تي يهودين کي مظلوم ثابت ڪري فلسطين ۾ صيهوني رياست جي قيام جي راهه هموار ڪجي. انهي سلسلي ۾ هنگري جو ڪاسٽنر ڪيس خاص طور ذڪر جوڳو آهي. ١٩٤٤ع ۾ هنگري جي صيهوني اڳواڻن وٽ اڳواٽ ئي اهڙا اطلاع هئا، ته نازي، هنگري جي ڏهه لک يهودين کي گئس چيمبرن ۾ موڪلڻ وارا آهن. انهي موقعي تي هڪ صيهوني اڳواڻ روڊ ولف ڪاسٽنر،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

نازي اڳواڻ انچ هئن سان سودي بازي ڪئي، ته سندس چوانديل هڪ هزار ڪان به گهٽ ساٿين کي فلسطين وڃڻ ڏنو ويو، ۽ بدلي ۾ باقي يهودين کي ساڻن ٿيندڙ حشر متعلق ڪجهه به نه ٻڌائيندا. صيهوني اڳوڻن واضح طورتي اهو سمجهيو ٿي ” ته يهودين جو اهو قتل عام سندن مقصدن جي پورائي لاءِ بنهه ضروري آهي.“ هڪ صيهوني اڳواڻ گولڊ هئن جي لفظن موجب ” ايستائين جو لکن جي حساب سان نازين هٿان يهودين جي قتلام ٿيڻ جو تمام گهڻو فائدو آهي. چاڪاڻ، ته اهڙي ريت غير جانبدار ساٿين ۾ به پنهنجي . يهودي هئڻ واري احساس کي پختگي ملندي ۽ هو مضبوطيءَ سان پنهنجي انهي سڃاڻپ کي قائم رکڻ جي جاکوڙ ڪندا.

صيهوني اڳواڻن جو هٽلر سان انهي ڳالهه تي ٻڌڻ ٺاهه هو، ته جرمني جرمن لاءِ ۽ فلسطين يهودين لاءِ آهي. هٽلر طرفان پنهنجن ماتحتن کي اهي واضح هدايتون موڪليون ويون هيون، ته صيهوني تنظيمن جي سرگرمين کي ايستائين هٿايو، جيستائين هو جرمني سان يهودين جي لڏ پلاڻ کي هٿائي سگهن. جرمني جي پرڏيهي وزارت پاران پنهنجن سفارت خانن کي هدايتون موڪليون ويون، ته ” صيهونين جا مقصد، يهودين متعلق جرمن پاليسي جي بلڪل مطابقت ۾ آهن.“

اهڙي طرح يهودين جا لاشا صيهونيسن لاءِ جيئرن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

يهودين کان انهي کري وڏيڪ اهم هئا، جو انهن جي بهاني تي هو فلسطين متعلق طئي ڪيل پنهنجي فاشسٽ پاليسيءَ کي پورو ڪري سگهيا ٿي. انهي فاشزم کي اسرائيل جي قائم ٿيڻ وقت تي سندس پهرئين وزير اعظم بن گوريان هنن لفظن ۾ بيان ڪيو ”يهودي پڻ جي پيٽ ۾ اخلاقي ۽ روحاني طور تي بهتر قوم آهن. ڪن هر لحاظ کان اهو حق مليل آهي، ته هو پاڻ کي خدا جا چونڊيل ٻانها سمجهن.“ انهيءَ ڪانسواءِ مختلف صيهوني مفڪرن انهي ڳالهه تي زور ڏنو، ته يهودي دنيا جي سڀني مهذب قومن ۾ سڀ کان وڌيڪ پاڪ ۽ صاف آهن.

ان ريت اسرائيل جي روپ ۾ هٽلر کان به وڌيڪ ڀوائتي صورت واري فاشزم فلسطين جي سرزمين تي پير کوڙيا.

عرب قومي تحريڪ:

اسرائيل جي قيام، عرب عوام ۾ بي آرامي واري ڪيفيت پيدا ڪري ڇڏي، جنهن جي نتيجي ۾ عربن ۾ گڏيل قومي شعور جنم ورتو. انهي قومي شعور وڏي عرب قومي تحريڪ جي شڪل ورتي. تحريڪ جي انهي منظم صورت ۾ سامهون اچڻ جي تهه ۾ اها ئي ڳالهه هئي، ته صيهونيت پاران عربن کي مليل شڪست جي اثرن کي ختم ڪيو وڃي. انهي تحريڪ پنهنجي اڳو جيڪي مقصد رکيا سي هي آهن:

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

۽ طبقاتي سوچ کي اهميت نه ڏني وئي.

قومي تحريڪ ۾ طبقن جي ڇنڊڇاڻ ۽ هر طبقي جي ڪردار جي وضاحت جسي اهميت ان وقت وڌيڪ شدت سان محسوس ٿڻ لڳي.

”گڏيل عرب جمهوريه ۾ شامل، شام جسي بور جوازي، جمال ناصر پاران صنعتن کسي قومي ملڪيت ۾ وٺڻ ۽ زرعي سڌارن وارين رٿائن جي مخالفت ڪندي، هڪ فوجي بغاوت ذريعي شام جي حڪومت کي هٽائي، سندس جاءِ تسي نئين حڪومت کي آندو. ان نئين حڪومت جهٽ پٽ مصر سان پنهنجي اتحاد ختم ڪرڻ جو اعلان ڪيو. عرب اتحاد جي ان ڀڃڻ ڪوشش کي، عرب بورجوازي پنهنجي فائدي ۾ نسه ڏسندي نهايت بيدرديءَ سان ناڪام بڻائي ڇڏيو. تحريڪ پاران ان عمل جي سخت لفظن ۾ مخالفت ڪندي ان کي شامي بورجوازيءَ جو اهڙو قدم سمجهيو ويو، جيڪو عرب عوام جي قومي جدوجهد لاءِ نهايت هاڃيڪار آهي.

ساڳي طرح تحريڪ جو مؤقف، قومي سوال بابت به واضح ڪونه هو. هڪ خاص عرب ملڪ ۾ هلندڙ قومي جدوجهد ۽ پوري عرب دنيا جي قومي جدوجهد جي وچ ۾ تعلق کي منجهيل، غلط ۽ خيالي نموني ڪنيو ويو هو. انهي سلسلي ۾ تحريڪ جو ڪم رڳو ايستائين محدود هو،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

۽ ڀطفليٽن ۽ مظاهرن وغيره ذريعي عرب اتحاد ۽ انقلاب تي زور ڏئي انهن عوام جي رڳو هڪ خاص حصي کي ئي حرڪت ۾ آڻي سگهجي. حقيقي طريقو اهو هو، ته ڪنهن ملڪ جي خاص سياسي ۽ معاشي حالتن کي اهميت ڏئي وسيع پيماني تي عوامي شعور پيدا ڪري عرب دنيا جي مختلف حصن ۾ قومي جمهوري انقلاب برپا ڪجن ها.

انقلابي عمل جي سلسلي ۾ تحريڪ طرفان انفرادي تشدد ۽ فوجي بغاوتن ذريعي انقلاب کي اهميت ڏني وئي. انهيءَ ڳالهه کي اڳتي هلي مختلف تجربن غلط ثابت ڪيو ۽ اها ڳالهه چٽي طرح سامهون آئي، ته هٿياربند جدوجهد جي اڳواڻي لاءِ سائنسي نظريي تي عمل ڪندڙ هڪ اڳواڻ پارٽي انتهه ضروري آهي.

قومي تحريڪ جي ان پس منظر ۾ مختلف عرب ملڪن ۾ اهڙيون تبديليون آيون، جيڪي ظاهري طور تي سامراج، وڏن زميندارن ۽ عرب بورجوازي جي خلاف هيون. انهن تبديلين ۾ سڀ کان اهم مصر ۾ ناصر وارو انقلاب هو، جنهن عوامي سطح تي عرب دنيا ۾ پنهنجا اثر ڇڏيا. پڻ ناصر تي اسين انهيءَ سلسلي ۾ شام ۽ عراق ۾ بعث پارٽي جي اقتدار ۾ اچڻ کي چاڻائي سگهون ٿا.

ناصر واري انقلاب ۾ نهر سوئيز کي قومي ملڪيت

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

۾ ورتو ويو. پاڻرنين سرمائي ڪسي ملڪ نيڪالي ڏني
ويئي، وڏن زميندارن جو اثر گهٽايو ويو. انهن تبديلين
جو مقصد اهو هو، تہ هڪ پاسي وڏن زميندارن ۽ بورجوازي
جي اثر کي گهٽايو وڃي ۽ ٻئي پاسي ساڳين وسيلن جي
بنياد تي وچولي طبقي ۽ نوڪر شاهي کي مضبوط ڪيو
وڃي ۽ سندس اثر کي وڌايو وڃي.

انهي حڪمت عملي جسي بنياد تي ئي عوام کي
زباني طرح اقتـــدار جي سرچشمي طور مڃڻ جي باوجود
عملي طور تي، ساڻن نفرت ۽ حقارت جو سلوڪ ڪيو ويو،
کين سياسي تعليم ۽ تنظيم کان مڪمل طور تي وانجهيل
رکيو ويو. رياستي اقتدار ۾ سندن حقيقي شرڪت کي
نظرانداز ڪندي، نہ عوامي سطح تي ڪن ادارن کي
وجود ۾ آندو ويو ۽ نہ ئي عوامي مليشيا کي ملڪ جي
اهم ترين دفاعي اداري طور منظم ڪيو ويو. قوم پرستي ۽
کي طبقاتي جدوجهد واري سوال تسي فوقيت ڏيئي ملڪ
اندر مختلف طبقن وچ ۾ "امن" جي آڙ ۾، حڪمران طبقن
جي اقتدار ۽ سندن سامراج سان اٿڻ، ويهڻ، ٿيندڙ دوستاڻن
ناتن کي وڌيڪ مضبوط ڪيو ويو.

انهن سببن ڪري ئي ۱۹۶۰ع جي ڏهاڪي ۾ ناصر
جو سامراج دشمن ڪردار گهوٽالي جو شڪار ٿي ويو.
قومي تحريڪ جا نظرياتي مونجهارا ۽ لڪل طبقاتي ڪردار

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

وڌيڪ واضح ٿي ويو. نتيجي طور ناصرازم ۾ ڦوٽ شروع ٿي ويئي. اولهه نواز ڌڙو ساڄي پاسي ويو، جڏهن ته سامراج دشمن ڌڙو وچي کابي ڌرسان شامل ٿيو. ١٩٦٥ع ۾ مصر جي هارين ۽ مزدورن جو اڀار ۽ ١٩٦٧ع ۾ اسرائيل هٿان شڪست انهي جا اهڃاڻ هئا.

خاص ڪري ١٩٦٧ع جي شڪست ڪانپوءِ عرب عوام جو باقاعده ۽ روايتي فوجي تنظيم تان ڀروسو کڄي ويو. سندن نظر ۾ هاڻي رڳو عوامي سطح تي گوريلا جنگ ئي دشمن سان وڙهڻ جو ڪارائتو ذريعو هئي؛ گڏوگڏ ترقي پسند قوتن جدلياتي نمونـي ناصر ازم جي ڇنڊڇاڻ ڪندي سندس پيٽي بورجوا لاڙن، طبقاتي ڪردار، موقع پرستيءَ ۽ ڪميونزم دشمني وغيره کي رد ڪيو ۽ ناصر جي سامراج دشمن ڪردار کي ساراهيندي ساڻن اڳيان اهو وچن ڪيو، ته انهن چڱين ڳالهين کـي پوري ڪرڻ جـي ڪوشش ڪئي وينديي، جن کي ناصر پورو ڪري نه سگهيو هو.

عوامي جدوجهد ۽ تنظيمي عمل:

عرب قومي تحريڪ، فلسطيني عوام جي صيهونيت ۽ سامراج خلاف تحريڪ تي گهرا اثر ڇڏيا. شروعات ۾، خاص ڪري مصر پاران اها ڪوشش ڪئي ويئي، ته مصر جي نگراني ۾ مختلف گوريلا يونٽ ڏاهجن؛ جيڪي اسرائيل خلاف پنهنجي ڪاروائي جي شروعات ڪن. ١٩٥٠ع مصر

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اهڙا مختلف جٿا ڏاهيا هئا جن کي اڳتي هلي مصري فوج ۾ ضم ڪيو ويو. ان عرصي ۾ فلسطيني سطح تي به جنهن عوامي پارٽي ڪم ڪيو هو، آها جارج حباش جي اڳواڻي ۾ ڪم ڪندڙ، عرب قومي تحريڪ جي ئي فلسطيني شاخ هئي. فلسطيني سطح تي ڌار تنظيم ڪرڻ واري عمل جي شروعات ۱۹۶۴ع ۾ ٿي. مصر جي ڪوشش سان ۲۵ مئي ۱۹۶۴ع تي يروشلم ۾ فلسطينين جي هڪ ڪانگريس ڪوٺائي، "فلسطين جي تنظيم آزادي" جو بنياد وڌو ويو. ڪانگريس ۾ فلسطين جي قومي چارٽر تيار ڪرڻ سان گڏ، فلسطين جي آزاديءَ واري فوج به قائم ڪئي وئي. احمد شقيري کي تنظيم جو پهريون چيئرمن مقرر ڪيو ويو. تنظيم جي پروگرام ۾ گهڻي ڀاڱي ناصريت ۽ عرب قومي ايڪتا تي زور ڏنو ويو هو، جيڪا طبقاتي چڪتاڻ کان بنهه انڪار ڪندي هئي.

تنظيم سان گڏوگڏ، فلسطين جا مختلف ننڍا ننڍا گروپ پڻ منظم ٿيڻ لڳا هئا. انهن ننڍين گروپن مان هڪ "الفتح" هو. الفتح کي ۱۹۵۰ع جي ڏهاڪي ۾ قاهره يونيورسٽي جي هڪ شاگرد، ياسر عرفات ۽ سندس ساٿين قائم ڪيو. الفتح پاران شروعات ۾ ئي اهو مؤقف رکيو ويو، ته اهو گروپ ڪنهن به نظرئي سان پابند ڪونهي. سڀني نظرين جا فلسطيني انهي ۾ هڪ جيترو حصو وٺي سگهن ٿا. اٿن، بنهه صاف طور تي فلسطين جي بورجوازي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

لاءِ اِها گنجائش رکي ويئي، تہ ”هو انهي گروپ ذريعي فلسطيني عوام جي جدوجهد جي اڳواڻي ڍنهنجي هٿ ڪري سگهي ٿو. ان ڪري ئي الفتح ڪي مختلف عرب ملڪن جي بورجوازي پرپور نموني فوجي ۽ مالي مدد مهيا ڪئي ۽ ڪيس انهي ڳالهہ لاءِ موقعا مهيا ڪيا، تہ هو مختلف گوريلا ڪاروائين وسيلي، اهو ثابت ڪرڻ جي ڪوشش ڪري، تہ فلسطيني آزادي جي اڳواڻي لاءِ احمد شترني واري گروپ کان، هي وڌيڪ لائق آهن.

اهڙي طرح ۲۴ ڊسمبر ۱۹۶۷ع تي عربن جي اسرائيل هٿان شڪست، الفتح جي وڌندڙ گوريلا ڪاروائين ۽ پي ايل او جي بي اثر ڪردار ڪري احمد شترني تي دٻاءَ وجهي ڪيس استعفيٰ ڏيڻ تي مجبور ڪيو ويو. سندس جاءِ تي يحيٰ حمودا کي عارضي چيئرمين مقرر ڪيو ويو. جولاءِ ۱۹۶۸ع ۾ تنظيم جي اهم ادارن تي الفتح کي ضابطو حاصل ٿي ويو ۽ اڳين فيبروري ۱۹۶۹ع ۾ ياسر عرفات کي تنظيم جي انتظامي ڪاميٽي جو چيئرمين مقرر ڪيو ويو.

ٻني پاسي ڌڌهہ قومي تحريڪ ۾ پيدا ٿيل تڪرائن، تحريڪ جي فلسطيني شاخ لاءِ ان ڳالهہ کي ممڪن بڻايو، تہ اهڙي پارٽي قائم ڪرڻ جي ڪوشش ڪجي، جيڪا پورهيت طبقي جي نمائنده هجي ۽ قومي تحريڪ جي طبقاتي لحاظ کان ڇنڊ ڇاڻ ڪري سگهي. اهڙي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پارٽي جي قيام، جي شروعاتي ڏاڪي طور عرب قومي تحريڪ جي فلسطين واري شاخ، احمد جبريل جو ۱۹۵۹ع ۾ قائم ڪيل فلسطيني محاذ آزادي، هيروز آف رٽرن ۽ ناصري تحريڪ سان همدردي رکندڙ فلسطيني ڪارڪنن تي ٻڌل هڪ محاذ ڏهيو ويو. انهي محاذ کي فلسطين جي آزاديءَ جي عوامي محاذ (Popular Front for the Liberation of Palestine) جو نالو ڏنو ويو.
انهي محاذ جو قيام ٻارهين ڊسمبر ۱۹۶۷ع ۾ آيو. ۱۹۶۸ع ۾ پنهنجي ٻئين ڪانگريس ۾ ئي محاذ پنهنجي مارڪسي-ليننسي نظرئي سان وابستگي کي واضح ڪيو.

آڪٽوبر ۱۹۶۸ع ۾ احمد جبريل جي گروپ محاذ کان ڌار ٿي، فلسطين جي آزادي جي عوامي محاذ- جنرل ڪمانڊ جي نالي ، پنهنجي ڌار تنظيم وجود ۾ آندي. جبريل اهو قدم انهي ڪري کنيو جو موجوده عوامي محاذ پنهنجي پاليسين کي شام جي مرضيءَ مطابق ڍالڻ لاءِ تيار نه هو. ۱۹۷۶ع ۾ ڪارڪنن جي هڪ وڏي تعداد، جبريل جي اڳوائيءَ کي رد ڪري ، فلسطين جي محاذ آزادي جي نالي سان، پنهنجي ڌار تنظيم قائم ڪئي. ان وقت جبريل جي حيثيت فوج جي هڪ جنرل واري وڃي رهي.

احمد جبريل جي گروپ جي ڌار ٿيڻ کري، محاذ ۾ باقي رهيل ترين لاءِ، محاذ کي هڪ مارڪسي لينني

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پارٽي ۾ تبديل ڪرڻ وارو ڪم وڌيڪ سؤلو ٿي ويو.
ان ڪم ۾ ناٿي جي ڦيرڦار انهي ڪري مناسب نہ سمجهي
ويئي،جيئن انهي ناٿي سان، جيڪا انقلابي تاريخي جدوجهد
ڳنڍيل آهي؛ انهي جي حفاظت ڪجي ۽ ان جي سلسلي
کي لاڳيتو رکجي.

فيبروري ١٩٦٩ع ۾ نائف حواتمي جي اڳواڻيءَ ۾
هڪ ٻيو گروپ محاذ کان ڌار ٿيو. انهي گروپ ”فلسطين
جي آزاديءَ جي جمهوري عوامي محاذ“ (PDFLP) جي
ناٿي سان پنهنجي ڌار تنظيم قائم ڪئي. جمهوري محاذ
جو پروگرام هڻ مارڪسي ليننني نظرئي تي ٻڌل هو.
سندس عوامي محاذ تي تنقيد هئي، تہ آها پنهنجي مؤقف
جي لحاظ کان وڌيڪ وچٿري آهي. جمهوري محاذ جا
سڀني عرب دنيا جي ڪميونسٽ پارٽين سان لاڳاپا آهن.
سندس ميمبرن لاءِ مارڪسزم - لينزم کي پڙهڻ ۽ سمجهڻ
لازمي آهي.

عوامي محاذ پاران، هڪ انقلابي پارٽي جي حيثيت
۾ پنهنجي بنيادن کي پختي ڪرڻ لاءِ، فيبروري ١٩٧٠ع
۾ پنهنجن ميمبرن جي نظرياتي تربيت لاءِ اردن ۾ هڪ
اسڪول کوليو ويو.

انهن تنظيمن کانسواءِ، ڊسمبر ١٩٦٨ع ۾ فلسطيني
جدوجهد ۾ پنهنجي حيثيت کي مضبوط ڪرڻ لاءِ شام

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٻاران مختلف ننڍن گروپن کــي گڏي آل صاعقہ جي نالي سان هڪ تنظيم قائم ڪئي وئي، جنهن جو نظرياتي طور مؤقف ساڳيو شام جي بعث پارٽي وارو آهي. آل ـ صاعقہ جي پروگرام ۾ فلسطين جي ڌار حيثيت کــي نظرانداز ڪندي، زور ڏنو ويو آهي، تہ فلسطين سميت سڀني عرب ملڪن کي شام جي اڳواڻي ۾ هڪ گڏيل حڪومت قائم ڪرڻ گهرجي.

ساڳين بنيادن تي عراق جي سرڪار، پنهنجي اثــر رسوخ کي وڌائــڻ لاءِ "عرب محاذ آزادي" جي نالي سان فلسطين جي هڪ تنظيم قائم ڪئي آهي.

ان ريت فلسطين جي مختلف تنظيمن کي سندن مؤقف ۽ نظرياتي وابستگي جي بنيادتي هن طرح ورهائي سگهجي ٿو.

— الفتح، جيڪا قوم پرست ۽ سڀني طبقن جي نمائنده هئڻ جي دعويٰ ڪري ٿــي، در حقيقت فلسطيني بورجوازي جي نمائنده تنظيم آهي ۽ سندس مفادن جي سنڀال ڪري ٿي.

— عوامي محاذ آزادي ۽ جمهوري محاذ آزادي، مارڪسي لينني نظرئي ۾ يقين رکندڙ پورهيت طبقي جون نمائنده تنظيمون آهن. اهي قومــي جدوجهد کي طبقاتي نڪتہ نظــر سان ڏسن ٿيون ۽ ان کــي پورهيت طبقي جي اڳواڻي ۾ هلائڻ چاهين ٿيون.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

— صاعقه، عرب محاذ آزادي، فلسطين محاذ آزادي ۽
عوامي محاذ جنرل ڪمانڊ وغيره پنهنجي مؤقف ۽
نظرياتي وابستگي جي لحاظ کان شام، عراق ۽
ٻين عرب ملڪن جون نمائنده تنظيمون آهن ۽ انهن
حڪومتن جي پٺڀرائي ڪري سندن وجود قائم آهي.

انهن سڀني تنظيمن جي وچ ۾ ڪجهه اهڙيون گڏيل
ڳالهيون آهن، جن کين پاڻ ۾ اتحاد ڪرڻ تي مجبور
ڪيو آهي. مٿين سڀني تنظيمن جي فلسطين جي تنظيم آزادي
۾، ڪنهن نه، ڪنهن طرح نمائندگي آهي. فلسطين جي
قومي ڪائونسل ۾، جيڪا هڪ پارليامينٽ وانگر پنهنجو
ڪم هلائيندي آهي، انهي سڀني تنظيمن جا نمائندا موجود آهن.
انهي کان سواءِ تنظيم جي انتظامي ڪاميٽي ۾ ڪل
پندرهن ميمبرن مان، ٽي الفتح جا، ۽ عوامي محاذ آزادي،
جمهوري محاذ آزادي، عرب محاذ آزادي، عوامي محاذ
آزادي جنرل ڪمانڊ جا هڪ هڪ ۽ ست آزاد نمائندا
آهن، جيڪي تنظيم جي مختلف عوامي محاذن جي
نمائندگي ڪن ٿا.

جدوجهد جي طريقن ۽ حڪمت عملي متعلق انهن
سڀني تنظيمن جا پاڻ ۾ چٽا بحث ٿيندا آهن. پر تنظيم
جي اڳواڻي جيئن، ته الفتح جي هٿ ۾ آهي، انهي
ڪري تنظيم جي پاليسي ڪيترن ئي موقعن تي موقعي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

برستي جو شڪار ٿيڻ کان سواءِ ڪافي مونجهارا پڻ پيدا ڪري ٿي. اهڙي صورتحال ۾ سوال ٿو پيدا ٿئي، ته ترقي پسند تنظيمون، جن جو عوامي سطح تي ڪافي ڪم ۽ اهميت آهن، تن الفتح جي اڳواڻي ۾ ڪم ڪرڻ ڪي ڇو قبوليو آهي. ونس پهريون دليل عوامي محاذ جي آڪٽوبر ۱۹۷۹ع جي بليٽن نمبر ۳۱ ۾ ڏنو ويو آهي، ته ”فلسطيني ساٿين لاءِ هن وقت صيهوني قبضي جي ڪري طبقاتي ٽڪراءَ، قومي ٽڪراءَ جي صورت ۾ ظاهر ٿيو آهي. انهي ڪري ضروري آهي، ته فلسطين جي سڀني محب وطن ساٿين ۽ طبقن جو هڪ گڏيل اتحاد ٺاهيو وڃي.“

اهڙو اتحاد ٻن طريقن سان ٿي سگهي ٿو. هڪ، ساڳي پارٽي ۾ مختلف طبقن جي نمائندگي هجي ۽ ٻيو مختلف طبقن جي نمائنده، ڌار تنظيمن جي حڪمت عملي آهي، ته مختلف طبقن تي ٻڌل اهڙي جماعت جي اڳواڻي لازمي طور تي بورهيت طبقي جي نظرئي سان لاڳاپيل ساٿين جي هٿ ۾ هجي. اهڙي جماعت ۾ بورهيت طبقي جي اڳواڻيءَ ۾ هارين ۽ ٻين بورجوازي ڪي ــ طبقن جي حيثيت ۾ شامل ڪري سگهجي ٿو. جڏهن، ته بورجوازي ڪي پنهنجي طبقاتي حيثيت ۾ اهڙي جماعت ۾ شامل نه ٿو ڪري سگهجي. ڇو ته طبقاتي طور تي صيهونيت ۽ سامراج سان سندس اتحاد اٽل آهي، ان ڪري هو قومي ويڙهه ۾ گڏجي هلي نه ٿو سگهي. انفرادي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

حيثيت ۾ انهي طبقي سان واسطو رکندڙ، انهن ماڻهن کي جيڪي پنهنجي طبقي کي ڇڏڻ لاءِ تيار هجن، پارٽي ۾ شامل ڪري سگهجي ٿو. اتحاد جي پٺي طريقي متعلق ڳالهائيندي، عوامي محاذ جي جنرل سڪريٽري جارج حباش پنهنجي ڊڪ انٽرويو ۾ وضاحت ڪئي، ته گڏيل محاذ ۾ شريڪ ٿيڻ لاءِ ضروري آهي، ته پورهيت طبقي جي تنظيم کي انهي محاذ ۾ رهندي نظرياتي سياسي ۽ تنظيمي آزادي هجي. ٻي ڳالهه، ته انهي گڏيل محاذ جو پروگرام محب وطني تي ٻڌل هجي، جيڪو بورجوازي کي ڪوڙ اهڙو موقعو مهيا نه ڪري جنهن مان فائدو وٺي هو سامراجي تجويزن کي مڃي، انقلاب کي نقصان پهچائي سگهي. انهي محاذ ۾ رهندي پورهيت طبقي جي جماعت لاءِ اها ڳالهه ضروري آهي، ته اتحاد- جدوجهد ۽ اتحاد جي اصول تي عمل ڪندي ڪوشش ڪري، ته محاذ جو ڪو گڏيل پروگرام جڙي سگهي. ساڳي طرح انهي محاذ ۾ موجود مختلف ڌرين جي لاڳاپن کي جمهوري اصولن پٽاندر سنئون ڪجي. هن وقت، تو ڙي جو اسان وٽ پي ايل او جهڙي اڳواڻي ڪونهي، اسان کي تنظيم اندر رهي، انهن اصولن پٽاندر جدوجهد ڪرڻ گهرجي، ته جيئن عوام ۾ پنهنجي وڌندڙ ڪم جي آڌار تي اسان تنظيم جي اڳواڻي سنڀالي سگهون."

(پي، اين، ايل، پي بليٽن نمبر ٣٣، ڊسمبر ١٩٧٩ع).

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

انهيءَ نموني ڪم ڪندي، اتحاد هئڻ جي باوجود تنظيم اندر موجود طبقن جي نمائنده تنظيمن ۾ مختلف مسئلن ڪي تي ٽڪراءَ، جهڙوڪ جدوجهد جي طريقن، حڪمت عملي، عالمي سطح تي مختلف قوتن سان اتحاد ۽ اختلاف جي صورت ۾ ظاهر ٿيا.

ياسر عرفات جي گروپ ، الفتح جو موقف آهي ، ته اوليت سفارتي ڪم ۽ ڪوشش کي ڏجي ۽ عوامي هٿياربند جدوجهد کي ان ڪان پوءِ واري حيثيت ڏيڻ گهرجي. اهڙي قسم جي موقف پويان لڪل مقصد آهي ، ته آزادي جي جدوجهد ۾ عام ماڻهن جي شرڪت کي گهٽائي، بورجوازي کي هر قسم جو اختيار ڏنو وڃي ، جيئن هو عوام سان غداري ڪري رڳو پنهنجي مفاد ۾ سامراجي قوتن ۽ سندن دلالن سان سودي بازي ڪري سگهن. عالمي انقلابي تحريڪ جو تجربو اها ڳالهه واضح ڪري ٿو، ته ڏکي ۽ گهڻ طرفي جدوجهد ڪرڻ ، بورجوازي جي وس جي ڳالهه ڪانهي، ڇاڪاڻ، ته اهڙي جدوجهد جي صورت ۾ فلسطيني انقلاب وڌ ۾ وڌ عوامي ڪردار اختيار ڪندو ويندو، جيڪا ڳالهه ڪنهن به نموني فلسطيني بورجوازي، عرب بورجوازي ۽ علائقي ۾ موجود سامراجي مفاد سان هڪ جهڙائي نه ٿي رکي. عمل کي اڳتي وڌائڻ لاءِ قومي ڪائونسل ۽ انتظامي ڪاميٽي ۾ پنهنجي گهٽائي جو فائدو وٺندي،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

فيصلن کــي پــن تنظيمــن تــي زوري مڙهيــو. انهن
سان گهڻا فيصلا اڳتي هلي غلط ۽ تنظيم جي مقصدن
جـــي ابتـــڙ ثابت ٿيا. آردن سان، تنظيم جي لاڳاپن
کي وڌائــڻ وارو فيصلو، جيڪو الفتح پــن تنظيمن
جي مرضي خلاف مٿن مڙهيو هو، سو هڪ مثال آهي.
اڳتي هلي، اها ڳالهه سامهون آئي، ته شاهه حسين، تنظيم
جي ڌار حيثيت کي ميٽڻ بدران ان کي پنهنجي هدايتن ۽
سرپرستي ۾ هلائڻ گهري ٿو. انهيءَ ڪانسواءِ شاه حسين
پاران اها ڪوشش پڻ ڪئي ويئي، ته تنظيم سان پنهنجن
لاڳاپن کي اولهندي ڪناري ۽ غزه ۾ رهندڙ فلسطينين ۾
پنهنجي اثر وڌائڻ لاءِ استعمال ڪيو وڃي. انهيءَ مقصد
لاءِ نـومبر ١٩٨٠ع ۾ سندس پاران والاريل علائقــن لاءِ،
هڪ وزارتي ڪاميٽي ٺاهي ويئي. شاهه جي انهيءَ عمل
تي پي ايل او جي اڳواڻن طرفان پڙڪ نہ ڪيي وئي.
ائين، تنظيم جڏهن پنهنجي انهيءَ حاصل ٿيل سياسي فائدي
تان ہم هٿ کڻڻ لاءِ تيار ٿي ويئي، جيڪو فلسطينين جي
اڪيلي نمائنده تنظيم طور عرب ليگ جي، رباط ڪانفرنس
۾ کيس حاصل ٿيو هو. تنظيم جي اڳواڻيءَ جيي انهيءَ
ڪمزوري کي محسوس ڪندي عرب ليگ جي بغداد ڪانفرنس
۾ رجعت پسند عرب ملڪن لاءِ اها ڳالهه ممڪن ٿي، تہ
والاريل علائقن ۾ تنظيم جي اثر کي وڌائڻ بدران آردن
جي اثر کي وڌائڻ لاءِ ڪوششون ونڻ. انهيءَ ڪانفرنس

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

والاريل علائقن ۾ عوامي جدوجهد کي زور وٺائڻ جي تائي ۾ پندرهن ڪروڙ ڊالرن جي رقم منظور ڪئي. انهيءَ رقم کي اردن جي سرڪار ۽ پي ايل او جي گڏيل اختيار ۾ ڏنو ويو. بغداد ڪانفرنس کان اڳ فلسطين جي لاءِ مقرر ڪيل رقم جو سڄو انتظام، پي-ايل اوجي هٿ وس هو ۽ اردن سرڪار جو انهيءَ ۾ ڪوبه عمل دخل نه هو.

ساڳيءَ طرح ياسر عرفات ڀاران فهد اسن منصوبي جي ڪنهن حد تائين پٺڀرائي به انهيءَ ڳالهه کي چڱي نموني ظاهر ڪري ٿي، ته پي-ايل-او جي سهڙ واري ڌر انهيءَ ڳالهه کي چڱو ٿي سمجهي، ته ڪنهن حد تائين ڏي وٺ ڪري عوام کي دوکو ڏيئي مطمئن ڪرڻ سان گڏ سامراجي مقصدن سان ويجهڙائپ پيدا ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي وڃي. انهيءَ ڳالهه کي ياسر عرفات جي ترجمان ڊاڪٽر اسام سرتاوي "ساوٿ" کي ڏنل هڪ انٽرويو ۾ وڌيڪ چٽي نموني بيان ڪيو آهي: "اسان فلسطين جي ڪنهن به حصي تي، جيڪو اسرائيل ڇڏڻ لاءِ تيار ٿئي، فلسطين جي آزاد ۽ خودمختيار رياست قائم ڪرڻ لاءِ تيار آهيون. انهيءَ جي موٽ ۾ اسان اسرائيل کي تسليم ڪرڻ ۽ ساڻس امن واري ماحول ۾ رهڻ لاءِ تيار آهيون." اهڙيءَ طرح انهيءَ انٽرويو ۾ اولهندي ڪناري ۽ غزه جو خاص طرح سان ذڪر نه

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪيو ويو آهي . اسرائيل کي اهو اختيار ڏنو آهي ته، اهو پنهنجي مرضي موجب فلسطينين کي اها " اجازت " ڏني، ته هو سنڌس ڏنل ڪنهن به حصي تي فلسطين جي نالي سان پنهنجي مستقل رياست قائم ڪن ، جنهن سان ڪين ڪوبه ڊپ ڊاءُ ڪونه هوندو .

اهڙو عمل بورجوازي کي مڪمل طور تي آگاهڙو ڪري بيهاري ٿو ۽ عوام آڏو اها ڳالهه بالڪل صاف ٿي وڃي ٿي، ته بورجوازي جون اختيار ڪيل پاليسيون ڪنهن به نموني عوامي مفادن وٽان ڪونهن . اها ڳالهه بورجوازي کي اچا وڌيڪ عوام کان پري ڪري، محدود ٿيڻ تي مجبور ڪري ٿي . ترقي پسند تنظيمن سان سنڌس اتحاد هن لاءِ وڌيڪ لاڀائتو ڪونه ٿو رهي . ڪين اهڙي وقت ۾ پنهنجي " قومي اڳواڻي " کي بچائڻ جي وڌ کان وڌ ڪوشش ڏني ٿي . ان ريت سنڌس طرفان مختلف طريقا استعمال ڪيا وڃن ٿا . انهي جو هڪ مثال فلسطين جي پندرهين قومي ڪائونسل جي گڏجاڻي آهي ، جنهن جي تاريخ مقرر ڪرڻ ڪانپوءِ ان کي لاڳيتو پوئتي ڌڪڻ وارو عمل جاري رهيو. جيئن هڪ پاسي عرب ليگ جي اجلاس ۾ اردن جي سرڪار سان لاڳاپن متعلق ڪنهن، پڌري ڳالهه ڪرڻ کان پاسو ڪجي . انهي سلسلي ۾ پي-ايل -او جي اڳواڻن کي عرب رجعت پسندن پاران يقين ڏياريو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ويو هو، ته نتين رڳن انتظاميه فلسطين جي مسئلي کي نبيرڻ ۾ مدد ڏيندي. ڪائونسل جي انهيءَ گڏجاڻي کي مهمل ڪرڻ ۾ ٻيو به هڪ عنصر اهو به هو، ته علائقي ۾ سامراجي مفادن کي برقرار رکڻ وارن يورپي ملڪن جي تجويزن جي نتيجي جو انتظار ڪيو ويجي. انهي نموني فلسطيني بورجوازي ڌارن پنهنجن مفادن جي پورائي لاءِ ٻهريون ٻيرو ڪائونسل جي ڏاهيل آڏين جهڙي پيڪڙي ڪئي ويئي.

انهن سڀني پاليسين کي محب وطن عوامي قوتن پاران سختيءَ سان رد ڪيو ويو. سفارتي ڪوشش ۾ لاڳاپن متعلق انهن قوتن جو مؤقف هو، ته عوامي هٿياربند جدوجهد ذريعي ئي دشمن کي ڳالهه ٻولهه جي واٽ اختيار ڪرڻ تي مجبور ڪري سگهجي ٿو ۽ ساڻس پنهنجن شرطن مطابق ڳالهائي سگهجي ٿو. انهي ڪري ئي هٿياربند جدوجهد جيستائين اڳتي وڌيل مرحلي ۾ نه ٿي پهچي، تيستائين دشمن کان ڪنهن به رعايت جي توقع رکڻ اجايو آهي. انهي دليل لاءِ وڻن ويٽنامي عوام جي جدوجهد ۽ ڳالهه ٻولهه جو طريقو هڪ مضبوط جواز آهي.

انهي ڪري انهن قوتن پاران ان ڳالهه تي زور ڏنو ويو، ته اڳ ۾ قومي جدوجهد جي هڪ لازمي شرط طور عوام کي چرپر ۾ آڻي منجوس ايتري سياسي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مجاڪي پيدا ڪجي، جو ڪير به ان جي حق تي ڌاڙي هڻڻ جو ست ساري نه سگهي. ان ڏس ۾ ڪوشش ڪئي وئي، ته ١٩٦٧ع جي جنگ ۾ والاريل علائقن ۽ اسرائيل اندر رهندڙ ويهه لک فلسطينين کي سڀ کان اڳ منظم ڪجي. ڇاڪاڻ ته فلسطين جي قومي جدوجهد ۾ انهن ماڻهن جو ڪردار فيصلي ڪندڙ عنصر جي حيثيت رکي ٿو. آگسٽ ١٩٧٣ع ۾ "فلسطين جو قومي محاذ" قائم ڪيو ويو. اهو محاذ مختلف مرحلن تي جدوجهد ڪندڙ فلسطينين کي هڪ هنڌ تي گڏ ڪرڻ ۾ گهڻي اهميت رکي ٿو. محاذ ۾ فلسطينين جي مختلف ڌرين، خاص ڪري عوامي محاذ، جمهوري محاذ ۽ الفتح جي نمائندگي آهي. محاذ جي خاصيت اها آهي، ته سندس اڳواڻي عوامي محاذ ۽ جمهوري محاذ جي هٿ ۾ آهي ۽ الفتح محاذ جي پاليسين جي سلسلي ۾ اثرائتي حيثيت نه ٿي رکي.

قومي محاذ جو قيام اصل ۾ فلسطين جي سياست ۽ آزادي واري ويڙهه ۾ هڪ گهڻائتي تبديلي آهي. ١٩٧٠ع کانپوءِ وارو عرصو جدوجهد کي منظم ڪرڻ، مقامي ۽ بين الاقوامي سطح تي صيهوني ۽ سامراجي مفادن کي، فلسطيني مسئلي جي اهميت کان آگاهه ڪرڻ ۽ فلسطيني عوام ۾ حوصلي وڌائڻ وارو دور ليکيو وڃي ٿو. ١٩٧٠ع جي ڏهاڪي جي شروعات ۾ ٻئي عوامي محاذ ۽ ٻين ترقي پسندن پارٽين، واضح ڪيو ويو هو، ته هاڻي هوائي جهازن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

کي سوگهو ڪرڻ ۽ پاهرين ملڪن ۾ ڪاروائي ڪرڻ وارو وقت پورو ٿي ويو آهي. اسرائيل اندر جدوجهد کي وڏيڪ منظم ڪيو ويو ۽ اسرائيل جي سرحدن ويجهو عرب ملڪن ۾ گوريلا جنگ جي تربيت ۽ ٻين لاڳاپيل ڪمن تي ڌيان ڏنو ويو.

عرب ملڪن سان لاڳاپن متعلق فلسطين جي ترقي پسند ڌرين جو موقف آهي، ته عرب عوام لاءِ، عوامي قوتن ۽ عرب حڪمرانن ۾ فرق سمجهڻ ضروري آهي. ڇاڪاڻ، ته عرب حڪمران طبقي جا مفاد سڌي يا اڻ سڌي طريقي سان سامراج سان ڳنڍيل آهن. شاهه فهد، شاهه حسين ۽ اهڙن ٻين حڪمرانن سان دوستاڻا ناتا رکڻ ڪري انهن ملڪن جي سامراج دشمن عوامي قوتن کي نقصان پهچي ٿو. ڇاڪاڻ، ته ناتن جي آڙ ۾ اهي حڪمران ترقي پسند ڌرين کي چيڀاٽڻ ۾ ايترو اڳتي وڌي وڃن ٿا، جنهن جو هو اڳ ۾ سوچي به نه ٿي سگهيا. انهي ڪري، انهن ملڪن جي حڪمرانن بدران عوامي قوتن سان ناتن کي وڌيڪ مضبوط ڪجي، جيڪي پنهنجي ملڪ جي خاص حالتن ۾ ڪم ڪري رهيون آهن؛ ساڳئي وقت انهن عرب حڪومتن سان پنهنجن ناتن کيا سڌارجي جيڪي هاڻوڪين حالتن ۾ سامراج دشمن ڪردار نڀائي رهيون رهيون آهن. انهي طريقي پنهنجو پاڻ فلسطيني عوام جي جدوجهد کي سگهه ملندي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

عالمي سطح تي لاڳاپن جي سلسلي ۾ ضروري آهي، ته سامراج ۽ سندس ساٿاري قوتن سان پنهنجن لاڳاپن کي مضبوط ڪرڻ بدران، قومي آزاديءَ جي تحريڪن، مختلف ملڪن جي عوامي مزاحمت ڪندڙ ڌرين ۽ سوشلسٽ ملڪن سان پنهنجي ڀائيچاري کي وڌيڪ مضبوط ڪجي.

فلسطيني مزاحمت ۽ اُردن:

١٩٦٧ع جي جنگ کانپوءِ جڏهن پاسي، ته فلسطيني عوام پنهنجي جدوجهد کي منظم ڪيو پر ٻئي پاسي سندس لاءِ اهو مسئلو پڻ اهم هو، ته فلسطين ۾ آزاد ڪرايل علائقن نه هئڻ سبب پنهنجي جدوجهد ۽ ويڙهه لاءِ بنياد کهڙن علائقن کي بڻائجي. انهي سلسلي ۾ پهرين اُردن جي چونڊ ڪئي وئي. اهو فيصلو اُردن جي شاهه حسين پاران فلسطينين کي هميشه پنهنجو ماتحت ڪري هلائڻ واري خواهش جي باوجود ڪيو ويو. اسرائيل سان پهرين جنگ کانپوءِ غزه ۽ اولهندي ڪناري کي ترتيب سان مصر جي شاهه فاروق ۽ شاهه حسين پاڻ ۾ ورهائي ڪنيو هو ۽ ائين فلسطيني رياست جي قائم ٿيڻ واري هر امڪان کي ختم ڪيو ويو هو. انهي چونڊ لاءِ فلسطيني مزاحمت تحريڪ وٽ هيٺيان سبب هئا:

— اُردن ۾ سٺ سيڪڙو کان وڌيڪ آبادي فلسطينين جي آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

۱۹٦۷ع جي جنگ کانپوءِ آردن جي معاشي حالت خراب هئڻ سان گڏ حڪومت به اڳي کان وڌيڪ هيٺي ني ڇڪي هئي.

— عرب قوم پرست تحريڪ جي اثر ڪري مصر، شام، عراق ۽ لبيا وغيره جو آردن تي دٻاءُ هو، ته هو فلسطينين کي پنهنجي ايراضي استعمال ڪرڻ جي اجازت ڏئي.

اها ڳالهه پنهنجي جاءِ تي موجود هئي، ته شاهه حسين آردن ۾ فلسطينين جي منظم هٿيار بند موجودگيءَ کان هر حالت ۾ مطمئن ڪونه هو، جنهن جو مکيه ڪارڻ انهن ٻنهي سان آردن جي عوامي قوتن کي سرهائي ملڻ جو امڪان هو ۽ اها ڳالهه شاهي اقتدار لاءِ وڏو خطرو هئي. شاهه حسين جي مطمئن نه هئڻ جو ٻيو ڪارڻ، ان حالت ۾ سامراج ۽ صيهونيت سان سودي بازي واري سندس حيثيت کي ڌڪ لڳڻ جو خدشو هو سو شروع کان ئي سندس ڪوشش رهي، ته آردن جي عوامي قوتن ۽ فلسطيني تحريڪ ۾ پيدا ٿيندڙ اتحاد کي پختي ٿيڻ کان اڳ ان کي ختم ڪري ڇڏجي.

پنهنجي مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ شاهه حسين هاءِ کهوڙا شروع ڪيا، ته اسرائيل خلاف فلسطينين جي گوريلا ويڙهه آردن جي حاڪميت لاءِ خطرو آهي. پنهنجي خواب کي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

۽ سنڌس مدد ڏي رهڻ واري پاران، اردن ۾ موجود آمريڪي سفير ابل - ڊي براؤن کي درخواست ڪئي وئي، ته شاهي حڪومت جي مدد لاءِ "ڪنهن به پاسي کان جهڳڙو اڏائي وڃي." ان ۾ اسرائيل جــي اڳرائي لاءِ دعوت کي پڻ شامل ڪيو ويو هو. آردني سرڪار انهي ماسالي ۾ اها پڻ وضاحت ڪئي هئي، ته اسرائيلي هوائي فوج جي مدد کي زميني فوج جــي مدد جي پيٺ ۾ وڌيڪ سڌو سمجهيو ويندو. ان ريت آمريڪا، ۽ اسرائيل جي مدد سان مختلف ملڪن جي فوجي ماهرن کي انهي ڪم جي نگرانــي ڪرڻ لاءِ گهرايو ويو. آمريڪي بلاڪ لاڳاپيل مختلف ملڪن جي فوجي دستن کي به اردن آنـدو ويو. اهڙي طرح سڄي سامراجي رٿا بندي هيٺ، فلسطينين جو انهن عرب حڪمرانن پاران قتل عام شروع ڪيو ويو، جيڪي اڄا تائين به سندن حقن جا وڏا دعويدار آهن. شاهي حڪومت پاران پنهنجي محدود طاقت جي بنياد تي جڏهن اردني سرڪار کي ان قتلام روڪڻ لاءِ چيــو ويو، تڏهيــن اسرائيل، شام کي ڌمڪي ڏني، ته جيڪڏهن انهيءَ معاملي کان پري رهي نه ته سندس سرحدون به سلامت نه رهنديون.

جولاءِ ١٩٧١ع ۾ عرب رجعت پسنـدن، سامراج ۽ صيهونيت جي گڏيل سازش هيٺ فلسطينين کي اردن ڇڏڻ تي مجبور ڪيو ويو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

لبنان ۾ فلسطيني مزاحمت :

اُردن ڇڏڻ کانپوءِ فلسطيني مزاحمت لبنان کي پنهنجي جدوجهد لاءِ مرڪز ڏاهڻ جو فيصلو ڪيو. انهي فيصلي لاءِ هي سبب ڄاڻائي سگهجن ٿا.

— لبنان ۾ وڏي تعداد ۾ فلسطيني رهيل هئا، ۽ اهو تعداد ۱۹۴۸ع ۾ هڪ لک ستٽ هزار هو جيڪو لاڳيتو وڌندو رهيو هو.

— لبنان جي ترقي پسند تحريڪ عرب دنيا ۾ سڀني کان وڌيڪ پراڻي ۽ وڌيڪ مضبوط هئي. اها ڳالهه فلسطيني مزاحمت لاءِ ٻين عرب ملڪن جي ڀيٽ ۾ وڌيڪ ڪارائتي هئي.

— لبنان جون سرحدون اسرائيل سان لاڳو هيون، انهي ڪري هتان گوريلا جنگ کي جاري رکڻ ۾ ڪا ڏکيائي نه هئي.

ان سان گڏ لبنان جي سياست تي به فلسطينن جي اچڻ ڪري سٺا اثر پيا هئا. ڇاڪاڻ، ته ۱۹۲۰ع ۾ فرانس پاران لبنان کي شام کان جدا ڪرڻ کانپوءِ ملڪ جي سياسي ادارن جي جوڙجڪ مذهبي بنيادن تي ڪئي ويئي هئي. انهيءَ پاليسي ۾ خاص خيال رکيو ويو هو، ته مسلمانن جي ڀيٽ ۾ عيسائين کي وڌيڪ ورسائجي، جيئن اُنڪري طبقاتي ۽ سامراج دشمن هلچل

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

۽ سندس مددي زيد رفاعي پاران، اردن ۾ موجود آمريڪي سفير ايل - ڊي براؤن کي درخواست ڪئي وئي، ته شاهي حڪومت جي مدد لاءِ ”ڪنهن به پاسي کان جنگيون اڙائي وڃي.“ ان ۾ اسرائيل جي اڳڙائي لاءِ دعوت کي پڻ شامل ڪيو ويو هو. اردني سرڪار انهي معاملي ۾ اها پڻ وضاحت ڪئي هئي، ته اسرائيلي هوائي فوج جي مدد کي زميني فوج جي مدد جي پيٺ ۾ وڌيڪ سٺو سمجهيو ويندو. ان ريت آمريڪا، ۽ اسرائيل جي مدد سان مختلف ملڪن جي فوجي ماهرن کي انهي ڪم جي نگراني ڪرڻ لاءِ گهرايو ويو. آمريڪي بلاڪ لاڳاپيل مختلف ملڪن جي فوجي دستن کي به اردن آندو ويو. اهڙي طرح سڀني سامراجي رٿا بندي هيٺ، فلسطينين جو انهن عرب حڪمرانن پاران قتل عام شروع ڪيو ويو، جيڪي اڄا تائين به سندن حقن جا وڏا دعويدار آهن. شاهي حڪومت پاران پنهنجي محدود طاقت جي بنياد تي جڏهن اردني سرڪار کي ان قتلام روڪڻ لاءِ چيو ويو، تڏهن اسرائيل، شام کي ڌمڪي ڏني، ته ”هو انهيءَ معاملي کان پري رهي نه ته سندس سرحدون به سلامت نه رهنديون.

جولاءِ ١٩٧١ع ۾ عرب رجعت پسندن، سامراج ۽ صهونيت جي گڏيل سازش هيٺ فلسطينين کي اردن ڇڏڻ تي مجبور ڪيو ويو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

لبنان ۾ فلسطيني مزاحمت :

اُردن ڇڏڻ کانپوءِ فلسطيني مزاحمت لبنان کي پنهنجي جدوجهد لاءِ مرڪز ڏاهڻ جو فيصلو ڪيو. انهي فيصلي لاءِ هي سبب ڄاڻائي سگهجن ٿا.

— لبنان ۾ وڏي تعداد ۾ فلسطيني رهيل هئا، ۽ اهو تعداد ۱۹۴۸ع ۾ هڪ لک ستٽ هزار هو جيڪو لاڳيتو وڌندو رهيو هو.

— لبنان جي ترقي پسند تحريڪ عرب دنيا ۾ سڀ کان وڏيڪ پراڻي ۽ وڌيڪ مضبوط هئي. اها ڳالهه فلسطيني مزاحمت لاءِ ٻين عرب ملڪن جي ڀيٽ ۾ وڌيڪ ڪارائتي هئي.

— لبنان جون سرحدون اسرائيل سان لاڳو هيون، انهي ڪري هتان گوريلا جنگ کي جاري رکڻ ۾ ڪا ڏکيائي نه هئي.

ان سان گڏ لبنان جي سياست تي پڻ فلسطينين جي اچڻ ڪري سٺا اثر ٿيا هئا. ڇاڪاڻ، تہ ۱۹۲۰ع ۾ فرانس واران لبنان کي شام کان جدا ڪرڻ کانپوءِ ملڪ جي سياسي ادارن جي جوڙجڪ مذهبي بنيادن تي ڪئي ويئي هئي. انهيءَ پاليسي ۾ خاص خيال رکيو ويو هو، تہ مسلمانن جي ڀيٽ ۾ عيسائين کي وڌيڪ ورسائجي، جيئن اُکر، طبقاتي ۽ سامراج دشمن هئڻ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مران مذهبي هجي ۽ وبڙهائي حڪومت ڪرڻ واري
مي ني عمل ٿئي. ٻي ڳالهه، ته عيسائن جي هٿ ۾
قتدار هئڻ ڪري هو مذهبي لحاظ کـان مسلمانن جي
ـت ۾ فرانس جي وڌيڪ ويجهو هوندا.

ان ڪري فلسطينين جي اچڻ سان لبنان جي ترقي
پسند قوتن جي طاقت ۾ واڌ ٿي آئي، جيڪا هتان جي
رجعت پسند سياسي جوڙجڪ لاءِ لازمي طـرح
هاڃيڪار هئي.

لبناني رجعت پسندن پاران انهي سڄي ڳالهه کي
شروع ۾ محسوس ڪيو ويو. آردن واري واقعي کان
اڳ ۱۹۶۹ع ڌاري لبناني فوج، لبنان ۾ رهندڙ فلسطينين
تي حملا شروع ڪري ڏنا. پنهنجي انهي ڪارروائي
۾ لبناني فوج کي سخت جهڙپ جو منهن ڏيڻو پيو.
لبناني ترقي پسندن جي دٻاءَ ۽ عرب قوم پرست تحريڪ
جي زور ڀرڻ تي نومبر ۱۹۶۹ع ۾ ياسر عرفات، لبناني
چيف آف اسٽاف ۽ مصري پرڏيهي وزير قاهره ۾ هڪ
ٺاهه تي صحيحون ڪيون. ٺاهه مطابق لبنان ۾ فلسطينين
جي موجودگي کي هن ريت قبوليو ويو.

— لبنان ۾ فلسطينين کي روزگار، رهائش ۽ گهمڻ
ڦرڻ جي آزادي هوندي.

— فلسطيني ڪئمپن ۾ مقامي ڪميٽين جو قيام عمل

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

۾ اڏو ويندو. اهي ڪئمپون لبنان جي خود مختياريءَ جو احترام ڪنديون، مقامي انتظاميه جي سرڪار سان انهن ڪئمپن ۾ رهندڙ فلسطينين جي مفادن جي سار سنڀال لهنديون.

— فلسطيني هٿيار بند جدوجهد جي ڪمانڊ ڪي قائم ڪرڻ، جيڪا ڪئمپن ۾ ئي رهيل هوندي ۽ فلسطيني انقلاب ۽ لبناني خود مختياري جي اصولن ڪي نظر ۾ رکندي ڪئمپن ۾ موجود هٿيارن وغيره جو انتظام رکندي.

— لبنان جي خود مختياري ۽ سلامتي ڪي نظر ۾ رکندي لبنان ۾ رهندڙ فلسطينين ڪي ڪمانڊ جي اڳواڻيءَ هيٺ فلسطيني انقلاب ۾ حصي وٺڻ جي آزادي هوندي.

— لبناني سرڪار فدائين ڪي اسرائيل خلاف سندن ڪاروائين لاءِ خاص رستن ڏيڻ ۾ مدد ڏيندي.

— فلسطيني فوجي ڪمانڊ انهي ڳالهه جي ضمانت ڏيندي، ته سندس ڪارڪن لبنان جي اندروني معاملن ۾ ڪبي نه پوندا.

— فلسطيني فوج جي ڪمانڊ ۽ لبنان جي هڪ گڏيل ضابطا ڪميٽي جو قيام.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

لبناني ۽ فلسطيني وقت انهي ڳالهه کي سمجهن ٿا، ته فلسطينين جي هٿيار بند جدوجهد فلسطيني انقلاب ۽ عربن جي فائدي ۾ هجڻ سان گڏ لبنان جي فائدي ۾ پڻ آهي.

انهي ڳالهه جي باوجود لبناني حڪمران ٽولي پنهنجي ڳالهه ۾ قبول ڪيل ڳالهين لاءِ پڻ نه ٿي سمجهيو. حاڪم ٽولي لاءِ فلسطيني مزاحمت کي سوڻ چڻ هڪ اثر مجبوري هئي، پر موقعي ملڻ تي ان کي ختم ڪرڻ لاءِ تيار هو. ۱۹۷۳ع ۾ ڪيس اهو موقعو اڻين هٿ آيو ان وقت عرب قوم پرستي پنهنجي ڪردار جي لحاظ کان اثرائتي نه رهي هئي. لبناني فوج پاران پربور نموني فلسطيني ڪئمپن تي حملا ڪيا ويا. فلسطينين کي انهن حملن کي اڪيلو ئي منهن ڏيڻو پئجي رهيو هو. ان ڪارروائي ڪرائڻ لاءِ منسي ۱۹۷۳ع ۾، شام جي سدد سان مياڪارٽ ڳالهه تي صحيحون ڪيون ويون، جنهن جي نتيجي ۾ لبنان ۾ فلسطينين جي چرپر تي اجا وڌيڪ پابنديون لڳايون ويون. نه رڳو ڪئمپن ۾ هٿيارن جو تعداد گهٽايو ويو، پر گڏوگڏ ڪين روڪيو ويو، ته ڳرا ۽ وچولي درجي جا هٿيار ڪم ۾ نه آڻيندا ۽ نه ئي شهرن ۾ فوجي پوشاڪن ۾ هلي سگهندا.

انهي عرصي ۾ لبناني ترقي پسند تحريڪ هڪ سگهاري ۽ منظم صورت ۾ سامهون آئي. ۱۹۷۲ع ۾

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪمال جمبلات جي اڳواڻي ۾ چوٿين واري اتحاد مڪمل سوڀ حاصل ڪري، پاڻ کي هڪ ملڪ گير سياسي قوت جي حيثيت سان مڃرائي ورتو. انهي اتحاد، اڳتي هلي پنهنجي اتحاد کي وڌيڪ مضبوط ڪيو ۽ آنکي ”لبنان جي محبت وطن تحريڪ“ جي نالي سان هڪ مستقل شڪل ڏني. ان تحريڪ ۾ ڪمال جمبلات جي اڳواڻي ۾ لبنان جون ڀارهن ترقي پسند پارٽيون شامل ٿيون، جن ۾ ۱۹۲۴ع ۾ قائم ٿيل لبناني ڪميونسٽ پارٽي، مجاهدي عمل جي تنظيم، عرب سوشلسٽ پارٽي، ڪمال جمبلات جي پروگريسو سوشلسٽ پارٽي، شامي سوشل نيشنلسٽ پارٽي، ۽ آزاد ناصري تحريڪ خاص حيثيت رکن ٿيون. انهي تحريڪ ۾ رجعت پسندن جي پروپيگنڊا جي ابتڙ محب وطن ۽ ترقي پسند عيسائين جو به جهجهو تعداد شامل آهي. تحريڪ ۾ سندن مکيه عيوضي پارٽي ”عيسائي محب وطن محاذ“ آهي. ان تحريڪ پنهنجي لاءِ فلسطيني انقلاب جي مدد ۽ پٺڀرائي کي خاص مقصد ڪري رکيو، جنهن لاءِ سندن چوڻ آهي، ته ڪنهن به عرب ملڪ ۾ انقلاب لاءِ اهو بنيادي شرط آهي. ان ڪري ئي تحريڪ جهڙ پٽ محسوس ڪري ورتو، ته فلسطيني مزاحمت تحريڪ تي حملا ۽ انهي کي ختم ڪرڻ جو اثر سڌي طرح لبنان جي ترقي پسند تحريڪ، تي پابندين جي روپ ۾ ظاهر ٿيندو. ان ڪري لبنان جا ترقي پسند

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

فلسطينين جا جڻ فطري ساٿي بڻجي ويا ۽ ساڻن ڪلهو ڪلهي ۾ ملائي لبناني فوج جي آڏو سامهون ٿي بيٺا ۽ ائين لبنان ۾ هڪ اهڙي سگهه اڀري سامهون آئي، جيڪا علائقي ۾ سامراجي مفادن لاءِ ڄڻ ڀوڳون ڀڄ ڪري ڪرڻ هئي.

انهن سڄي صورتحال کي منهن ڏيڻ لاءِ ساڄي ڌر رٿابندي ڪئي ته:

— اتحاد ۾ شامل ٻنهي ڌرين کي اڪيلي سر هيڻو ڪجي.

— فلسطينين ۽ لبناني ترقي پسندن ۾ غلط فهميون پيدا ڪري ڪين هڪ ٻئي کان ڌار ڪرڻ جي ڪوشش ڪجي.

انهن ٻنهي طريقن جي ناڪام ٿيڻ جي حالت ۾ گهرو ويڙهه واري صورتحال پيدا ڪري عيسائي آبادي وارن علائقن کي باقي ملڪ کان ڌار ڪري، پيدا ٿيل ٽڪرائن کي مذهبي روپ ۾ سامهون آڻجي. اهڙي ريت عيسائي آبادي کي ترقي پسند خيالن کان پري ڪري ڪين پنهنجن مقصدن لاءِ استعمال ۾ آڻجي.

انهي رٿابنديءَ تي عمل ڪندي فيبروري ١٩٧٥ع ۾ صيدا جي مڇي جي صنعت، جيڪا هڪ پروٽين ڪمپنيءَ جي مالڪيت هئي ۽ جنهن ۾ ساڄي ڌر سان واسطو رکندڙ اڳوڻي لبناني صدر ڪامل شمعون جو وڏو حصو هو؛ انهي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪم ڪندڙ ملاحن جي هڙتال ختم ڪرائڻ لاءِ لبنانسي فوج کي موڪليو ويو. ملاحن جي حقن جي حفاظت ڪندي لبناني محب وطن تحريڪ، فوجي بندوقن جي سامهون، ٿي بيٺي. تحريڪ جي هڪ اڳواڻ ۽ لبنانسي پارليامينٽ جو ميمبر معروف سعد، ملاحن جي هڪ جلوس سان، ساڻ هلندي فوجي گولين جو بک بڻجي ويو. ان عملي ورتاءَ سبب تحريڪ جون پاڙون، عــوام ۾ اجا وڌيڪ پختيون ٿيون. هڪ ٻاسي تحرڪ تي ماڻهن جو ڀروسو وڌي ويو، جڏهن ته ساڳي نموني پراڻن روايتي اڳواڻن ۽ سرڪاري مشنيري ۾ سندن ڀروسو ماڳهين ختم ٿي ويو.

انهي رڏابندي هيٺ ئي ساڳئي سال، اپريل مهيني ۾ سرڪاري مدد ۽ سهڪار سان فلانجسٽن، اين ــ ايل روماني ويجهو فلسطينين جي هڪ لاري تي اڱرائي ڪري ڪيترن ئي مسافرن کي قتل ڪري ڇڏيو.

انهن ڀنهي واقعن، لبنان ۾ عملي طرح سان گهرو ويڙهه واري صورتحال پيدا ڪري ڇڏي. ان جو فائدو، وٺندي سرڪار، جيڪا ساڄي ڌر جي نمائندگي ڪندڙ هئي. اڳيئي رٿيل رٿائن هيٺ پنهنجي سڄي انتظام کي ملڪ جــي اترين حصي، (جتــي عيسائي آباديءَ جي گهڻائي هئي) ۾ محدود ڪري ڏاکڻي حصي کي مڪمل طرح ڇڻ پنهنجي اختيار کان ئي ٻاهـر ڪيدي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

چڏيو. اهڙي طرح لبنانــي محب وطن تحريڪ ني فلسطينين سان گڏجي انهن علائقن جو انتظام سنڀالڻو پيو.

ان وقت لبنان ۾ هڪ پاسي ترقي پسندن ۽ فلسطينين جو اتحاد ته ٻي پاسي مارونتي عيسائي سردارن جي اڳواڻيءَ ۾ ڪم ڪندڙ ”لبناني محاذ“ هـــو. انهي محاذ ۾ ڪامل شمعون جي نيشنل لبرل پارٽي، پادري جمائل جي فلانجسٽ پارٽي ۽ سليمان فرنجي جي سياسي گروپ کي مکيه حيثيت حاصل هئي. انهي محاذ کي ساڄي ڌر جي مسلمانن، جن ۾ ملان مولوي ۽ مختلف قبيلـن جا سردار وغيره شامل هئا، تن جي پٺڀرائي پڻ حاصل هئي.

انهن ٻنهي ڌرين جي ٽڪراءَ جـي نتيجي ۾ نئي لبنان جي آئيندي جو نبيرو ٿيڻو هو. لبنان کي ورهائڻ واري مسئلي تي تحريڪ جو موقف بنهه پڌرو هو، ته لبنان کي ورهائڻ جــي هر ڪوشش کــي ناڪام بڻايو ويندو. مسئلن جو حقيقي حل اهو آهي، ته هڪ ٽوراني، جيڪا نه رڳو مذهب جي نالي ۾ ملڪ جي گهڻائي تي حڪومت ڪري ٿي، پر ان پنهنجي مقصدن کي حاصل ڪرڻ، لاءِ مذهب جي نالي ۾ ماڻهن کي هڪ ٻئي جو ويري بڻائي ڇڏيو آهي، تن جي راڄ جي پاڙ پٽي وڃي لبناني محاذ انهي جي آبتڙ انهي ڳالهه کي وڌيڪ بهتر پيو سمجهي، ته مسئلن کي حل ڪرڻ بدران ملڪ کي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

مسلمان ۽ عيسائي رياستن ۾ ورهائي ڇڏجي.

١٩٧٥ع جي آخر ۾ اها ڳالهه گهڻي ڀاڱي صاف ٿيڻ لڳي هئي، ته ساڄي ڌر وڏيءَ هارائي چڪي آهي ۽ لبنان ترت ئي عرب دنيا ۾ هڪ ترقي پسند سرشتي جو داعي ٿي اڀرندو. علائقي جي مختلف ملڪن لاءِ اها حقيقت سڀ کان ڇرڪائيندڙ هئي. انهن ملڪن مان اسرائيل ۽ شام مکيه هئا. اسرائيل جي خاموش مهڪار مان شام پنهنجي رد عمل ظاهر ڪرڻ ۾ دير نه ڪئي. هتي هڪ ڀيرو وري عرب بورجوا قوم پرست جو ڪردار پنهنجي حقيقي صورت ۾ ظاهر ٿي رهيو هو. شام پاران وڏي واڪ پاڻ کي ترقي پسند ۽ عرب ۽ خاص طرح فلسطين جي ڪاز لاءِ وڙهندڙ چوايو ويندو هو. شام جي انهي قدم جي سڄي دنيا جي ترقي پسندن پاران ملامت ڪئي وئي. خاص طور تي سوويت يونين پاران شام جي انهي عمل جي مخالفت ڪندي کيس اهو چيو ويو، ته هو فلسطينين ۽ لبناني ترقي پسندن جي طاقت کي ختم ڪرڻ جي ڪوشش نه ڪري. انهي سڄي مخالفت کي نظرانداز ڪندي جنوري ١٩٧٦ع ۾ شام، ساڄي ڌر جي مدد لاءِ لبنان ۾ ترقي پسندن ۽ فلسطينين خلاف جنگ جي شروعات ڪئي. لبنان ۾ مداخلت سان شام پنهنجو اهو مقصد ڀي حاصل ڪرڻ چاهيو، ته ترقي پسند قوتن کي مڪمل سوڀ کان روڪي، مختلف قوتن وچ ۾ برابري اهڙي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

رکجي جڏهن ته هئي شام جي مستقل فوجي موجودگي جي ضمانت ڏئي سگهي. ان جو قانوني حق کيس عرب ليگ جي آڪٽوبر ١٩٧٦ع واري رياض ۽ قاهــره ڪانفرنس ذريعي حاصل ٿي ويو.

لبناني ترقي پسندن ۽ فلسطينين، شامي فوج کي ڀرپور طرح منهن ڏيڻ جي ڪوشش ڪئي ۽ ٻه وري ڪين هڪ ٻئي سڀني سامراجي جنگي رٿا بندي کي منهن ڏيڻو پئجي رهيو هو. انهي جي پوري وضاحت، اسرائيلي بچاءَ واري وزير جنرل شيرون جي اسرائيلي پارلياميينٽ ۾ ڏنل، بيان سان ٿئي ٿي، ته شامي فوج جڏهن فلسطيني ڪئمپ طل الزطار کي تمام وڏي جاکوڙ کان پوءِ "فتح" ڪرڻ ۾ ڪامياب ٿي هئي، تڏهن آتي فلسطينين جي پيهڙ قتل عام ۾ آهي اسرائيلي فوجي عملدار به شامل هئا جيڪي ان وقت عيسائي مليشيا سان لاڳاپي ۾ هئا.

شام جي انهي مداخلت سبب صورتحال اها وڃي ٿي جو هرڪا ڌر چپ ڪئي ۽ هارائڻ جي وچ تي بيهي رهي. اها سڄي صورتحال، ساڄي ڌر جي فائدي ۾ هئي، ان ڪري ٻي هن ڪوشش ڪئي ته پنهنجي پراڻي حيثيت کي وري حاصل ڪرڻ لاءِ اسرائيل سان ناتا وڌائجن. اها ڳالهه مڪمل طور تي شام جي مفادن سان ٺهڪندڙ نه هئي، ان ڪري اڳتي هلي شام سان سندس تضادن جو وڌڻ لازمي ٿيو.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

«اسرائيل جي شروع کان ئي لبنان تي اک رهي آهي.
اسرائيلي اڳواڻ ور ور ڪري اها ڳالهه ڪندا آهن، ته ڏکڻ
لبنان کان سواءِ اسرائيل اڻ پورو آهي. انهي جو هڪ
سبب اسرائيلي زراعت لاءِ پاڻي جو مسئلو آهي، جنهن
لاءِ سندس نظر ليطاني درياءَ جي پاڻي تي آهي، جنهن
ڪري اسرائيل پاران لبنان جي ساڄي ڌر کي ”قرباني“
موٽ ملي. انهي مقصد لاءِ ڏکڻ ۽ اتر لبنان جي
اڳواڻن سان ڌار ڌار مختلف نوعيت جا لاڳاپا رکيا ويا
لبناني فوج جي هڪ ميجر سعد حداد کي ڏکڻ لبنان
جي اٽڪل ڇهه سؤ چورس ميل علائقي کي سڌي طرح
اسرائيلي ڦاڪي هيٺ رکڻ لاءِ استعمال ڪيو ويو. انهي
علائقي کي ميجر حداد پاران ”لبنان جي آزاد جمهوريه“
جو نالو ڏنو ويو آهي. سندس چوڻ آهي، ته هو باقي
لبنان کي به جيڪو، سندس چوڻ موجب هينئر غلام آهي،
آزاد ڪرائيندو. دلچسپ ڳالهه اها آهي، ته اسرائيلي
نقشي ۾ لبنان ۽ اسرائيل وچ ۾ ڏيکاريل سرحد ۾ ميجر
حداد واري علائقي کي اسرائيل جو حصو ڄاڻايو ويو
آهي. ميجر حداد جي اسرائيل سان وفاداري جو اندازو
انهي مان لڳائي سگهجي ٿو، جو سندس مليشيا کي نه
رڳو هٿيارن وغيره جي سلسلي ۾ پوري اسرائيلي مدد
حاصل آهي، پر ايستائين جو حداد کي اسرائيل پاران
ٻنهجو باقاعده پگهاردار ڄاڻايو ويو آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اسرائيل لبنان جي جمائل خاندان جي اڳواڻي ۾ ڪم ڪندڙ فلانجسٽ مليشيا کي به اسرائيل ڀرپور مدد ڪري ٿو. هتي جمائل خاندان ۽ اسرائيل طرفان ڪوشش ڪئي وڃي ٿي، ته سندن ناتا اڪل رهن، جيئن جمائل خاندان کي لبنان جي قومي اڳواڻي هٿ ڪرڻ ۾ ڏکيائي نه ٿئي. فلانجسٽ اڳواڻن ۽ اسرائيلي جنرلن وچ ۾ ملاقاتن جو لاڳيتو سلسلو هلندڙ آهي. اهي وقت بوقت هڪبئي جا مهمان ٿيندا آهن، جنهن جو تازو اقرار، جنرل شيرون، ٽائم لنڊن کي ڏنل هڪ انٽرويو ۾ اهو چئي ڪيو آهي، ته هن لبنان تي اسرائيلي حملي کان اڳ پوري صورتحال جي جائزي وٺڻ لاءِ بيروت جو دورو ڪيو هو ۽ اوڀر بيروت ۾ ٻه راتيون ۽ هڪ ڏينهن رهيو هو.

ساڃي ڏر ۽ اسرائيل جي انهن لاڳاپن جي بنياد تي ئي لبناني عوام ۽ فلسطينين تي اسرائيل طرفان مسلسل حملا ٿيندا رهندا هئا، جن ۾ گهڻي ڀاڱي شهري آبادي ۽ کي هاڃو پهچايو ويندو هو. ايستائين جو اسرائيلي جهاز انهن ماڻهن تي به بم ڪيرائيندا هئا، جيڪي پنهنجا گهر ڇڏي ڪنهن سلامت آجهي جي ڳولا ۾ هوندا هئا. اهڙي قسم جي حملن جو مقصد لبناني عوام ۽ فلسطينين ۾ ويڇو پيدا ڪرڻ ۽ لبناني عوام کي اهو سوچڻ تي مجبور ڪرڻ هو، ته سندن انهن سڀني تڪليفن جا ذميوار فلسطيني آهن. حملن ۾ خاص خيال رکيو ويندو هو، ته

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ساڄي ڌر جي ... آڳواڻن جي سلڪ ... کو نقصان نہ رسي. وڏي پيماني تي اسرائيل پاران ١٩٧٨ع ۽ ١٩٨١ع ۾ لبنان تــي بہ وڏا حملا ڪيا ويا. انهن ٻنهي حملن ۾ سندس ماڻهن جـــي سگهہ ۽ ٽيڪنيڪي مهارت جي باوجود، فلسطينن ۽ لبناني ترقي پسندن کين پوئتي هٽڻ تي مجبور ڪري ڇڏيو.

لبنان تي تازي اسرائيلي حملي جو سبب، لنڊن ۾ اسرائيلي سفير جي قتل جو پلاند وڌڻ ڄاڻايو ويـو هو. انهي جواز کي ان وقت بہ ۽ هاڻي بہ ڪو عقل ڀرو مڃڻ لاءِ تيار نہ آهي. ڇاڪاڻ، تہ ان قتل کان اڳ ئي اسرائيلي پرڏيهي وزير وضاحت ڪري چڪو هو، تہ سندن مقصد فلسطين جي آزادي واري تنظيـــم جو انهم خاتمو ڪرڻ آهي. حملي کانپوءِ جولاءِ ۾ اسرائيل جي فوجي ريڊيو کي انٽرويو ڏيندي، ساڳئي وزير اها ڳالهہ بہ ڪئي، تہ لبنان تي ڪيل انهي حملي ۾ کين نہ رڳو آمريڪا جو مڪمل راضپو آهــي، پر انهي سلسلي ۾ آمريڪا ۽ اسرائيل جي مؤقف ۾ سؤ سيڪڙو هڪجهڙائي بہ آهـــي.

هڪ ڏکئي مقصد واري حڪمت عملي هيٺ انهي حملي لاءِ، هڪ پاسي اسرائيل ۾ وڏي پيماني تي تياريون ٿي رهيون هيون، تہ ٻئي پاسي آمريڪا ۽ اسرائيل ۾

انهي مشن کي ڪامياب ڪرڻ لاءِ لاڳيتو صلاحون ڏني ٿيون. ٨٣ مئي تي اسرائيلي چيف آف اسٽاف هڪ اخباري انٽرويو ۾ چيو، ته ”اسان کي هڪ طاقتور جنگي قوت کي عمل ۾ آڻڻو آهي. اها ڳالهه بنهه ممڪن آهي، ته اُها سياڻي بيروت ۾ هجان. فلسطيني مسئلي کي رڳو فوجي طريقي سان ئي نبيري سگهجي ٿو.“ ساڳئي مهيني، انهي جنگ لاءِ شيرون جي تيار ڪيل رٿا کي اسرائيلي اخبار ۾ ڇپيل مضمون ۾ تفصيل سان بيان ڪيو ويو. آمريڪا طرفان ساڻي ٻئي ڊيڪارٽ ڪانهوءِ، انهي رٿا کي عمل ۾ آندو ويو. حملي ۾ آمريڪا جي پاڪي پائيوار هٿيارو ثبوت آمريڪا جي پريس ۾ هلندڙ ان بحث مان ملي ٿو، ته هيگ کي ان حملي جي اڳواٽ ئي خبر هئي.

حملي جي شروعات ۾ اسرائيل پاران چيو ويو هو، ته سندس مقصد رڳو ڏکڻ لبنان ۾ ٢٥ ميلن جو هڪ بفر زون قائم ڪرڻ آهي، جيئن اتر اسرائيل کي فلسطيني گوريلن جي حملن کان سلامت رکي سگهجي. پر اسرائيل پاران جنهن وڏي فوجي طاقت کي حملي لاءِ ميدان ۾ لاٿو ويو هو، اها سندس دعوي جي ان وقت ئي نهڪر ڪرڻ لاءِ ڪافي هئي. هڪ اندازي موجب، اسرائيل جي فوج جو تعداد، سندس ان فوج کان وڌيڪ هو، جنهن ١٩٦٧ع ۾ مصر سان مقابلو ڪيو هو. اسرائيلي ڪاهه جا مقصد هئا:

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

” ڀھريون فلسطين جي تنظيم آزاديءَ کان ڇو ٽڪارو حاصل ڪرڻ ۽ لبنان ۾ فلسطينين جو موجودگي کي ختم ڪرڻ. ٻيو اولهندي ڪناري ۽ غزه ۾ عوامي تحريڪ کي چيڀائي آتان جي عوام تي زوري ڪئمپ ڊيوڊ ڏاهه واري خود مختياري مڙهجي. اهڙي ريت انهن علائقن ۾ نوآبادياتي عمل کي وڌائي، ڪين ڀاڻ سان ملائي ڇڏجي. ٽيون لبنان ۾ هڪ اهڙي نئين حڪومت قائم ڪجي، جيڪا آمريڪا ۽ اسرائيل جي نگراني ۾ ڪم ڪري. چوٿون شام کي لبنان مان ٻاهر ڪيجي ۽ ڪڏوڪڏ دمشق جي موجوده سرڪار جو تختو اونڌو ڪجي يا کيس انهي ڳالهه لاءِ مجبور ڪجي، ته ھو ڪئمپ ڊيوڊ واري جوڙ جڪ ۾ ڀاڱي ڀائيوار ٿجي. “

اسرائيلي حملي کانپوءِ آمريڪي اڳواڻن جو رد عمل سندن انهي ڏوهه ۾ شريڪ هئڻ جي وڌيڪ ثابتي مهيا ڪري ٿو. ١٢ سيپٽمبر تي يونائيٽيڊ جيوئش اپيل کي مخاطب ٿيندي، آمريڪي پرڏيهي وزير جارج شلٽز اها ڳالهه زور ڏيندي چئي، ته ” امن جي نتيجي کي عمل ۾ آڻڻ لاءِ دشمن کي پنهنجي طاقت جو قائل ڪرڻو پوندو آهي. “ اها ڳالهه ڪسنجر پنهنجي واشنگٽن پوسٽ ۾ ڇپيل مضمون ۾ هن ريت وضاحت سان بيان ڪيو آهي. سندس چوڻ موجب انهي ڪاهه سان علائقي ۾ آمريڪي پاليسيءَ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪي نه اهم فائدا ٿيندا.

— لبنان جو گهوٽالو ختم ٿي ويندو. پهرين لفظن ۾ فلسطينين کي تڙي ڪڍڻ سان اسرائيلين ۽ لبناني رجعت پسندن لاءِ اها ڳالهه آسان ٿي پوندي، ته هو هتان جي محب وطن ۽ ترقي پسند قوتن کي چيڀاڻي، وري پنهنجو پراڻو راڄ ماڻي سگهن.

— اولهندي ڪناري ۽ غزه ۾ فلسطينين جي خودمختياري واري حق متعلق ڳالهيون اڳتي وڌنديون.

— تار واري علائقي ۾ اولهه وارن ملڪن جي مفادن کي جيڪو خطرو آهي، اهو ختم ٿي ويندو.

ان ريت، ڪسنجر جي نظر ۾ آزادي پسند فلسطيني پنهنجي ترقي ۽ انقلابي سوچ ڪري، علائقي ۾ آمريڪي ۽ يورپي ڏاڍن لاءِ وڏي ۾ وڏو خطرو آهن. اسرائيل جي وحشي طاقت وسيلي کين ختم ڪرڻ سان، علائقي ۾ آمريڪي پاليسي تي عمل ڪرائڻ ۾ ڪابه رنڊڪ باقي نه رهندي.

اسرائيلي ڪاهه ۽ آمريڪي پاليسي جي وچ ۾ لاڳاپي کي بيان ڪندي، هڪ اسرائيلي عملدار چيو ته اسان هر پيري جنگ وسيلي آمريڪي سفارتي ڪوشش لاءِ هڪ نئين واٽ کولي ڇڏيندا آهيون. انهي ڳالهه جي ثابتي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

فلپ حبيب جي روپ ۾ انهن آمريڪي سفارتي ڪوشش مان ملي ٿــي، جن کي سوڀارو بنائڻ لاءِ گڏيل قومن ٻاران ورتل هر ڪوشش کي، پنهنجي ويٽو اختيار ذريعي ڊاٽو ويو. حبيب جي انهن سفارتي ڪوشش جو مقصد ني اهو هو، تہ اسرائيل جنهن مقصد سان لبنان تي ڪاهہ ڪئي آهـــي، تنهن کي گهٽ ۾ گهٽ نقصان ذريعي حاصل ڪجي. جارج حباش جي اها ڳالهہ بلڪل ڍُڪندڙ آهي، تہ سندس نظر ۾ ريگن ۽ حبيب ۾ ڪو فرق ڪونهي. حبيب جو ڪم هڪ اهڙي ٽپاليءَ جو آهـــي، جيڪو اسرائيلي تجويزن کي کڻي اچي لبنانين ۽ فلسطينين تائين پهچائي ٿو ۽ کين انهن تسي قائل ڪرڻ جـي ڪوشش ڪري ٿو.

ريگن سان وائيٽ هائوس ۾ تازي ٿيــل ملاقات ۾ ريگن آمريڪي پاليسيءَ جي وضاحت ڪندي چيو هو، ”اسان وڏيڪ مصر پيدا ڪرڻ چاهيون ٿا، چاڪاڻ، تہ اهو اسرائيل جي ڦي فائدي ۾ آهي.“ پنهنجي حملي وقت بگن جي نظر ۾ لبنان ۽ شام جي شڪل ۾ اهڙا ٻہ مصر هئا. اهڙي طرح اسرائيل جڏهن اڳ ني آمريڪي صدر جي خواهش کي سمجهي، ان کي پوري ڪرڻ جا جتن شروع ڪري ڏنا هئا. والاربل علائقــن ۾ ڏينهون ڏينهن وڌندڙ عوامي ويڙهاند بہ اسرائيل، عرب رجعت پسندن ۽ آمريڪي مفادن لاءِ پيدائتي ٿيندي پئــي وڃي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جنهن کي ختم ڪرڻ لاءِ به اها ڳالهه ضروري هئي، ته بيروت جي عوام جو قتل عام ڪيو وڃي.

اسرائيلي حڪمرانن کي لبنان مشن يا آپريشن گليلي کي پوري ڪرڻ لاءِ ڪل چار ڏينهن گهربل هئا. پر ٣ جون ڪانهوءِ وقت ۾ اينگهه ايندي رهي. جنرل شيرون، مهيني ڪان وڌيڪ عرصي گذرڻ ڪانپوءِ پنهنجي هڪ ٽيليويزن انٽرويو ۾ ورجايو، ته ڪين هاڻي هڪ هفتي کان وڌيڪ وقت نه لڳندو. انهي تي انٽرويو وٺندڙ کيس ياد ڏياريو، ته هڙو پهرين به ڪافي پيرا ساڳي ڳالهه ڪري چڪو آهي. پنهنجي پوري ٽيڪنيڪي ۽ لشڪري سٽپراٽب جي باوجود، اسرائيل ڪي مڪمل سوڀ رڳو انهي ڪري نه ٿي ٿي، جو سندس سامهون ايندڙ ماڻهن وٽ رڳو هڪ ڳالهه هئي "موت يا فلسطين" ان جو اقرار نيوزويڪ سان ڳالهائيندي هڪ اسرائيلي فوجي هن ريت ڪيو.

"اسان پهريون پيرو سڏي طرح فلسطينين سان وڙهي رهيا آهيون. اهي ماڻهو جنهن نموني وڙهن ٿا، آن مان اها ڳالهه ظاهر آهي، ته سندن پويان ڪو اهم مقصد ۽ نظريو ڪم ڪري رهيو آهي. انهي ڳالهه منهنجي دل ۾ سندن شان وڌايو آهي"

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

بيروت جهڙي جنگ، ثابت ڪيو، تہ دنيا جا آتم
هٿيار بہ جذبن ۽ مقصد کي شڪست نہ ٿا ڏئي سگهن.
اڍائي مهينن تائين لڪن جي حساب سان شهري آباديءَ
تي بم وسائڻ ۽ وڏي تعداد ۾ ماڻهن جو ڪوس ڪرڻ
جي باوجود، اسرائيلي فوج جو اولهہ بيروت ۾ داخل ٿيڻ
وارو خواب پورو نہ ٿيو. عرب اسرائيل، جنگين ۾ اها
پهرين جنگ هئي، جنهن ۾ ايتري ڊگهي عرصي ۽ ايتري
فوجي قوت جي زور تي بہ اسرائيل پنهنجا مقصد حاصل
نہ ڪري سگهيو. کيس مجبور ٿي آمريڪي مدد لاءِ
سڏي درخواست ڪرڻي پئي. فلسطيني ويڙهاڪن جي
بيروت ڇڏي وڃڻ جي باوجود، بيروت جي جنگ سامراج
۽ صيهونيت خلاف جنگ ۾ عرب عوام جي حوصلن کي
اوچو ڪري ڇڏيو آهي.

لبنان جي جنگ متعلق ڳالهائيندي، بيگن دڪ
دلعي چيو هو، تہ اسرائيل لاءِ مڪمل فوجي فتح
کان ڪابہ گهٽ ڳالهہ، سياسي شڪست جي برابر آهي.
انهي مڪمل لشڪري فتح ۾ رڳو فلسطيني فدائين جو
بيروت مان نڪرڻ ڪونہ هو. ان ۾ انهن فدائين کي بہ
لبنان مان ڪيڻ شامل آهي، جنڪي ڏهن کان ويهہ
هزار اچا تائين لبنان جي مختلف علائقن ۾ ڪم ڪري
رهيا آهن ۽ اسرائيلي ۽ سندس سائين لاءِ هڪ مستقل دپ
اثيل آهن. شامي فوجن کي لبنان مان ڪيڻ ۽ لبناني

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

حڪومت سان امن ڳاهه ڪرڻ سڀ انهي جا حصا آهن.

انهن ٻني منصوبن جي پورائي لاءِ اسرائيل جي نظر ۾ فلانجسٽ اڳواڻ بشير جمائل سڀ کان بهتر ثابت ٿي سگهي ها ۽ ان ارهه زوراڻي ڪري کيس لبنان جو صدر چونڊايو.

لبنان جي صورتحال ڏسندي، بشير جمائل جو خيال هو، ته مختلف ساٿي ۽ ڪابي جي مخالف ڌرين سان ڏک جي عمل ذريعي اسرائيلي رٿابندي کي پورو ڪجي. بشير جمائل جي لبناني ڪابي ڌر سان دشمني شروع ڪان هئي. اڳئي هاڻي ساٿي ڌر جي لبناني محاذ ۾ ٻه اڳواڻي ۽ مختلف ٻالهي مسئلن تي ڦڏا پيدا ٿي پيا هئا. انهن اختلافن جي ڪري ٿي بشير جمائل، سليمان فرنجي جي پٽ ٽوني ۽ سندس زال کي قتل ڪرايو هو. ١٩٨٠ع ۾ ڪامل شمعون جي مليشيا کي ٻه هن ٿي چيڀاڙيو هو. ان ڪري صدر چونڊجڻ کانپوءِ سندس اهو خيال هو، ته هڪ قومي اڳواڻ جي حيثيت ۾ سامهون اچڻ لاءِ سڀني ڌرين سان ڳالهيون هلائڻ ۽ کين پروسي ۾ وٺڻ ضروري آهي. انهي سڄي ڳالهه کي نظر ۾ رکندي هن اسرائيلين کي چيو، ته جيسين سندن فوج لبناني سرزمين تي موجود آهي، تيسين امن ڳاهه تي صحيحون نٿيون ٿي سگهن. فوجن جي واپس وڃڻ کانپوءِ ٻه ڌُو پارليامينٽ ۽ مسلمان

وزير اعظم جسي سرضي بنا اسرائيل سان کو ڳاهم نہ
ڪندو . سندس اهڙي ورتاءَ تي جنرل شيرون ڪيس
ڌمڪي ڏني هئي، تہ اهن ڳالهم ڏيڻ جي حالت ۾ اسرائيل
لبنان جي اهم علائقي تي قبضو ڪندو . شامي فوجن
جي لبنان مان واپسي بابت بہ بشير جو خيال هو تہ
اهڙي ڳالهم عرب ليگ جي فيصلي جي صورت ۾ ئي
ٿي سگهي ٿي . هن لبنان جي عربي ۽ عرب ليگ جي
هڪ ميمبر واري حيثيت کي برقرار رکڻ تي بہ زور ڏني
ڏنو .

اسرائيل انهي سچي عمل کي قبولڻ لاءِ تيار نہ هو.
ڪيس ترت ئي مسئلي جو نيبرو* ڪيرائل هو، ان ڪري
سڌي ڪاروائي ڪرڻ جو فيصلو ڪيائين. پهرئين مرحلي
۾ اوپر بيروت جي هڪ ڪڏجاڻي ۾ شريڪ بشير جمائل
۽ سندس ڪيترن ساٿين کي ڏوراهين ڪنٽرول ذريعي ڪم
ڪندڙ بم وسيلي قتل ڪيو ويو . انهي جي ثابتي، ان
ڳالهم مان بہ ملي ٿي، تہ بشير جمائل جي سڀ کان
وڏي دشمن سليمان فرنجي ان کي پنهنجو نيپاڳ چاڻايو.
آهي، تہ هو بشير جمائل کي قتل نہ ڪري سگهيو. سندس
مخالف، پين گروهن بہ اهڙي ڪنهن ذميواري قبولڻ کان
انڪار ڪيو آهي . انهيءَ کي بهانو ڳاهي اسرائيل جو
اولهہ بيروت ۾ داخل ٿيڻ، ان قتل ۾ اسرائيلي هٿ کي
اڃا وڌيڪ پڌرو ڪري ٿو .

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

جنرل شيرون، ٽائمزلائبن کي ڏنل انٽرويو ۾ چيو هو، تہ اسرائيلي فوج جو مقصد بيروت ۾ داخل ٿيڻ نہ هو. لڳاتار حملن جو سبب رڳو اهو هو، تہ فلسطينين تي دٻاءُ وجهي کين بيروت مان نڪرڻ تي مجبور ڪجي. شيرون جي اها دعوي تہ اسرائيلي فوجن جي اولهہ بيروت ۾ داخل ٿيڻ مان غلط ثابت ٿي آهي. حقيقت ۾ آها فلسطينين جي وڙهڻ جي اثر ۾ فلسطيني فدائين جي بيروت سنجهان وڃڻ کانپوءِ بہ اسرائيل کي ڊپ اچي ورايو هو، تہ متان آتي رهندڙ فلسطيني شهري منظم ٿي سندس لاءِ ڪو ڏچو نہ پيدا ڪن.

اهڙي طرح بشير جمائل جي قتل کانپوءِ اسرائيل دڪ پاسي بيروت کي فتح ڪرڻ واري پنهنجي خواهش کي پوري ڪرڻ لاءِ ۽ ٻئي پاسي فلانجسٽن ۽ ميجر حداد جي مليشيا جي مدد سان فلسطيني مزاحمت جي فلسطيني شهرين کان بدلو وٺڻ لاءِ؛ اولهہ بيروت ۾ داخل ٿيو. فلسطيني ٻارن، عورتن، پوڙهن ۽ بيمارن جي قتل ڪرڻ لاءِ اسرائيل اها حڪمت عملي اختيار ڪئي، تہ پنهنجي مقصد کي بنا ڪنهن هاڃي جي حاصل ڪجي. فلسطيني ڪئمپن، صابره ۽ شتيلا کي اسرائيلي فوجن جي گهيري ۾ وٺي، ميجر حداد جي فوج ۽ فلانجسٽ مليشيا کي قتلام لاءِ ڪيمپن اندر موڪليو ويو. انهي سڄي قتل

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

عام ۾ ياسر عرفات جواڻــي انگل ٻڌبھ سؤ هٿين خالي فلسطينين کي ڪمزورتا سان ڪمُو ويو آهي .

انهي سڄي ڪارروائي جـــي باوجود اسرائيل اڃا مڪمل فوجي فتح حاصل نہ ڪري سگهيو آهي . لبنان جي ڌرتي هن لاءِ ڏينهون ڏينهن سوڙهي ٿي رهي آهي . جنرل شيرون اعتراف ڪندي چيو آهي ، تـہ اسرائيلي فوجي هاڻي لبنان ۾ وڌيڪ دير رهڻ لاءِ تيار نہ آهن . گوريلا ڪاروايون ڏينهون ڏينهن وڌي رهيون آهــن. ان ريت آها چوڻي برابر ثابت ٿـي رهي آهي ، تہ لبنان ۾ پرڏيهي فوج جو داخل ٿيڻ جيترو سڻائو آهي، اتان ٻاهر نڪرڻ . ان کان گهڻو ڏکيو آهي .

لبنان جي جنگ بابت هڪ پاسي، تـہ عرب رجعت پسندن ۽ ترقي پسندن ۾ اختلاف وڌي ويا آهن ۽ ٻئي پاسي فلسطيني مزاحمتي تحريڪ جي ٽنين ۽ ڪارڪنن اڳواڻيءَ جي سادهون اڇڻ جا آثار اڃا وڌيڪ چٽا ٿي ويا آهن.

ليبيا جي ڪرنل قذافي اسرائيلي حملي وقت عربن آڏو تجويز رکي هئي ، تہ پنج سؤ هوائي جهازن ۽ ڏهہ ڊويزنن جي هڪ فوج ڏاهي وڃي، جيڪا لبنان ۾ اسرائيل کي منهن ڏيڻ سان گڏ ، والاريل علائقن کي اسرائيلي قبضي سان ڇڏائڻ جي ڪوشش ڪري . انهي تجويز کي ڪابہ هاڪاري سوٽ نـہ ملي . عرب رجعت پسند

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آمريڪا جي مدد تي ٻڌل، ان ڪوشش ۾ لڳل هئا، ته پي ايل او کان جند ڇڏائجي ۽ آمريڪا ۽ اسرائيل سان پنهنجن ناتن کي وڌيڪ ڳنڍيون ڏجن. انهيءَ ڪري ڪرنل قذافي جي اسرائيل سان وڙهڻ واري تجويز سندن مفادن جي بلڪل ابتڙ هئي. فلسطينين لاءِ سندن مدد، اپڙ ۽ بيانن کان اڳتي وڌي نه سگهي. سندن ان هلت جو نتيجو لازمي طور اڳتي هلي عرب عوام جي وڌندڙ سياسي شعور جي صورت ۾ ظاهر ٿيندو، جيڪو انهن حڪمرانن کي آمريڪي مدد جي هوندي به ڪک پن ڪري لوڙهي ويندو ۽ پنهنجن ملڪن ۾ هڪ ترقي پسند سماجي انقلاب جو باعث بڻبو ۽ اهو لازمي طرح سان فلسطينين جي انقلاب جو حقيقي ساٿي هوندو.

بيروت جي جنگ، پي ايل او ۾ ڇڪتاڻ کي وڌيڪ صفائي سان سامهون آندو آهي. بورجوا اڳواڻي جي موقعي پرستي مڪمل نموني ظاهر ٿي بيٺي آهي. ياسر عرفات شروع ۾ ئي اسرائيلي شرطن کي مڃڻ لاءِ تيار ٿي ويو هو. موٽ ۾ سندس رڳو اها گهر هئي، ته آمريڪا ساڻس سڌو لاڳاپو رکي. جولاءِ ۾ ياسر عرفات جي بيان سان اها ڳالهه ظاهر ٿيڻ لڳي هئي، ته هو بيروت کي ڇڏڻ لاءِ تيار آهي. سندس ڪوشش هئي، ته جنگ کي ڊگهو نه ڏجي، ڇاڪاڻ، ته اهڙي نموني سندس اڳواڻ واري حيثيت وڌيڪ پڌري ٿي پوندي ۽ پوءِ، ته رجعت

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پسند عرب ملڪن جــي بي عمل ڪردار سبب اتان جو عوام پنهنجن حڪمرانن خلاف آٿي ڪــڙو ٿيندو. انهي سلسلي ۾ هن باران مختلف ذريعن سان آمريڪا سان به لاڳاپي قائم ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. ٽائيم رسالي کي ڏنــل هڪ انٽرويو ۾ عرفات پڌايو، تہ شام فهد جي وسيلي آمريڪا سان سندس سڌو لاڳاپو قائم آهي. انهي سودي بازي ۾ عرفات لاءِ سڀ کان نڪيم رانڊڪ بي ايل او ۾ موجود ترقي پسند ڌريون هيون، جن جي دٻاءَ هيٺ ئي هو اڳائي مهينن تائين جنگ ڪرڻ لاءِ مجبور ٿيو.

بورجوا اڳواڻي جــي موقعي پرست لاڙي ۽ ترقي پسند عوامي قوتن جي زور وٺڻ جــي صورت ۾، انهن ٻنهي ڌرين جو اتحاد وڌيڪ دير تائين ممڪن نـہ رهيو آهي. ياسر عرفات پنهنجن ناتن کي عرب رجعت پسندن ۽ سامراج سان وڌيڪ پختو ڪيو آهي. فيض ڪانفرنس ۾ سندس شرڪت ۽ ريگن امـــن منصوبي لاءِ، جنهن ۾ فلسطيني رياست جي قيام کي ئي رد ڪيو ويو آهي؛ لهو چوڻ، تہ اسان انهي تي غور ڪرڻ ۽ ڳالهائڻ لاءِ تيار آهيون، سندس انهي لاڙي کي ظاهر ڪن ٿا. ٻئي پاسي جارج حباش ۽ ٻين ترقي‌پسندن، ريگن امن منصوبي کي مڪمل طور تي ٺڪرائي عوامي جدوجهد کي وڌيڪ زور وٺائڻ جي ڳالهه ڪئي آهي.

فلسطين جي عوامي جدوجهد ۾ اها گڏائتي تبديلي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

لازمي طرح سامراج دشمن ۽ هڪ ئين ڪارائتي وات آهي.

اسرائيل ـــ هڪ فاشسٽ رياست

اسرائيلي رياست جو بنياد ئي صيهونيت جي فاشسٽ نظرئي تي رکيل آهي. انهي ڪري اندروني ۽ پرڏيهي اسرائيلي پاليسيون ۽ لاڳاپا انهي نظرئي سان هڪجهڙائي ۾ ئي طئي ڪيل آهـــن. ١٩٣٤ع ۾ عالمي يهودي ڪانگريس جي مستقل چيئرمين گولــڊمئن ڪي اٽلي جي فاشسٽ حاڪم مسوليني پڪ ڏياري هئي، ته ”توهان ضرور يهودي رياست قائم ڪريو، آءٌ شخصي طرح صيهونيت جـــي طرف آهيان. توهان جي لاءِ هڪ حقيقي رياست هئڻ ضروري آهي ۽ اهڙي رياست قائم ڪرڻ ۾ آءٌ توهان جي مدد ڪندس. ساڳي ريت هٽلــر جي پڻ فاشسٽ قوتن پاران ۾ صيهونيت جـــي مڪمل پٺڀرائي ڪئي ويئي.

صيهونيت جو مقصد يهودين ۾ فاشسٽ سوچ پيـــدا ڪري، ڪين اهو پاروڪرائڻ هو، ته هو خدا جا چونڊيل پانها آهن ۽ ٻيا سڀ ماڻهو ڪانئن گهٽ آهن. انهي اصول جي بوتواري ڪندي، اسرائيلي رياست قائم ٿيڻ ڪانپوءِ اهڙا قانون لاڳو ڪيا ويا، جن جي آڌار تي فلسطين جي عرب آبادي کي مڪمل جي زور تي سندن .گهرن ۽ ملڪين کان وانجهيو ويو ۽ دنيا جي مختلف ملڪن مان ايـنـدڙ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

يهودين کي پنهنجي فاشي نظرئي جو غلام بڻائي انهن کي ملڪيتن سان ورسايو ويو. انهيءَ سلسلي ۾ ۳۰ جون ۱۹۴۸ع تي ”خالي ڪيل علائقن وارو آرڊيننس“ لاڳو ڪيو ويو. انهي آرڊيننس موجب سرڪار کي اختيار ڏنو ويو، ته هو ڪنهن به علائقي کي، جنهن کي فتح ڪيو ويو هجي، هٿياربند فوجن جي حوالي ڪيو ويو هجي يا جنهن کي آتان جي رهاڪن جزوي يا مڪمل طرح خالي ڪيو هجي، پنهنجي قبضي ۾ وٺي ۽ سرڪار جي حق ۾ ضبط ڪري سگهي ٿي. انهي عمل کي زور وٺائڻ لاءِ ۱۹۵۰ع ۾ غير حاضر ملڪن جي ملڪيت جو قانون ۽ ۱۹۵۸ع ۾ زمين حاصل ڪرڻ وارو قانون لاڳو ڪيا ويا. زمين متعلق انهي صيهوني پاليسي کي برطانوي تاريخ نويس آرنلڊ ٽائنبي ”بدمعاشي واري عمل“ جو نالو ڏنو آهي. انهي عمل ذريعي ئي اسرائيلي سرڪار هن وقت تائين ۱۹۶۷ع ۾ والاردن اولاهين ڪناري جي ڪل زمين جو اٽڪل ۳۳ سيڪڙو هضم ڪري چڪي آهي.

اسرائيل جي فاشسٽ ڪردار کي ۱۹۵۲ع ۾ لاڳو ڪيل شهريت وارو قانون بہ چڱي نموني ظاهر ڪري ٿو، انهي قانون موجب هر اهو يهودي جيڪو اڳ ڪڏهن اسرائيل ۾ نہ رهيو هجي ۽ نہ ئي آيو هجي، اسرائيل ۾ داخل ٿيڻ سان ئي اسرائيلي شهري ٿي ويڃي ٿو. جڏهن تہ ڪنهن بہ غير يهودي جي اسرائيلي شهري هجڻ لاءِ

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ضروري آهي، تہ هُو اسرائيل جي قائم ٿيڻ کان وٺي انهي شوريت واري قانون جي لاڳو ٿيڻ تائين اسرائيل ۾ رهندو آيو هجي. ان ريت عربن جي گهڻائي کي صيهوني ڌاڙيلن گهرن مان تڙي ڪڍي انهي حق کان بہ محروم رکيو ويو.

اها ساڳي پاليسي يهودي ۽ غير يهودي پورهيت جي معاملي ۾ بہ روا رکي ويئي آهي. روزگار ۽ اُجرت وغيره جي معاملي ۾، يهودي مزدور کي غير يهودي مزدور جي ڀيٽ ۾ وڌيڪ سهولتون ڏنيون وڃن ٿيون. شروعاتي دور ۾ جڏهن اڃا صنعتي عمل ايترو اڳتي نہ وڌيو هو، سڄو زور انهي ڳالهہ تي ڏنو ويندو هو، تہ عرب مزدور جي بدران يهودي مزدور کي روزگار مهيا ڪيو وڃي. صنعتي عمل جي ترقي ڪري سبب هڪ پاسي پورهيتن جي کوٽ ۽ ٻئي پاسي سستي عرب پورهئي، صيهوني سرمايہ‌دار کي هرکايو، تہ جيئن عرب مزدور جي واڌو قدر کي پنهنجي لاءِ استعمال ڪيو وڃي. ان ۾ خاص خيال رکيو ويو، تہ انهن مزدورن کي سڌي صنعتي پيدا واري عمل کان ڌار رکي، ڪن خدمتن، اڏاوت ۽ زراعت ۽ گهٽ درجي جي ڪمن ۾ ڪاهيو وڃي. انهي ڪانسواءِ اجرتن جي معاملي ۾ ايڏو سنڌو آهي، جو ساڳي ڪم لاءِ هڪ عرب مزدور کي، يهودي مزدور جي ڀيٽ ۾ اڌ اجورو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڏنو ويندو آهي. انهي اُجوري کـي اجا گهٽ وري انهي نمـوني کيو ويندو آهي، جـو سندس ڀڳهار جو چڱو حصو سوشل سيڪيورٽي فنڊ ۾ ڪاٽيو ويندو آهي، جڏهن تہ يهودي پورهيت لاءِ سوشل سيڪيورٽي واري اها ڪٽوتي گهٽي گهٽ هوندي آهي.

هٽلر وانگـر، اسرائيلي حڪمران بہ پنهنجي هر جنگ ۽ هر اگرائي کي بچاءُ واري جنگ جو نالو ڏيندا آهن. ان ريت جنهن ملڪ تي اگرائي ڪئي ويندي آهي، انهي کي اگرائي ڪندڙ سڏيو ويندو آهي. هٽلر جي اڌ يورپ تي دعويٰ وانگر، اسرائيلي حاڪم بہ پاڻ کي عظيم تر اسرائيل جي نالي ۾ پوري وچ اوڀر جو مالڪ سمجهن ٿا. سندن نظر ۾ پين ملڪن جا رهاڪو اصل ۾ سندن چاڪري لاءِ پيدا ڪيا ويا آهن. لبنان تي ڪيل اگرائي کان سگهو پوءِ اسرائيل جي اشتڪن، ۽ هوائي ڪمپنين ۽ اهڙن پين ادارن ڪوشش ڪئي، تہ هتان وڏ ۾ وڏ ناڻو ميڙجي. اسرائيلي سرڪار وٽ اهڙي عمل کي همٿائڻ جو سبب، جنگ تي ڪيل خرچ کي ڪنهن حد تائين پورو ڪرڻ آهي. ١٩٦٧ع ۾ والاريل علائقن جي ڦرلٽ کي بہ باقاعده ۽ منظم شڪل ڏني ويئي آهي. جهجهي تعداد ۾ ماڻهن کي پنهنجن گهرن مان تڙيو ۽ مالڪيتن تـي قبضو ڪيو ويو آهـي. انيڪ طريقن سان انهن علائقن کي بينڪي شڪل ڏني وئي آهـي.

معاشي جوڙجڪ کي سمورو پنهنجي تابع ڪيو ويو آهي، زراعت ۾، رڳو اهڙي اپت ڪرڻ لاءِ مجبور ڪيو ويو ٿو، جيڪا اسرائيلي صنعتن ۾ ڪم اچي، يا وري اسرائيلي منڊي ۾ روانگي واپار لاءِ استعمال ٿي سگهي. رڳو ۷۴-۱۹۶۷ع جي ستن سالن ۾ اسرائيل والاريل علائقن سان ڪيل واپار ۾ ڪل ۱۵ ڪروڙ ۳۰ لک ڊالر نفعو ڪمايو. ان علائقي جي سستي پورهئي جي به اسرائيلي سرمائي ذريعي گهڻي پرماريت ڪئي ويئي آهي. سرڪاري انگن اکرن موجب، اسرائيل اندر والاريل علائقن جي پورهيتن جو ڪم ڪندڙ تعداد ۱۹۶۹ع ۾ ۹ هزارن کان وڌي ۱۹۷۴ع وڃي ستر هزارن تي پهتو.

پورهئي جي وڌي تعداد ۾ لڏ پلاڻ سبب فلسطيني زميندار، دڪاندار ۽ ڪاريگر، جيڪو اجرتن جي ڏس ۾ اسرائيلي سرمايه دار سان چٽا پيٽي نه ٿي ڪري سگهيو، سو وڏيڪ متاثر ٿيو. ڪيس پورهيت جي ان واڌو ملهه لاسان هٿ ڪٽو پيو جيڪو اڳ ملندو هوس. نتيجي ۾ پيٽي بورجوازيءَ جو هڪ وڏو تعداد پنهنجي اڳوڻي حيثيت کي جاري رکي نه سگهيو ۽ اچي پرولتاريه سان شامل ٿيو.

سامراج ۽ فاشزم:

عالمي آنق تي فاشسٽ رياست لازمي طورتي سامراجي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

طاقتن سان پنهنجن ناتن کي وڌائيندي ۽ پختو ڪندي آهي ، انهن ناتن جو وڌڻ ، ان ڪري به ضروري ٿيندو آهي، جو اهي ٻيئي هڪ ٻئي جي ضرورت هوندا آهن .

ان ڪري ئي شروع کان وٺي اسرائيل کــي سامراج بلاڪ جي ملڪن جو مڪمل ساٿ مليل آهي . سامراجي ٻاران اسرائيل کي هر قسم جي فوجي ۽ معاشي مدد مهيا ڪئي ويئي ٿي . ١٩٨٠ع تائين اسرائيل کي مليل ڪل آمريڪي فوجي مدد اٽڪل ٩ ارب ٩٦ ڪروڙ ڊالر آهي ، جنهن مان اٽڪل ٥ ڪروڙ ڊالر امداد ۾ ڏنل آهن ۽ باقي قرض آهي، جيڪو به گهڻي ڀاڱي معاف ٿي ويندو آهي . آمريڪا جي اها فوجي مدد اسرائيل جــي ٻين ملڪن مان خريد ڪيل ڪل فوجي سامان جي خرچ کان به ٢٩ سيڪڙو وڌيڪ آهي . ساڳي ريت ١٩٧٩ع تائين اسرائيل کي ڏنل ڪل آمريڪي معاشي امداد جو ڪاٿو ، اٽڪل چار ارب ٧٧ ڪروڙ ڊالر آهي، جنهن مان اٽڪل ٻه ارب ٩٣ ڪروڙ ڊالر امداد ۾ ڏنل آهن .

سيپٽمبر ١٩٥٢ع ۾ اولهه جرمني جي سرڪار اعلان ڪيو ، ته نازي ڏاڍ جي ڪري جرمني مان اسرائيل ويندڙ انج لک يهودي لاءِ ، اسرائيلي سرڪار کي ١٢ سالن جي مدي ۾ شين ، خدمتن ۽ روڪ جــي صورت ۾ ٽي ارب جرمن مارڪ ڀاڻ هرتو تاوان طور ڏينــدي . ١٩٦٦ع ۾ انهي مدي ختم ٿيڻ کانپوءِ جرمن سرڪار ١٩٧٨ع تائين

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

هر سال اسرائيل کي ١٤ ڪروڙ مارڪ قرض ڏين جو اعلان ڪيو.

آئين فرانس جهڙي سرڪار پاران به اسرائيل کي مختلف وقتن تي رعائتي وياج تي قرض مهيا ڪيا ويا. برطانيا پاران، ١٩٥٠ع ۾ رکيو ويو ٽيهه لک پائونڊ قرض ڏنو ويو ، جيڪو ٣ سيڪڙو وياج تي اسرائيل کي ١٤ سالن ۾ ادا ٿيڻو هو. انهيءَ کان سواءِ آمريڪي ۽ يورپي ڪمپنين پاران اسرائيل کي خاص طرح تي اهڙي فوجي ٽيڪنالوجي ڏني وئي جيڪا پڻ دوست ملڪن کي به نه ڏني هئي. اسرائيل کي انهي لائق بڻايو ويو، جيئن هو پنهنجي مقامي فوجي سامان جي صنعت کي ترقي وٺرائي سگهي ۽ اڳتي هلي علائقي جي سامراج دوست ملڪن جي اڳواڻي وارو ڪردار ادا ڪري سگهي. هن وقت اسرائيلي بجيٽ جي اٽڪل ٽئين حصي کي فوجي مقصدن لاءِ خرچ ڪيو وڃي ٿو. هٿيارن واري صنعت گهڻي اڳتي وڌي آهي ۽ ڪيترن ملڪن کي اسرائيل، هٿيار ڏيندو به آهي.

اڄ اسرائيل کي مڪمل طرح سان تيار ڪيو ويو ، ته هو علائقي جي سامراجي مفادن جو بچاءُ ڪري سگهي. ١٩٥٦ع ۾ سوئيز کي قومي ملڪيت ۾ وٺڻ کان پوءِ برطانيا، فرانس ۽ اسرائيل جهڙي مصر تي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪڍيل اڳرائي ان جي شروعات هئي. جنرل شيرون انهيءَ جي وڌيڪ وضاحت پنهنجي ٽائمز لنڊن واري انٽرويو ۾ هن ريت ڪئي آهي ته ”اسرائيل هڪ خاص ملڪ آهي. ڪيس ان دائرن اندر ڌڪيو پئي ٿو. هڪ فلسطيني دهشت پسنديءَ کي منهن ڏيڻ، دشمن عرب ملڪن جو تدارڪ ڪرڻ ۽ ٻيون پاڪستان، ايران، ترڪي ۽ نار واري علائقي ۾ وڌندڙ سوويت خطري کي منهن ڏيڻ. ڇاڪاڻ ته اهو اسرائيل جي وجود جي بقاءَ لاءِ بنهه ضروري آهي.“ پنهنجي فوجي طاقت ۽ آمريڪي سفارتي ڪوشش کي گڏي، جاڪوڙ ان لاءِ ڪئي پئي وڃي، ته وچ اوڀر جي مختلف ملڪن ايراضين ۾ آمريڪي اڳواڻي ۾ گهڻ قومي فوج جي تالي ۾ ناٽو جي فوجن کي آڻي وسائڻ لاءِ واٽ سنواري وڃي؛ جيئن سامراجي مفادن جي ڀلي پٽ سنڀال ڪري سگهي. يورپائين ميناءِ جو رڻ پٽ، مصر حوالي ڪرڻ جي تالي ۾ آمريڪي اڳواڻي ۾ ناٽو جي فوجن جي حوالي ڪيو ويو ۽ مصر کي علائقي ۾ ڪنهن نه نموني فوجي موجودگي جي اجازت نه هئڻ جو شرط ميڙايو ويو. پهرين قدم طور لبنان ۾ ناٽو جي فوجن لاءِ راهه سنوارڻي وئي. اهي فوجون ٻهرئين مرحلي ۾ اسرائيل کي اوائل بيروت ۾ داخل ٿيڻ جي موقعي ڏيڻ لاءِ پنهنجي وقت کان اڳ ئي لبنان ڇڏي ويون. ٻئي جي صورتحال ڪين موقعو مهيا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪيو آهي، ته هو وڏيڪ دير تائين لبنان جي سر زمين کي پنهنجن مقصدن لاءِ استعمال ڪن.

ايراني انقلاب ۽ علائقي جي عوام جي سياسي شعور ۽ وفاداري اچڻ ڪري ضرورت محسوس ڪئي ويئي آهي، ته آمريڪا، اسرائيل اندر پنهنجي مدي لشڪري موجودگي قائم ڪري، جنهن لاءِ تازو پنهي ملڪن ۾ حڪمت عملي وارو ڏاهه ٿيو آهي.

اسرائيل جي فوجي سگهه ۽ وفاداري کي آمريڪا ڀاران هميشه پنهنجي فائدي ۾ سمجهيو ويو آهي. لبنان ۾ تازي اسرائيلي حملي تي پنهنجي خوشيءَ جو اظهار ڪنديءَ، ريگن، چوڻ کان رهي نه سگهيو، ته "اسرائيل جون فوجي سوڀون ثابت ڪن ٿيون، ته هن وقت علائقي ۾ ڪو اهڙو ملڪ موجود ناهي جيڪو سائس ڪلهو هڻي سگهي." آمريڪي پرڏيهي وزير شلٽز اسرائيلي اڳرائي کي ساراهيندي چيو: "اسرائيل هڪ ڀيرو وري پنهنجي فوجي طاقت ۽ دليري کي ثابت ڪري ڏيکاريو آهي. هن وقت سندس مسئلو پنهنجي طاقت ۽ سفارتي سرگرمين کي گڏڻ آهي."

سڄي پاليسيءَ جو لازمي نتيجو اهو نڪتو آهي، جو ملڪي معاملن ۾ اسرائيل جي فوج جو ڪردار وڌي ويو آهي. مختلف رٽائرڊ فوجي جرنيل ۽ ڪرنيل سياست ۾

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

حصو وٺي اهو وزارتن کي هلائي رهيا آهن. ملڪي پاليسين جي ناهڻ ۾ فوج اهو عنصر جي حيثيت اختيار ڪري ويئي آهي. فوجي آفيسر نه رڳو سرڪار تي زور پرين ٿا، ته بجيٽ ۾ فوج جو حصو اچا وڌايو وڃي، پر سندن پاران امن جي ڳالهين ماتر ڪوشش جي به سخت مخالفت ڪئي ويندي آهي، جيئن اسرائيلي رياست لاءِ فوج جي اهميت ۾ ڪا گهٽتائي نه اچي. انهن فاشزم ۽ سامراج جي لاڳاپن مضبوط ٿيڻ جي نتيجي ۾ ملڪي معاملن تي فوج جي جڪڙ ڏينهون ڏينهن پختي ٿي رهي آهي.

فاشسٽ رياست ۽ عوام:

اسرائيل اندر اهڙيون ڪوڙ تنظيمون موجود آهن، جيڪي پنهنجي ورتاءَ فريبي ظاهر ڪن ٿيون، ته اسرائيلي عوام مڪمل طور تي اسرائيلي رياست جي فاشسٽ پاليسين سان گڏ ڪونهي. جيتوڻيڪ انهن تنظيمن جو وڏيڪ اثر ڪونهي، پر به اها ڳالهه پنهنجي جاءِ تي موجود آهي، ته اهو هڪ ڪارائتو لاڙو آهي، جيڪو وڌي پيو. لبنان تي ڪيل اڳرائي مهل حڪومتي پاليسين جي جيڪا مخالفت ٿي آهي ان مان ظاهر ٿئي ٿو. القدس ۾ اڏائي سؤ عورتن جي هڪ جلوس، نهايت چرڪائيندڙ نعري سان رياستي پاليسين سان پنهنجي نفرت جو اظهار ڪيو. سندن چوڻ هو ”اسان جا پٽ اسان کي واپس ڏيو... اسان پار ڇڪينديون

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

آهيون، توپن جا گولا نہ.“ ساڳي طرح تل ابيب ۾ هڪ لک کان چار لک ماڻهن جا جلوس اسرائيلي تاريخ ۾ هڪ رڪارڊ آهن.

انهن تنظيمن مان مکيہ اسرائيل جي ڪميونسٽ پارٽي ”راڪا“ آهي. اسرائيل جي وجود ۾ اچڻ کانپوءِ ڪميونسٽ پارٽي جا مختلف عرب ۽ يهودي ڌڙا پاڻ ۾ گڏ ٿي ويا هئا. ستدن اهو اتحاد وڌيڪ جٽادار نہ ٿيو. يهودي ڌڙي پاڻ کي وري صيهونيت سان ڳنڍڻ جي ڪوشش شروع ڪري ڏني. نتيجي ۾ پارٽي وري ٻن حصن ۾ ورهائجي ويئي. ”ماڪي“، گهڻائي جي لحاظ کان يهودي ڌڙي جي پارٽي آهي ۽ ”راڪا“ گهڻائي جي لحاظ کان عرب ڌڙي جي پارٽي آهي. ماڪي اڳتي عمل ۾ هلي عوام ۾ پنهنجي ساک وڃائي ويٺي. ستدس پاليسين تي گهڻي پاڻي صيهونيت جي ڇاپ لڳل آهي، جيڪا حڪمران طبقي جي مفادن سان ٺهڪندڙ آهي. ”راڪا“ پنهنجي عمل ۽ ساک جي لحاظ کان هينئر بين الاقوامي سطح تي اسرائيل جي حقيقي ڪميونسٽ پارٽي طور سڃاتي وڃي ٿي. صيهونيت ۽ فاشسٽ پاليسين جي مخالفت راڪا جو گڻ رهيو آهي. راڪا، اسرائيل ۾ رهندڙ عربن جي عيوضي پارٽي تي سڃاتي وڃي، ۽ ستدس پاران اسرائيل جي حيثيت کي مڃيندي زور ڏنو وڃي ٿو، تہ فلسطينين کي بہ پنهنجي ڌار رياست قائم ڪرڻ جو حق حاصل آهي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اسرائيل ۾ رهندڙ يهودين جو واسطو دنيا جي انڪل هڪ سؤ ملڪن سان آهي انهن يهودين کي ايشيائي، آفريڪي (اورينٽل) ۽ يورپي ۽ آمريڪي يهودين ۾ ورهائي سگهجي ٿو. فاشسٽ رياستي پاليسي ڪري اپرندي جي يهودين کي اهي سهولتون مليل ڪونهن، جيڪي اولهه وارن ملڪن جي يهودين کي مليل آهن. سرڪاري ذريعن پاران ان جو دليل سندن جهالت، هنر کان وانجهيل ۽ وڏا ڪٽنب هئڻ ڏنو وڃي ٿو. ان ڪري هڪ جاءِ کان ٻي جاءِ تائين روزگار ماڳي وڃڻ وارو سندن عمل وڌيڪ سوڙهو آهي.

حياتي جي هر وک ۽ ڏس ۾ اپرندي وارن کي پٺتي رکيو ويو آهي. سندن حيثيت سستو پورهيو وڪڻندڙ کان وڌيڪ ڪانهي. يورپي يهودين جي ڀيٽ ۾ سندن اجورو اڌ کان به گهٽ آهي. ڪن شروع کان ئي پنهنجي حيثيت سڌارڻ کان روڪڻ ۾ هنن جهڙي سستي پورهيتن واري حيثيت کي برقرار رکڻ لاءِ، نه ڪين زمين جي ملڪيت جو حق ڏنو ويو آهي ۽ نه ئي ڪين زراعتي سهڪارين ۾ شامل ڪيو ويو آهي. سندن آباديءَ جي گهڻائي يا، ته وڏن شهرن جي گندن علائقن ۾ رهي ٿي، يا وري ڪين ملڪ جي پٺتي پيل اتر ۽ ڏکڻ وارن علائقن ۾ رهڻ لاءِ مجبور ڪيو وڃي ٿو، جتي زراعت وغيره لاءِ سندن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٻرڌي ڪي ڪم آڻي سگهجي. شوري انتظاميا جي وڏن عهدن ۾ سندن حصو ٿي سگهڻو نه آهي جڏهن ته فوج جي وڏن عهدن مان وٽن هڪ به ڪونهي.

انهي متيد واري سلوڪ خلاف شروعات ۾ ٿيندڙ جدوجهد ان ڪري منظم شڪل اختيار نه ڪري سگهي، جو هتي قومي سلامتي جي نالي ۾ هميشه سماجي انصاف لاءِ ڪيل جدوجهد کي چيڀاٽيو ويو آهي. هن وقت انهي جدوجهد هڪ منظم شڪل اختيار ڪئي آهي. سندن هڪ تنظيم ”بليڪ پينٿر“ اثرائتي نموني مظاهرن، جلسن ۽ جلوسن وغيره جي صورت ۾ مسئلن کي سامهون آندو آهي. اسرائيلي معاشري ۾ انهي تنظيم جي اهميت انوي ڪري به وڌي وئي ٿي، جو سندس ڀاران، ٻڌري پٽ چيو وڃي ٿو، ته اورينٽل يهودين جي اسرائيلي فاشسٽ رياست خلاف ويڙهه فلسطيني عربن جي جدوجهد مان ڳنڍيل آهي. سندس نظر ۾ ٻنهي جي مسئلن جو نبيرو گڏيل جدوجهد ۾ آهي، ڌار ڌار نه:

انهن تنظيمن کانسواءِ امن تحريڪ ۽ ٻيا اهڙا گڏيل محاذ ۽ تنظيمون آهن، جن کي پنهنجي پنهنجي سطح تي فاشزم خلاف اثرائتو ڪردار ادا ڪري رهيا آهن.

اسرائيلي ۽ سندن قومي حيثيت:

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

انهن سڀني ڳالهين کي نظر ۾ رکي ڏسڻو اهو آهي، ته ڇا اسرائيلي هڪ قوم جي حيثيت وٺي سگهيا آهن، جنهن جي وڪالت ڪندڙن جو چوڻ آهي، ته اسرائيلي رڳو يهودي ڪونهن ۽ هڪ جاءِ تي گڏجي رهڻ سبب سندن ثقافت ۽ ٻولي وغيره ۾ به ويجهڙائي پيدا ٿي آهي، ان ڪري کين هڪ قوم چئي سگهجي ٿو. ٿوري گهري نظر وجهڻ سان اهو دليل گهڻو منجهيل ۽ منجهائيندڙ لڳي ٿو. پهرين ڳالهه، ته اسرائيل دنيا جي اها اڪيلي رياست آهي، جنهن جي پاران پنهنجين سرحدن کي طئي نه ڪيو ويو آهي، حاڪمن جو چوڻ آهي، ته ملڪي سرحدون جنگ ذريعي طئي ٿينديون. ان ڪري اڳ ۾ فيصلو ڪرڻو پوندو، ته اسرائيلي قوم ۾ ڪنهن کي شامل سمجهجي؟ جنهن علائقي تي شروع ۾ اسرائيلي قائم ٿيو هو يا ١٩٤٨-٤٩ع واري جنگ جي نتيجي ۾ مقرر ٿيل سرحدون صحيح مڃجن. ١٩٦٧ع جي جنگ ۾ والاريل علائقن مان اسرائيل پرائي بيت المقدس ۽ گولان جبل جي چوٽين کي هٿ ۾ ملايو آهي. ان ڪري انهن علائقن جي ماڻهن کي اسرائيلي قوم جو حصو ڄاڻائي سگهجي ٿو يا نه، انهي جو به فيصلو ڪرڻو پوندو. لبنان جي ڏاکڻي حصي کي اسرائيل پنهنجو حصو سمجهي ٿو. انهي ڪري جيڪڏهن، اسرائيل طاقت جي زور تي ان کي به پنهنجو حصو بڻائي ٿو، ته ڇا هتان جا ماڻهو به

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

اسرائيلي قوم جو حصو ٿي وينـــدا. انهي ڪري هڪ رياست جي حيثيت ۾ سڀ ڪان اڳ اسرائيل جي عالمي طرح مڃيل سرحدن جي مقرري ڪان پوءِ ئي سندس قومي حيثيت ٿي ڳالهائي سگهجي ٿو.

جڏهن ١٩٦٧ع جـــي جنگ ڪان اڳ واري اسرائيل ڪي، هڪ ايڪي طور وٺجي، ته به اسرائيل ۾ رهندڙ ماڻهن کي هڪ قوم نه ٿو مڃي سگهجي. سبب اهو آهي، ته اسرائيل جي عرب آبادي پنهنجي ثقافت ۽ ٻولي وغيره جـــي لحاظ ڪان هتان جـــي يهودي نوآبادڪارن ڪان بلڪل مختلف آهـــي. عرب آباديءَ جو اسرائيلي معاشري ۾ گڏجڻ وارو عمل شروع نه ٿي سگهيو آهي جو اسرائيلي رياست پنهنجي فاشسٽ پاليسي ڪري کيـــن هميشه ڌاڃ جو نشانو بڻايو آهـــي. نتيجي ۾ کين انهي ڳالهه لاءِ مجبور ڪيو پيو آهي، ته هو پنهنجي ڌار سڃاڻپ قائم رکن ۽ پنهنجي گڏيل بقاء واري جدوجهد کي وڌيڪ منظم ڪن. انهي ڪري اسرائيل جي عرب آبادي کي ڪنهن به طرح اسرائيلي قوم جو حصو نه ٿو چئي سگهجي.

هاڻي مسئلو آهي اسرائيل جي يهودي آبادي جي حيثيت جي نبيري جو. اسرائيل ۾ رهندڙ يهودين جو واسطو دنيا جي انڪل هڪ سؤ ملڪن سان آهي. سندن هڪڙي سان سڃاڻپ جو وسيلو رڳو سندن مذهب آهي. منجهن پيو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪوبہ گڏيل ثقافتي قدر موجود ڪونهي ۽ اٿيون ويھيون ڌار اٿن. اهو فرق، ايڏو آهي جو هر ملڪ جي يهودين جو پنهنجو ڌار پاڙو آهـي ، ان ڪري اسرائيل ۾ رهندڙ يهودين کي باقي دنيا جي يهودين کان ثقافتي ۽ قومي لحاظ کان ڌار ڪري ڪنهن خاص ايڪي جي حيثيت نہ ٿي ڏئي سگهجي.

ساڳي وقت ٻين ملڪن جي يهودين جو اسرائيل ۾ اچي آباد ٿيڻ ۽ هتان يهودي آبادي جي ٻين ملڪن ڏانهن لڏڻ وارو عمل اسرائيل جي وجود ۾ اچڻ کان وٺي اڄ تائين جاري آهـي. هن وقت حالت اها آهي جو اسرائيل مان لڏي ويندڙ يهودين جو تعداد اسرائيل ايندڙ يهودين کان وڌيڪ آهـي. جيڪڏهن ڪنهن بہ يهودي کي اسرائيل ۾ داخل ٿيڻ سان اسرائيلي قوم جـو حصو سمجهيو وڃي ، تہ پوءِ اها ڳالهہ سمجهڻ ۾ بہ ڪا هڪ نہ هڻڻ کپي، تہ انهي قوم جو بنياد گڏيل ساڪي ثقافت نہ ، پر مذهب آهي جنهن جي ڪري اسرائيلي يهودين جي سڃاڻپ بہ اسرائيل کان ٻاهر يهودين سان آهي.

ان ڪري ڪنهن خاص علائقي ۾ رهنـدڙ ڪجھ ماڻهن کي جيڪڏهن رڳو مذهب جي بنياد تي هڪ قوم قرار ڏيئي، سندن لاءِ ڌار وطن جي گهر ڪئي وڃي ٿي،

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

تہ پوءِ اهڙا قومي وطن فلسطين کان سواءِ ٻين ڪيترن ملڪن ۾ بہ وجود ۾ اچڻ گهرجن ۽ قوم ۽ قوميت جي ڊيل تعريف ڪي بہ انهي مطابق ڍاهڻ گهرجي. رڳو طاقت جي زور تي ڪنهن ملڪ تي قبضي ڪرڻ ۽ آتان جي رهاڪن کي سندن گهرن مان تڙي ڪيڻ سان طاقتور کي انهي ملڪ تي قانوني حق حاصل نہ ٿو ٿي وڃي.

فلسطيني مسئلو — آمريڪا ۽ سوويت يونين جو موقف:

فلسطين جي مسئلي جي اهميت کي عالمي سطح تي ڏٺو ويو آهي. انهي سلسلي ۾ دنيا جي ٻن مخالف مرڪزن سرمايہ‌داري ۽ سوشلزم جي اڳواڻن آمريڪا ۽ سوويت يونين جو ورتاءُ خاص اهميت رکندڙ آهي. ٻنهي ملڪن جو ورتاءُ سندن عالمي لاڙاين ۽ سندن نظر ۾ ٻنهي ملڪن جي اهميت ۽ حيثيت متعلق وضاحت ڪري ٿو.

آمريڪي هٿ جي لحاظ کان اسرائيل، سندس اعتبار جوڳو عيوضي آهي، جيڪو ٻنهنجين ذميوارين کي چڱي نموني پورو ڪري ٿو. انهي کي ساراهيندي، ريگن ٻنهنجي هڪ تقرير ۾ چيو ”آءٌ شخصي طرح شروع کان ئي اسرائيل جو مداح رهيو آهيان ۽ سندس دليريءَ کي هميشہ ساراهيو ۽ سندس مدد ڪئي آهي. هو چوڏهن سالن

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ڪان لاڳيتو پنهنجي بقاء لاءِ جدوجهد ڪري رهيو آهي.“ انهي ڪري آمريڪي پاليسي ۽ آمريڪي موقف جو مدار هميشه ڪان انهي ڳالهه تي رهيو آهي، ته اسرائيل جي موجوده سياسي جوڙ جڪ کي ڪو به نقصان نه پهچي. ان اصول ڪي نظر ۾ رکندي مختلف آمريڪي مدبرن فلسطيني مسئلي جي نبيري لاءِ پنهنجي پاليسي ڏاهي. ڪئمپ ڊيوڊ ڏاه انهن پاليسين جو هڪ اولڙو هو. انهي ڏاه موجب خود مختياري جو واسطو زمين سان ڪونهي بلڪ رڳو فلسطيني ماڻهن سان آهي. ٻين لفظن ۾ اسرائيل ٻاران انهن علائقن ۾ پنهنجي فوجي موجودگي کي مستقل بنائي شهري انتظاميا ۾ فلسطينن کي محدود اختيار ڏنا ويندا. تازو صدر ريگن پنهنجي وچ اوير لاءِ امن رٿا جو اعلان ڪيو آهي. تقرير ۾ ريگن اٽڪل چوڏهن ڀيرا انهي ڳالهه جو ذڪر ڪيو، ته آمريڪا اسرائيل جي سلامتي لاءِ پٻدل آهي ۽ اها آمريڪي پاليسيءَ جو سگهارو ٿنڀ آهي. اها رٿا هن ريت آهي:

- اسرائيل جي سلامتيءَ لاءِ هر اپاءُ هڻڻ ضروري آهي.
- پنجن سالن جو هڪ عارضي دور، جنهن ۾ اولهندي ڪناري ۽ غزه جي علائقي ۾ رهندڙ فلسطينن کي اندروني طرح مڪمل خود مختاري ملڻ هجي.

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

— انهي ڪان پوءِ اردن جــي شرڪت سان فلسطينين جي پنهنجي حڪومت جو قيام.

— اولهندي ڪناري ۽ غــزه ۾ آزاد ۽ خود مختيار فلسطيني رياست کي مڪمل طور تي رد ڪرڻ.

سوويت يونين جي موقف کي پڌرو ڪندي، سوويت ڪميونسٽ پارٽي جي ڇويهين ڪانگريس ۾ صدر برزنيف اها ڳالهه ڪئي هئي، ته سوويت يونين هميشه ئي ايل او جــي اڳواڻيءَ ۾ فلسطينين کــي پنهنجي جدا ۽ ڌار رياست قائم ڪرڻ جو حق ماڻ جي ڳالهه ڪئي آهي، جيڪا هر قسم جي ٻاهرين هٿ چراند کان آزاد ۽ خود مختيار هجي. گڏو گڏ سوويت يونين جي اڳواڻن پاران گهڻن موقعن تي چيو ويو آهي، ته اسرائيل سميت اولهه ايشيا جا سڀئي ملڪ امن سان رهن ۽ هڪ ٻئي جي خود مختياريءَ جو احترام ڪن.

سوويت يونين پاران فلسطيني مزاحمتي تحريڪ کي هر قسم جي مدد مهيا ڪئي ويئي آهي. انهي ۾ فوجي سياسي ۽ سفارتي مدد شامل آهي. سوويت يونين هميشه زور ڏنو آهي، ته اسرائيل جي فاشسٽ رياست، جنهن ان سڄي علائقي جي امن کي خــطرو آهي، ان جي خلاف وڙهندڙ هر تنظيم ۽ هر ملڪ کي سوويت يونين هــر قسم جــي مدد ڏيندو. پنهنجي انهي پاليسيءَ جو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

عملي ثبوت ڏيندي ١٩٦٧ع ۾ ني سندس ٻاران اسرائيل سان سفارتي لاڳاپا مڪمل طرح ٽوڙيا ويا هئا.

سوويت يونين وچ اوڀر جي امن متعلق آمريڪا جي ڏار ۽ جزوي ڪوشش جي هميشه ننڌا ڪئي آهي. سندس موقف آهي، ته بين الاقوامي سطح تي هڪ ڪانفرنس ڪوٺائي وڃي، جنهن ۾ پي ايل او سميت سڀيئي ڌريون شرڪت ڪن ۽ انهيءَ ۾ آمريڪا ۽ سوويت يونين ٻنهي ۾ مدد لاءِ موجود هجن.

فلسطيني انقلاب جو آئيندو

بيروت ڇڏڻ کانپوءِ فلسطيني انقلاب ڪهڙو رخ اختيار ڪندو ۽ سندس وات ڇا هوندي؟ انهيءَ متعلق هرڪو پنهنجي ليکي اڳڪٿيون ڪري ۽ نتيجا ڪڍي رهيو آهي. ويجهي ڪان حالتن کي جاچڻ سان ڪجهه ڳالهيون سامهون اچن ٿيون.

فلسطيني انقلاب ١٩٦٧ع کانپوءِ ٻن اهم مرحلن مان گذري چڪو آهي. پهرئين مرحلي ۾ گهڻو ڪري فلسطين کان ٻاهر ٻين ملڪن ۾ صيهوني ۽ سامراجي مفادن کي نشانو بنائڻ هو، جيئن عالمي سطح تي محسوس ڪرائجي، ته فلسطيني مسئلو اڃا موجود آهي. اهو مرحلو ١٩٧٠ع جي ڌماڪي جي پهرئين اڌ ۾ پورو ٿيو. ٻيو مرحلو هو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

فلسطين جي سرحدن يعني لبنان ۾ پنهنجي باقاعده لشڪري سگهه کي منظم ڪرڻ ۽ مضبوط بنائڻ ؛ جيئن صيهوني رياست مان باقاعدي مهاڏو اٽڪائجي. هينئر اهو مرحلو ختم ٿي چڪو آهي. هاڻي نئون ۽ فيصلي ڪندڙ مرحلو آهي. اسرائيل اندر هٿياربند جدوجهد کي منظم ڪرڻ ۽ انهي نموني صيهونيت کان فلسطين جو ڇوٽڪارو.

ان ويڙهه لاءِ ڪجهه ڳالهين جو اڳواٽ پورائو ڪرڻو پوندو. انهن مان اهم ۽ بنيادي ڳالهه آهي پرولتاري نظريي واري تنظيم جي اڳواڻيءَ ۾ سڀني محب وطن طبقن جو سامراج دشمن اتحاد. فلسطيني عوام جي جدوجهد جي مختلف مرحلن ۾ سندن جزوي سوڀ ۽ مڪمل ناڪامي اهڙي تنظيم جي قيام ۽ سندس سامراج دشمن اتحاد جي اڳواڻي واري ڪردار کي اٿر ڪري ڇڏيو آهي. ١٩٣٦ع واري انقلاب جي ناڪامي جو مکيه ڪارڻ قيادت جو اميرن ۽ سرمايه‌دارن جي هٿن ۾ هئڻ هو. ١٩٣٦ع کان پوءِ لاڳيتو بورجوازي ۽ ننڍي بورجوازي جي اڳواڻي هيٺ ڪري انقلاب، اڃا تائين پنهنجو مقصد ماڻي نه سگهيو آهي. ١٩٦٧ع کانپوءِ جيتوڻيڪ پورهيت طبقي جي تنظيمن جي آسرڻ وارو عمل به شروع ٿيو، پر اڳواڻيءَ جي ساڳي رهت بورجوازي هٿن ۾ هئڻ ڪري انقلاب لاءِ پنهنجي منزل کي حاصل ڪرڻ پري ٿي ويو. بيروت جي جنگ کانپوءِ بورجوازي اڳواڻي جي موقعي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

پرستي ساٿين اچڻ سان گڏ، اها ڳالهه به پڌري ٿي وئي آهي، ته سندس مقصد هيئنر دشمن کان رڳو ڪجهه رعايتن حاصل ڪرڻ تائين وڃي سوڙهو ٿيو آهي. ريگن رٿا کي رد نه ڪرڻ، فيض واري عرب ليگ جي ڪانفرنس ۾ شرڪت ۽ انهي ۾ پنهنجي هيڏانئي کي ميڙيندي آمريڪا ۽ اسرائيل کي، ڪانفرنس جي ٺهراءُ پاس ڪيل ٺهراءَ جي صورت ۾، درخواست ڪرڻ، ته هو اسرائيل جي قائم رهڻ واري حق کي قبولڻ لاءِ تيار آهن ۽ کين رڳو فلسطيني رياست قائم ڪرڻ جي اجازت ڏني وڃي؛ سندن سڄي پاليسيءَ جي پڌرائي ان ورتاءَ ٿيئي ٿي.

ساڳي وقت باقاعده رٿيل سٽاءَ هيٺ قبولڻ، ته فلسطيني مزاحمت کي مختلف ملڪن ۾ ورهايو وڃي، جيئن سندس زور ٽٽڻ سان گڏ بورجوا اڳواڻي تي ترقي پسندن جو دٻاءُ گهٽجي ۽ هو آزاد ٿي پنهنجن ڪيل فيصلن کي تنظيم جي فيصلن جي نالي ۾ مڙهي سگهن. هڪ ٽيليويزن انٽرويو ۾ جارج حباش اها ڳالهه ڪئي، ته تنظيم جو مرڪز مختلف ملڪن ۾ ورهائجڻ ڪري گڏيل سياسي مؤقف جي موجودگي ممڪن ناهي. اهو مرڪز هيئنر جاگرافيائي ۽ نظرياتي طرح سان اڳ جي ڀيٽ ۾ وڌيڪ ورهايل آهي.

بورجوازي ۽ ترقي پسندن جي مؤقف ۾ اهو فرق

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ٿينهون ڏينهن وڌيڪ واضح ۽ چٽو ٿيندو ويندو. نتيجي ۾ جدوجهد کي ترقي پسند اڳوائيءَ ۾ وڌيڪ سائنسي بنياد تي منظم ڪري سگهبو.

١٠ فيبروري ١٩٨٢ع تي ڪميونسٽ پارٽي جي فلسطيني ميمبرن، ڏار ٿي "فلسطيني ڪميونسٽ پارٽي" جو نئين نموني بنياد وڌو آهي. انهي قدم کي فلسطينين جي مختلف مارڪسٽ گروهن پاران هڪ سٺو قدم سڏي؛ انهي جي آجيان ڪئي ويئي آهي ۽ اميد ڏيکاري وئي آهي، ته اها هڪ ڳنڍيل فلسطيني ڪميونسٽ پارٽي ٺاهڻ جي اهم شروعات آهي.

تنظيمي عمل جي اها واٽ لازمي طرح اڳتي هلي، فلسطين قومي محاذ، اسرائيلي ترقي پسندن ۽ ٻين جمهوري قوتن سان پاڻ کي ڳنڍي فلسطيني عوام جي جدوجهد ۾ هڪ اهم خاصيتي چال ثابت ٿيندي.

ويڙهه واري حڪمت عمليءَ ۾ ترقي پسندن پاران انهي ڳالهه جي وضاحت ڪئي ويئي آهي، ته قومي جدوجهد کي طبقاتي جدوجهد سان ڳنڍي ڪٺ سان ئي فلسطيني انقلاب سوڀارو ٿي سگهي ٿو. سامراج ۽ صيهونيت خلاف جدوجهد ۾ ڪاميابيءَ جو مدار انهي ڳالهه تي آهي، ته عرب رجعت پسندن خلاف به جدوجهد ڪئي وڃي ڇاڪاڻ، ته اهي سامراج ۽ صيهونيت جا

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

ساٿي آهن ۽ سندن مفاد گڏيل آهن. اهو سڄو ڪم پورهيت طبقي جي تنظيم جي اڳواڻيءَ ۾ هارين، ننڍي بورجوازي ۽ بورجوازي جي محب وطن حصن جي گڏيل قومي اتحاد جي صورت ۾ ئي ٿي سگهي ٿو.

انهي نموني فلسطيني انقلاب جي ڏينهون ڏينهن وڌيڪ پختي ٿيڻ وارو عمل جاري آهي. ڇاڪ آهي، ته هاڻي عرب ملڪن جون فوجون نه، پر فلسطيني پورهيت ۽ هاري ئي سائنسي ترقي پسند نظريي جي اڳواڻي ۾ هٿيار بند جدوجهد وسيلي صيهونيت کي سندس پڄاڻي تائين پهچائيندا.

پورو ٿيو

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

PALESTINE AND IMPERIALIS

(Rauf Nizamani)

"ٻنان سمورو مري نہ سگھندو"

... ...

ٻاهر جي هن برسات ۾
هي پنهنجي ٿن ۾
مست ٿيو
ڏکيھ ڪولي ٿو!
شايد پنهنجو ڪوڙ کولي ٿو
اوجو ڏک ٻر ري حڙهندي
جوڪي ٻوي ٿو،
پنهنجي ساري سگهہ سهڙي
ٻر ستيءَ ماں ڪوني
ڏک تنڊڙو ٻار ڪيڏي ٿو
ٻيهي هٿن ۾ ٻار جهلي
اپ طرف سهن ڪري
جوي ٿو:
هي جيرو آهي!!
جيرو اهي!
..نان سمورو مري نہ سگهندو.

اماں راهي

جيايو پبليڪيشن ڪراچي

www.sindhsalamat.com books.sindhsalamat.com

سنڌ سلامت

www.sindhsalamat.com

سنڌ سلامت جو مشن ۽ مقصد سنڌي ٻوليءَ جي ڊجيٽلائيزيشن ۽ ڦهلاءُ آهي. سنڌي ٻولي دنيا جي قديم ۽ شاهوڪار ٻولين مان هڪ آهي، جنهن جي تحرير ۽ تقرير جي آثار هزارين سالن کان موجود آهن.

سنڌ سلامت جو مشن ۽ مقصد سنڌي ٻوليءَ جي ڊجيٽلائيزيشن ۽ پکيڙ کي وسيع ڪرڻ آهي ۽ پڻ دنيا سان گڏ سندس رفتار سان هلڻ جو سانباهو آهي، ڇو ته تاريخ هميشه انهن قومن جو احترام ڪيو آهي جن پنهنجي علمي سرمائي جي حفاظت ڪئي آهي. سنڌ سلامت پڻ پنهنجي ٻوليءَ جي بقاء خاطر سنڌي ٻوليءَ ۾ لکيل قيمتي ۽ ناياب ورثي کي ضايع ٿيڻ کان بچائڻ ۽ ان کي نه رڳو محفوظ رکڻ پر پنهنجي اديبن، ليکڪن، محققن ۽ شاعرن جي علم، هنر ۽ تخليقن کي ڊيجيٽلائيز ڪندي دنيا جي ڪنڊ ڪڙڇ ۾ موجود سنڌين تائين مفت ۾ آسانيءَ سان پهچائڻ جو عزم ڪيو آهي.
اسان جي خواهش هئي ته سنڌي مواد تي مشتمل هڪ اهڙو ڪتاب گهر قائم ڪجي جتي هر موضوع تي مشتمل ڪتاب موجود ملن. ڪتابن کي ڳولڻ ۽ ڊائونلوڊ ڪرڻ آسان هجي ۽ اينڊرائيڊ سميت آئي فون يا ونڊوز آپريٽنگ سسٽم سميت هر قسم جي ڊوائيس تي آسانيءَ سان آن لائين پڻ پڙهي سگهجي.
۽ اهو سڀ ”سنڌ سلامت ڪتاب گهر“ ذريعي ئي ممڪن ٿي سگهيو. اميد ته سنڌ سلامت ڪتاب گهر ذريعي سموري دنيا ۾ موجود سنڌي نه صرف ڀرپور لاڀ حاصل ڪندا پر سنڌ سلامت ڪتاب گهر کي وڌيڪ فائديمند بنائڻ لاءِ پنهنجو ڀرپور ساٿ نڀائيندا.

books.sindhsalamat.com

سنڌ سلامت ڪتاب گهر جي اينڊرائيڊ ايپليڪيشن پلي اسٽور جي هن لنڪ تان ڊائونلوڊ ڪريو.

https://play.google.com/store/apps/details?id=com.sindhsalamat.book